

N:o 11 • 1995

Sukupuoli

VÄÄNÄSTEN SUKUSEURA r.y:n kustannuksella ovat aikaisemmin ilmestyneet seuraavat julkaisut:

Väänästen sukupuu n:o 1. 1945. Päätoimittaja OSKARI VÄÄNÄNEN, toimitussihteeri TUULIKKI ANTILA. S. 1-50. Helsinki 1945. Sis. mm. Jorma Väänäsen artikkelin Piirteitä Väänäsen suvun tutkimuksen tuloksista (katkelmallisia henkilötietoja Suur-Savon, Pohjois-Savon, Pohjois-Karjalan ja Pohjanmaan Väänäsistä) ja Ilmari Väänäsen kirjoituksen Kehvon Haapalahden tilan ja sen omistajien vaiheista. Julkaisua on rajoitetusti saatavissa. Jäsenhinta 50 mk.

Väänästen sukupuu n:o 2. 1945. Päätoimittaja OSKARI VÄÄNÄNEN, toimitussihteeri TUULIKKI ANTILA. S. 51-110. Kuopio 1945. Sis. mm. Kaarlo Teräsvuoren artikkelin Väänästen sukunimen iästä ja alkuperästä, Jorma Väänäsen selvityksen Pöljän Lassilan sukuhaarasta ja Kehvon Puiroolahden haaraan kuuluvasta Aaron Wenellistä (k. 1847) ja hänen perheestään (Komeat häät Juvan pappilassa), Elsa Väänäsen artikkelin Lassilan tilan vaiheita sekä Terttu Väänäsen kirjoituksen suomentajasta ja kirjailijasta Antti Juhana Weänäsestä (k. 1863). Julkaisua on hyvin rajoitetusti saatavissa. Jäsenhinta 50 mk.

Väänästen Sukupuu n:ot 3-4. 1946. Päätoimittaja OSKARI VÄÄNÄNEN, toimitussihteeri TUULIKKI ANTILA. S. 111-196. Kuopio 1946. N:o 3 sis. mm. Hilja Väänäsen Murtolahden sukuhaaraa koskevan artikkelin Paalanniemen tilan vaiheita ja Jorma Väänäsen artikkelin, jossa esitellään tähän sukuhaaraan kuuluvan valtiopäivämies ja kansanrunoilija Pietari Väänäsen (k. 1846) elämänvaiheita. N:o 4 sis. mm. Jorma Väänäsen kokoamat henkilötiedot Väänästen sukuun kuuluvista talvi- ja jatkosodan sankarivainajista. Tätä kaksoisnumeroa on sukuseuran arkistossa vain muutama kappale jäljellä (ei myytävänä).

Pietari Väänäsen runot. Toimittanut ja kansanrunoilijan pienoiselämäkerran sisältävällä esipuheella varustanut JORMA VÄÄNÄNEN. 32 s. Mikkeli 1964. Julkaisua on hyvin rajoitetusti saatavissa jäsenhintaan 50 mk.

Väänästen sukupuu n:o 5. 1968. Päätoimittaja O.P. VÄÄNÄNEN, toimitussihteeri KALLE VÄÄNÄNEN. S. 197-204. Kuopio 1968. Jäsenhinta 50 mk.

Väänästen sukupuu n:o 6. 1970. Päätoimittaja O.P. VÄÄNÄNEN, toimitussihteeri KYÖSTI VÄÄNÄNEN. S. 205-236. Kuopio 1970. Sis. mm. O.P. Väänäsen selvityksen Juvalta koitoisin olleen isoisänsä Karl Kustaa (Kalle) Väänäsen (k. 1933) sukuhaarasta ja Kyösti Väänäsen artikkelin Mikkelin Väänästen vaiheista ja Väänäs-asutuksesta Mikkelin pitäjässä suuren Pohjan sodan ajoista lähtien. Julkaisua on hyvin rajoitetusti saatavissa. Jäsenhinta 50 mk.

Väänästen sukupuu n:o 7. 1973. Päätoimittaja O.P. VÄÄNÄNEN, toimitussihteeri KYÖSTI VÄÄNÄNEN. S. 237-283. Kuopio 1973. Sis. mm. O.P. Väänäsen kokoamia tietoja e.m. isoisänsä Juvalta eläneistä esivanhemmista ja Kyösti Väänäsen artikkelit, joissa esitellään Rantasalmen Tuusmäen Tenhulanmäen talon isäntäväkeä 1540-luvulta alkaen ja Murtolahden talollisen Eero Pekka Nuutinpoika Väänäsen (1806-83) ja hänen sukunsa vaiheita. Julkaisua on hyvin rajoitetusti saatavissa. Jäsenhinta 50 mk.

Väänästen sukupuu n:o 8. 1977. Päätoimittaja O.P. VÄÄNÄNEN, toimitussihteeri KYÖSTI VÄÄNÄNEN. S. 285-350. Kuopio 1977. Sis. mm. Reino Väänäsen selvityksen Ristiinan Väänäsistä, Kyösti Väänäsen artikkelin Nestor Väänäsestä (1882-1941), Jorma Väänäsen selvityksen eräistä Kehvon Puiroolahden sukuhaaraan kuuluvista Wenell- ja Vaheri-nimisistä Väänästen suvun jäsenistä sekä Kalle Väänäsen artikkelin, jossa esitellään nilsiäläissyntyisen Veikko Väänäsen (1912-76), puutarhurin, luonnonystävän ja harrastajan, elämänvaiheita. Julkaisua on hyvin rajoitetusti saatavissa. Jäsenhinta 50 mk.

Väänästen sukupuu n:o 9. 1981. Päätoimittaja O.P. VÄÄNÄNEN, toimitussihteeri KYÖSTI VÄÄNÄNEN. S. 351-390. Kuopio 1981. Sis. mm. O.P. Väänäsen artikkelit Muutamia muistelmia ja piirteitä Hilda Maria Kovasen (syntyisin Väänänen) kohtaloista ja elämäntyöstä ja Tilastotietoja Väänäsistä ja heidän asumistiheydestään Suomessa. Julkaisua on rajoitetusti saatavissa. Jäsenhinta 50 mk.

Väänästen sukupuu n:o 10. 1988. Päätoimittaja KYÖSTI VÄÄNÄNEN. S. 391-430. Lahti 1988. Sis. mm. Jorma Väänäsen omaelämäkerran ja Kyösti Väänäsen kokoaman selvityksen Muuruveden Pirttimäen sukuhaarasta sekä artikkelin Väänäsistä opintillä Ruotsin vallan ajan lopulla ja Venäjän vallan alkuaikoina. Jäsenhinta 60 mk.

Lp-äänilevyä (33 1/3) Kalle Väänänen esittää "Savolaesta sanarrieskoo" (sis. murrerunot Savonmuua, Yö Ruuskasen torpassa, Uamupäevän kuva, Saanassa, Pyykkirannassa, Tuavetin kuoltua, Talakoopolokka, Viänästen sukuvirsi, Juakopin kiäntymys, Julukusev Villen hiäyö) on vielä muutamia kappaleita saatavissa hintaan 150 mk.

VÄÄNÄSTEN SUKUPUU

N:o 11

VÄÄNÄSTEN SUKUSEURAN AIKAKAUSKIRJA 1995

Toimitus: Pohjolankatu 26 B 5, 50120 MIKKELI, puh. (955) 163 671 ja (955) 459 437
(päätoimittaja)

Tilaukset, tiedustelut, osoitteenmuutokset, maksut: Pekka Väänänen, Limalahti, 70900
TOIVALA, puh. (971) 465 1021 ja 949 676 4432 (sihteeri)

Postipankin tili 800024-4464066

Toimituskunta

KYÖSTI VÄÄNÄNEN
(vastaava)

AARRE J. VÄÄNÄNEN

O.P. VÄÄNÄNEN

KALLE VÄÄNÄNEN

ASSAR VÄÄNÄNEN

KALLE VÄÄNÄNEN

ANJA VÄÄNÄNEN

PEKKA VÄÄNÄNEN

Väänästen kymmenes sukkokokus on suunniteltu pidettäväksi pohjoissavolaisessa maalaismaiseassa Siilinjärvellä elokuussa 1996. Edellinen, yhdeksäs sukkokokus pidettiin Iisalmella Runnin tervesskylpylässä elokuussa 1987 ja sen yhteydessä vietettiin myös Väänästen Sukuseura r.y:n perustamisen 50-vuotisjuhlaa. Ensimmäinen sukkokokus pidettiin jo ennen talvisotaa kesäkuussa 1939 Kuopiossa (ohjelmaa oli mm. Puijolla, kaupungin teatteritalolla ja Väänästen kantatilan mailla Kehvon Haapalahdessa, ks. s. 40), toinen niin ikään Kuopiossa heinäkuussa 1945 (kokous Väinölänniemen Hovissa, retki Pöljän Lassilaan), kolmas Muuruveden Murtolassa Paalanien mailla sieltä kotoisin olleen valtiopäivämies Pietari Väänäsen syntymän 200-vuotisjuhlan merkeissä elokuussa 1964, neljäs taas Kuopiossa (Hotelli Puijonsarvessa) elokuussa 1967, viides Kehvon Haapalahdessa "Uudella paikalla" elokuussa 1970, kuudes Rantasalmen Tuusmäessä Tenhulanmäen talossa elokuussa 1973, seitsemäs Kyyrönkaidan kurssikeskuksessa Ristiinassa elokuussa 1977 ja kahdeksas Pöljän Lassilassa elokuussa 1981.

Takakannen valokopiot Mikkelin maakunta-arkistossa säilytettävistä kirkonkirjoista liittyvät Pietari Väänästä ja hänen sukuaan käsittelevään sukkututkimusartikkeliin: Lars Wänäisen ja tämän vaimon Christina Rissattaren Petrus-pojan syntymää ja kastetta koskevan merkinnän sisältävä sivu Kuopion maaseurakunnan historiakirjasta vuodelta 1764 (aikakauskirjan III kansi) ja kirkkoherra Anders Johan Wenelliä ja hänen perhettään koskevia merkintöjä sisältävä sivu Taipalsaaren seurakunnan rippikirjasta ("Communion Bok Upprättad År 1837 af Andr. Joh. Wenell. Pastor.") vuosilta 1837-1848 (IV kansi).

perustettu Helsingissä 14.11. 1937,
merkitty yhdistysrekisteriin
20.12.1937

Sukuseuran esimies

Kyösti Väänänen, teol. tohtori, dosentti (johtokunnan varajäsen 1967, jäsen 1968, I varaesimies 1973, esimies v:sta 1981), Pohjolankatu 26 B 5, 50120 Mikkeli, puh. (955) 163 671 ja (955) 459 437

ensimmäinen varaesimies

Aarre J. Väänänen, maanviljelijä, kunnallisneuvos (II varaesimies 1964, I varaesimies v:sta 1981), Haapalahdentie 45, 71800 Siilinjärvi, puh. (971) 466 2107

toinen varaesimies

Kalle Väänänen, majuri evp (johtokunnan varajäsen 1964, jäsen 1966, II varaesimies v:sta 1981), Luotokatu 11, 15240 Lahti, puh. (918) 787 2550

Johtokunnan jäsenet:

Oiva Pentti Väänänen, hallitusneuvos, varatuomari (esimies 1964–81, johtokunnan jäsen v:sta 1981; taloudenhoitaja v:sta 1982), Merikannontie 3 A 11, 00260 Helsinki, puh. (90) 449 962

Kalle Väänänen, kaivosteknikko, laskeutuspäällikkö (jäsen v:sta 1987), Majavankierros 29, 04230 Kerava, puh. (90) 294 1481

Anja Väänänen, terveydenhoitaja (jäsen v:sta 1987), Asematie 6 B 12, 02700 Kauniainen, puh. (90) 505 1465

Johtokunnan varajäsenet:

Pekka Väänänen, maanviljelijä (varajäsen v:sta 1987; sihteeri v:sta 1995), Limalahti, 70900 Toivala, puh. (971) 465 1021 ja 949 676 4432

Assar Väänänen, traktorinkuljettaja (varajäsen v:sta 1990), Lamperintie 2, 90420 Oulu, puh. (981) 552 1971

SISÄLLYS

Kyösti Väänänen

VÄÄNÄSTEN SUKUSEURA r.y:n VAIHEITA 1988–1995 3 (433)

IN MEMORIAM

HILDA MARIA KOVANEN, o.s. VÄÄNÄNEN

(1889–1993) 4 (434)

VÄÄNÄSTEN VEISTÄMÄÄ

Marja Linnove (o.s. Väänänen)

ON KAEKONNA RANNOELTA RAAHA (katkelmia) 4 (434)

VÄÄNÄSTEN SUVUN TUTKIMUKSEN TULOKSIA:

Kyösti Väänänen

VALTIOPÄIVÄMIES, KANSANRUNOILIJJA,

HERASTUOMARI PIETARI VÄÄNÄSEN (1764–1846)

SUKUHAARA 5 (435)

Kyösti Väänänen

VÄÄNÄSIÄ OPINTIELLÄ RUOTSIN VALLAN AJAN

LOPULLA JA VENÄJÄN VALLAN ALKUAIKOINA

2. Kymnasisti Petter Kristian Wenell (1809–1849) ja

ylioppilas Karl Fredrik Wenell (1816–1869)..... 11 (441)

Matti Väänänen

MUURUVEDEN VÄÄNÄLÄSTÄ AMERIKAN RAITILLE 16 (446)

VÄÄNÄSTEN SUVUN MUURUVEDEN PIRTTIMÄEN

SUKUHAARA II

Lauri Wille Waananen ja hänen jälkeläisensä

Pohjois-Amerikassa 21 (451)

Erkki Väänänen

KOULUPOJAN MUISTIKUVIA 1930-LUVUN

VIIMEISILTÄ RAUHANVUOSILTA SEKÄ TALVI- JA

JATKOSODAN AJALTA YLÄTUUVAN TILALTA

VAHVIALAN HOUNIN KYLÄSSÄ 22 (452)

Aarre J. Väänänen

MUISTELMIA UKISTANI EERIK JORDAN VÄÄNÄSESTÄ

(1824–1906) JA ISÄSTÄNI KALLE FREDRIK

VÄÄNÄSESTÄ (1869–1927) 33 (463)

IN MEMORIAM

Hilda Maria Kovanen

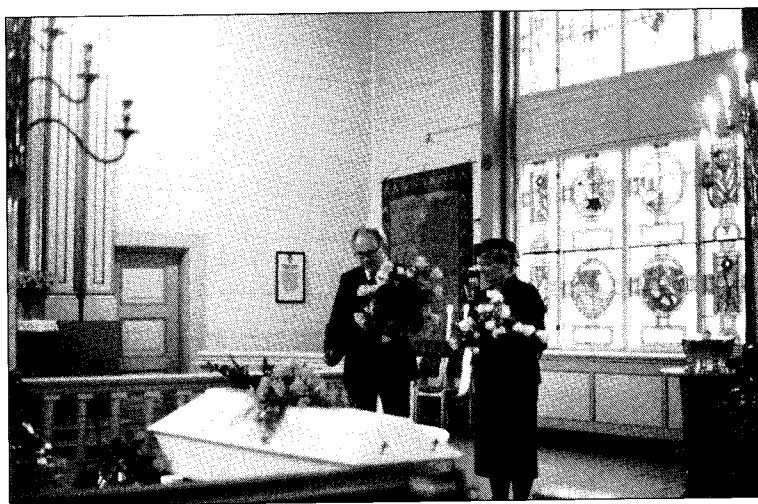
o.s. Väänänen

1889–1993

Väänästen suvun vanhinta polvea edustanut, Juvalla 29. syyskuuta 1889 syntynyt Hilda Maria Kovanen, o.s. Väänänen, kuoli Mikkeliissä lähes 104-vuotiaana 20. elokuuta 1993. Hänet siunattiin haudan lepoon Mikkelin maaseurakunnan kirkossa 4. syyskuuta 1993, jolloin arkulle laskettiin myös Väänästen Sukuseuran kukkalaitte. Hilda Maria Kovanen elämänvaiheista on Väänästen sukupuun 9. numerossa (s. 25–27) vuonna 1981 kertonut yksityiskohtaisesti hänen serkkunsa poika, hallitusneuvos Oiva Pentti Väänänen.

Väänäs-suvun pirteä teräsmuori Hilda Kovanen kukkien keskellä 100-vuotispäivänään 29. syyskuuta 1989. Syntymäpäivänsankaria kävivät tuolloin onnittelemassa mm. sukuseuran esimies Kyösti Väänänen ja aiempi esimies Oiva Pentti Väänänen.

Hilda Maria Kovanen hautaansiunaamisen jälkeen laskettiin hänen arkulleen myös Väänästen Sukuseuran ja sukuseuran aiemman esimiehen Oiva Pentti Väänäsen (jonka isoisä ja Hilda Kovanen isä olivat veljeksiä) ja tämän perheen kukkalaitteet. Kuvassa vainajan arkun äärellä Mikkelin maaseurakunnan kirkossa sukuseuran esimies Kyösti Väänänen ja rouva Anna-Maria Väänänen kukkalaitteita tuomassa ja muistosanoja esittämässä.

Väänästen veistämää:

Päivät nousoo ja maelleen männöö,
ei immeiset sille mittää maha,
vua miellissää väläkkyy kallis raha.
Ja kehityksen pyörä jyllee,
se mualliman toeseks myllee.
Se on aekoo muuttuvata.

Kukat vielä kukkii kumpareilla,
vaekka rikkaruohoeks ne tehää.
Ja linnut laalaa metissä,
niistä meteliltä kuule ei mittää.
Yhä vieläkö kaavan sokasoo
meijän silimiä rahan mahti?
Yhä vieläkö tehää tavaroo
ja koetetaan kiristee tahti,
nii ettei ennee osata
myös silimiämmö taevaalle nostoo,
eikä illan tullen jakseta
sitä rakkaaven sannoo sannoo?
Miten ettäille myö vielä männää?

Vua jos myökii viel koetettasj
tätä kehityksen pyörä kiäntee,
ja vaekeuvet yhdessä voettettasj,
voettasj asioita yhdessä vientee.
Kun selekee oekastasj kesken työn
ja unohtettasj pakkotahti,
niin samalla lailla pian syömmet
lyö
ja tuntusj rakkaaven mahti.
Nii ehkä opittasj elämää
tuas raahassa luonnon mukkaa
ja mualliman kaaneus näkemää,
ee yksin jäes ennee kukkaa.
Niin palloesko rannoelle raaha?

*Marja Linnoven (o.s. Väänänen)
runosta "On kaekonna rannoelta
raaha"*

VALTIOPÄIVÄMIES, KANSANRUNOILIJ, HERASTUOMARI PIETARI VÄÄNÄSEN (1764–1846) SUKUHAARA

TAULU 1

Lassi (Lars) Pekanpoika Väänänen, talollinen Kuopion pitäjän Murtolahden kylässä numerolla 1, s. Murtolahdessa sinne Kehvon Puurolahdesta kotivävyksi muuttaneen talollisen Pekka Nuutinpoika Väänänen ja tämän vaimon Anna Lassin tytär Mönkkösen (ks. Väänästen sukupuu n:o 7 1973, s. 20-21) kymmenestä lapsesta vanhimpana 13. helmikuuta 1737 ja kuoli siellä ”pistoksiin (styng)” 18. huhtik. 1791. – Puoliso Kuopiossa 26. toukok. 1758 talollisentytär Kuopion pitäjän Syrjäsaaren kylästä numerolta 4 *Kristiina (Chirstin/Christina/Kristina) Antintytär Rissanen*, s. 1741, asui leskeksi jäätyään poikansa Pietarin talossa ja k. siellä ilmeisesti 1801 tai hieman myöhemmin (kuolinaikaa ei ole löytynyt kirkonkirjoista; vanhemmat talollinen Antti Matinpöika Rissanen ja Elin Hiltunen).

Lapsia (syntyneet Murtolahdessa numerolla 1):

Pekka (Petter/Peter), s. 12. maalisk. 1759, k. Murtolahdessa numerolla 1 ”tuntemattomaan lastentautiin” 16. huhtik. 1759.

Antti (Andreas/Anders), s. 17. helmik. 1760, talollinen, k. 23. lokak. 1825. Ks. Taulu 2.

Anna, s. 19. marrask. 1762, k. Murtolahdessa numerolla 1 ”pistoksiin” 19. huhtik. 1763.

Pietari (Petrus/Petter), s. 11. syysk. 1764, talollinen, valtiopäivämies, lautamies, herastuomari, myöh. ruokatavarakauppias, k. 19. huhtik. 1846. Ks. Taulu 3.

Helena, s. 1767 (syntymäpäivää ei ole löytynyt kirkonkirjoista), k. Nilsin Vehkasaaressa talollisenä ”vesipöhön (vattusot)” 23. helmik. 1833. – Puoliso Kuopion pitäjässä

5. kesäk. 1785 talollisenpoika, myöh. talollinen Kuopion pitäjän Vehkasaaressa kylässä *Juho Aaponpoika (Johan Abrahamsson) Hämäläinen* (avioliittoon vihittyjen luettelossa virheellisesti Hartikainen), s. Kuopion pitäjän Pieksäntaipaaleessa 1. huhtik. 1765, k. Kuopion pitäjän Vehkasaaressa 1809 (kuolinpäivää ei ole löytynyt kirkonkirjoista; vanhemmat talollinen Apao Pekaipoika Hämäläinen ja Riitta Lapveteläinen).

Elin, s. 5. elok. 1769, k. Tuusniemen Hiidenlahdessa numerolla 1 ”kuumeeseen (feber)” 10. huhtik. 1829. – Puoliso Kuopion pitäjässä 1. heinäk. 1787 ratsutilallinen Kuopion pitäjän, myöh. Tuusniemen Hiidenlahdessa numerolla 1 *Pekka (Pehr/Petter/Peter) Simonpoika Forsman*, s. Rantasalmen pitäjän Osikonmäessä 25. tammik. 1766, k. Tuusniemen Hiidenlahdessa numerolla 1 leskimiehenä ”kuumeeseen” 23. helmik. 1830 (vanhemmat talollinen Simo Forsman ja Riitta Ketunen).

Nuutti (Cnut/Cnuut/Knut/Canutus), s. 2. marrask. 1771, vammainen (”ofärdig”), k. Murtolahdessa numerolla 1 ”pistoksiin” 4. toukok. 1788.

Lassi (Lars), s. 17. helmik. 1774, talollinen, myöh. Ioinen, k. 25. jouluk. 1839. Ks. Taulu 6.

Matti (Matthias/Matts), s. 22. syysk. 1776, k. Murtolahdessa numerolla 1 ”kuumeeseen” 8. jouluk. 1791.

Tiina (Christina/Kristina/Stina), s. 1. tammik. 1778, k. Nilsin Västinniessä syytinkiläisenä ”pistoksiin” 3. maalisk. 1841. – Puoliso Kuopion pitäjässä 25. syysk. 1805 Pieksämäen seurakunnasta ilman muuttokirjaa Kuopion pitäjän Murtolahteen muuttanut, Kuopion seurakunnassa rippikoulun käynyt, toistakymmentä vuotta Murtolahden Paalannie-

messä renkinä palvellut myöhempi talollinen Nilsin Nipasenmäessä ja sitten Västinniessä *Heikki (Henrik) Kaipainen*, s. Kuopion ja Nilsin rippikirjojen mukaan 1776, k. Nilsin Västinniessä syytinkiläisenä, leskimiehenä ”vanhuuttaan (älderdom)” 6. jouluk. 1844.

Katariina (Catharina), s. 4. marrask. 1781, k. Murtolahdessa numerolla 1 (kuolinsyytä ei mainita) 24. tammik. 1782.

TAULU 2

Antti Lassinpoika (Andreas/Anders Larsson) Väänänen (Lassi Pekaipojan poika, taulu 1), s. Murtolahdessa numerolla 1 (Paalanniemi, Lassila) 17. helmik. 1760, talollinen Murtolahdessa, muutti leskimiehenä tyttärensä ja vävynsä luo Kuopion pitäjän Kehvolle numerolle 3, k. siellä ”kuumeeseen” 23. lokak. 1825. – Puoliso Kuopion pitäjässä 25. toukok. 1783 talollisentytär Kuopion pitäjän Pöljältä *Valpuri Matintytär (Valborg Mattsdotter) Keijonen*, s. Kuopion pitäjän Pöljällä 28. heinäk. 1763, k. Murtolahdessa numerolla 1 ”lapsivuoteeseen (barnsäng)” 19. jouluk. 1790 (vanhemmat talollinen Matti Ristonpoika Keijonen ja Maria Eskelinen).

Lapsia (syntyneet Murtolahdessa numerolla 1):

Kristiina (Christina/Kristina), s. 11. heinäk. 1786, k. talollisenleskenä Haapalahden talossa Kuopion pitäjän Kehvolla numerolla 7 ”vilutautiin (frossa)” 4. lokak. 1854. – Puoliso Kuopion pitäjässä 6. heinäk. 1804 isänsä pikkuserkku, Kehvon Haapalahden talollinen, lautamies, herastuomari *Iivari (Iwar) Jordan Iivaripoika Väänänen*, s. Kuopion pitäjän Kehvolla 24. huhtik. 1779, k. siellä (murhattiin) 20. toukok. 1837 (vanhemmat talollinen Iivari

Ruotzin Waldakunnan S ä ä t y i n P A A T O S,

Tehty, Suostuttu ja Ulosannettu

Yhteisillä

Herrain-Päiwillä

Jotka lopetettiin Norrköpingissä s. 15. päivänä Kesä Kuusa

1800.

Cum Gratia & Privilegio S:ae R:ae M:ae.

Stockholmissa,
Päättänyt Directörin Johan A. Carlbohmin tykönsä,
1800.

50

☼) o (☼

Norrköpin Lääni.

Carl Brandtsdott. Jonas Danielinpoika. Hans Bérgrinpoika.
Wästerås Kih. tun. e. Länan Kih. tun. edest. Wästerås Kih. tun. edest.
Jan Laurinpoika. Vrijä Pietarinpoika.
Zwettan, No ja Wästerås Kih. tun. edest. - Vof. ja Wästerås Kih. tun. edest.
Arwid Jönkinpoika. Anders Johanpoika.
Tabergin Suurikun. edest. Länan Kih. tun. edest.

Westeråsin Lääni.

Jan Jafinpoika. Olof Jönkinpoika. Pietar Pietarinpoika.
Bangsbrön Kih. tun. edest. Wästerås Kih. tun. edest. Wästerås Kih. tun. edest.
Daniel Haamuipoika. Bert Gertinpoika. Anders Jafinpoika.
Sundringen Kih. tun. edest. Sundringen Kih. tun. edest. Wästerås Kih. tun. edest.
Olof Johanpoika. Eric Kera. Olof Jönkinpoika.
Simunan, Tergetunan ja Wästerås Kih. tun. edest. Wästerås Kih. tun. edest.
Ja Kih. tun. edest. Kih. tun. edest.

Kommunegårdin eli Hemola Lääni.

Bengt Pietarinpoika Laurinpoika. Matts Arwidinpoika Marttila.
Sio Sawolahden Duom. tun. edest. Hotalan Kih. tun. edest.
Johan Johannaipoika Storjohanna.
Hjunnanen Kih. tun. edest.

Savon ja Karjalan Lääni.

Eric Korhonen. Pietar Wäänänen.
Kaukalammin Duom. tun. edest. Wästerås Kih. tun. edest.
Matts Pölliön. Adam Henrikinpoika Mopäns.
Wästerås Kih. tun. edest. Karjal. Kihlakundain edest.

Hälsinglän Lääni.

Magnus Andreanpoika. Jonas Jonarenpoika.
Hälsing Kih. tun. edest. Wästerås Kih. tun. edest.
Nils Olwinpoika. Hälsing Kih. tun. edest. Wästerås Kih. tun. edest.
Hälsing Kih. tun. edest. Wästerås Kih. tun. edest. Wästerås Kih. tun. edest.
Hälsing Kih. tun. edest. Wästerås Kih. tun. edest. Wästerås Kih. tun. edest.

Lauri

Norrköpingin valtiopäivien päätös julkaistiin Ruotsin valtakunnan asetuskokoelmassa myös suomenkielisenä: "Ruotzin Waldakunnan Säätyin PÄÄTÖS, Tehty, Suostuttu ja Ulosannettu Yhteisillä Herrain-Päiwillä Jotka lopetettiin Norrköpingissä s. 15. päivänä Kesä Kuusa 1800." Päätöksiäkirjan nimilehti ja sivu sen allekirjoittaneiden talonpoikaissäädyn edustajien luettelosta. Savon ja Karjalan läänistä valtiopäiville oli osallistunut neljä talonpoikaissäädyn valtiopäivämiestä, heistä "Pjetar Wäänänen. Wähän Sawolahden yl(isen) Kih(la)kun(nan) Duom(io)kun(nan) edest."

Mikonpoika Wäänänen ja Anna Kartariina Juhanantytär Hollender(Holländer).

Antti Pekka (Anders Petter), s. 20. jouluk. 1788. k. Murtolahdessa numerolla 1 "pistoksiin" 28. kesäk. 1792.

Anna Maria, s. 18(?). jouluk. 1790 (syntyneiden ja kastettujen luettelosta ei ole löytynyt merkintää), k. Murtolahdessa numerolla 1 "viikon ikäisenä" 25. jouluk. 1790.

TAULU 3

Pietari Lassinpoika (Petrus/Petter Larsson) Wäänänen (Lassi Pekanpojan poika, taulu 1), s. Murtolahdessa numerolla 1 (Paalanniemi, Lassila) 11. syysk. 1764, talollinen Murtolahdessa, lautamies ja herastuomari.

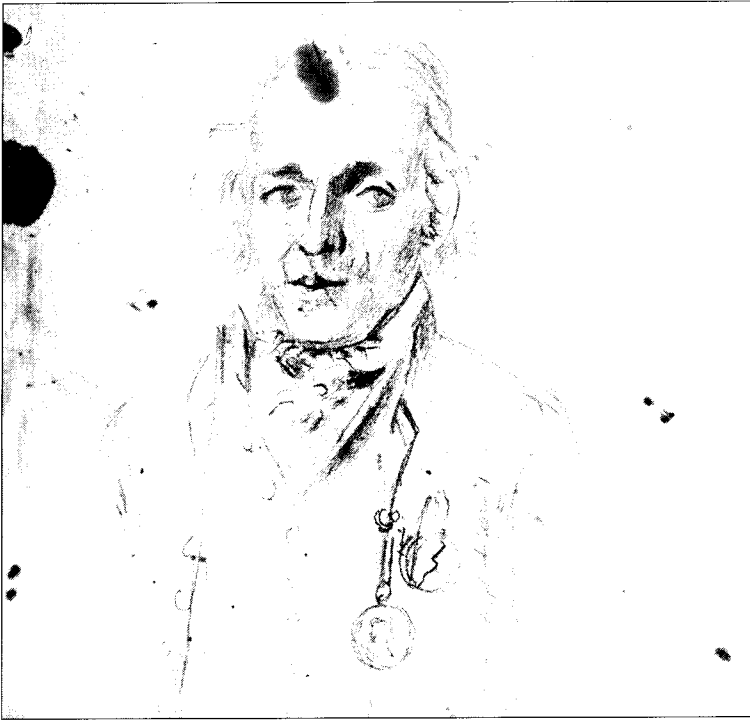
Pietari Wäänänen teki aloitteen rukoushuoneen perustamiseksi Nilsi-

ään ja ajoi hanketta tarmokkaasti 1790-luvun loppupuolella. Hänet valittiin Vähä-Savon yllisen kihlakunnan edustajana talonpoikaissäädyn valtiopäivämieheksi Norrköpingin valtiopäiville 1800 ja sitten Porvoon valtiopäiville 1809. Pietari Wäänänen oli Porvoon valtiopäivillä jäsenenä sekä siviili- että talousvaliokunnassa ja kuului myös valtiopäivien lopulla asetettuun toimitusvaliokuntaan. Nykyajan historiantutkijat ovat luonnehtineet Pietari Wäänästä talonpoikaissäädyn puhemiehen herastuomari Petter Klockarsin ohella säätynsä pystyvimmäksi edustajaksi, jonka "toimintaa Porvoossa elähdytti luja vakaumus siitä, että ratkaisut olivat keskeisiä Suomen tulevaisuudelle" (Pohjolan-Pirhonen 1973), ja joka "selkeillä esityksillään vaikutti suuresti säätynsä päätöksiin" (Junttila 1986).

Pietari Wäänänen oli myös tuottelias kansanrunoilija, joka käsiteli kansanomaista poljentoa seuraavissa runoissaan kulloinkin ajankohtaisia ai-

heita ja seppiti säkeitään Ruotsin kuninkaiden Kustaa III:n ja Kustaa IV Aadolfin ja myöhemmin keisari-suuriruhtinas Aleksanteri I:n kunniaksi (hänen kirjallisesta toiminnastaan ks. esim. Pietari Wäänäsen runot. Toimittanut ja kansanrunoilijan pienoiselämäkerran sisältävällä esipuheella varustanut Jorma Wäänänen. Wäänästen Sukuseuran julkaisuja 1964). Hän oli myös vastaanottamassa keisari Aleksanteria tämän vieraillessa Suomen matkallaan v. 1819 Kuopiossa.

Kuopion pitäjänkokousten pöytäkirjoista on todettavissa, että herastuomari Pietari Wäänänen oli vielä Venäjän vallan ajan ensimmäisellä vuosikymmenellä hyvin aktiivisesti mukana emäpitäjän yhteisissä asioissa ja pitäjänmiesten valtuuttamana hän mm. valvoi pitäjän etuja Kuopion kaupungin ja kirkkoheranpappilan maidenvaihtoasiassa. V. 1825 hän lahjoitti kirkkomaalauksen yhdeksän vuotta aiemmin itenäistyneen kotiseurakuntansa Nil-

Kotiseudullaan ”moaliman viisaan” maineessa ollut kansanrunoilija, herastuomari Pietari Lassipoika Väänänen osoitti yhteisten asioiden hoitajana eri luottamustehtävissään ja erityisesti Vähä-Savon yllisen kihlakunnan talonpoikien edustajana Porvoon valtiopäivillä 1809 siinä määrin todellisen reaalipoliittikon kykyjä, että häntä on myös luonnehdittu uusimman poliittisen historian termiä käyttäen ”taitavaksi takin kääntäjäksi” (Pirinen 1992). R.W. Ekmanin tekemäksi oletettu lyijykynäpiirros. Valok. Suomen Kansallismuseo (Museoviraston historiallinen kuva-arkisto).

siän v. 1797 valmistuneeseen toiseen kirkkoon, jonka rakennushanketta hän oli ollut tarmolla ja taidolla ajamassa.

Muutamaa vuotta aiemmin leskeksi jäänyt entinen valtiopäivämies muutti Nilsin Murtolahdesta Kuopion kaupunkiin 18. elok. 1828 saatuaan 26. huhtik. samana vuonna oikeuden toimia siellä ruokatavarakauppiaina. Hän sai muuttotodistuksen Kuopion kaupunkiseurakunnasta Taipalsaaren seurakuntaan 10. lokak. 1837 ja asui viimeiset elinvuotensa poikansa kirkkoherra Anders Johan Wenellin luona Taipalsaaren kirkkoherranpappilassa. Herastuomari Pietari Väänänen mainitaan kuitenkin vielä 9. toukok. 1840 päivätyssä Kuopion kaupungin vuoden 1840 henkikirjassa kaupungissa asuvana talonmistajana yhdessä tyttärensä Leena Katariinan kanssa. Marrask. 21. pñä 1841 päivätyistä henkikirjasta Väänänen ja hänen tyttärensä nimet on ylliviivattu ja henkikirjaan on lisätty maininta, että kyseisen kaupun-

kitalon omistaa kirkkoherra A.J. Wenell.

Herastuomari Pietari Väänänen kuoli Taipalsaarella ”vanhuuttaan” 19. huhtik. 1846. Hänen kuolinpesänsä velkojen selvittelyä suoritettiin seuraavana vuonna Taipalsaaren ja Lemin käräjillä (ks. myös Pietarin poikaa, herastuomari Lassi Samuli Väänästä koskevaa selvitystä taulussa 4).

– Puoliso Nilsissä 1791 (ilmeisesti alkuvuodesta; avioliittoon vihittyjen luettelosta puuttuu vihkimisen päivämäärä) talollisentytär Nilsin pitäjän Niinimäen kylästä *Eeva Juhontytär Savolainen*, s. Nilsin Niinimäessä 20. helmik. 1766, k. Nilsin Murtolahdessa numerolla 1 ”vesipöhhön” 4. syysk. 1825 (vanhemmat talollinen Juho Iivari-poika Savolainen ja Katariina Pekantytär Vartiainen).

Lapsia (syntyneet Murtolahdessa numerolla 1):

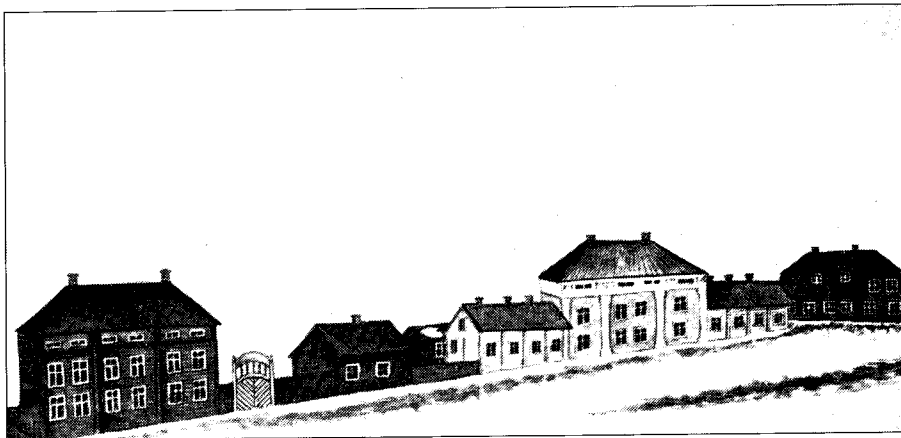
Palkkioksi ansioistaan valtiopäivämies Pietari Väänänen mainitaan saaneen ”arvonimiä ja kolme mitalia”. Yksi mitaleista oli keisari Aleksanteri I:n Porvoon valtiopäivien kaikille talonpoikaissäädyn jäsenille myöntämä varsin suuri kokoinen valtiopäivämitali (landt-dagsmedaljen), jota kannettiin rinnassa vasemmalla puolella sinisessä silkkinauhassa. Tämä valtiopäivämitali on Vladimir Aleksejevin kaivertama, Pietarissa lyöty hopeamitali, halkaisijaltaan 39 mm. Mitalin etupuolella (kuvassa) on kenraalin univormuun pukeutuneen keisari-suuriruhtinas Aleksanteri I:n rintakuva asiaankuuluvine venäjänkielisine teksteineen (suomeksi: Aleksanteri I. Koko Venäjänmaan Keisari ja Itsevaltias). Mitalin toisella puolella on Porvoon valtiopäivien jäsenyydestä kertova teksti sekä venäjäksi että ruotsiksi. Mitalit jaettiin vasta vuonna 1811 ja juhlalliset luovutustilaisuudet järjestettiin entisten valtiopäivämiesten kotiseurakuntien kirkkoissa. H.J. Boström, Suomen muistorahat II. Tapahtumaja juhlamitalit (Helsinki 1936).

Eeva Tiina (Eva Christina/Kristina/Stina), s. 20. toukok. 1792, muutti Kuopion kaupunkiin 5. lokak. 1828 ja myöhemmin veljensä luo Taipalsaaren kirkkoherranpappilaan (”jungfru Eva Stina Pettersdotter Wäänänen” mainitaan Taipalsaaren kirkkoherranpappilan asukkaana 1850-luvulla), jossa k. naimattomana ”kuumeeseen” 1. jouluk. 1860.

Lassi Samuli (Lars Samuel), s. 20. elok. 1793, talollinen, lautamies ja herastuomari, k. 29. lokak. 1828. Ks. Taulu 4.

Leena Katariina (Lena/Helena Catharina/Carin/Katarina), s. 26. joulukuuta 1795, liikuntavammainen

Katukuva Kuopiosta 1800-luvun alkupuolella. Tuntemattoman tekijän akvarelli Gottlundin kokoelmassa. Kuva Kaarlo Wirilanderin teoksesta Savo kaskisavujen kautena 1721–1870 (2. painos Jyväskylä 1989).

(”ofärdig”, ”bräcklig”, ”krympling”), muutti yhdessä isänsä kanssa Kuopion kaupunkiin 18. elok. 1828 ja k. 1840 (kuolinpäivää ei ole löytynyt kirkonkirjoista).

Maria, s. 19. maaliskuuta 1798, k. Murtolahdessa numerolla 1 ”kuumeeseen” 26. lokak. 1808.

Anders Johan Wenell, s. 4. elokuuta 1800, Taipalsaaren kirkkoherra, rovasti, k. Taipalsaaren kirkkoherranpappilassa ”kihtiin” (gikt) 21. toukokuuta 1868. – Puoliso Nilsissä 4. jouluk. 1827 *Kristina Sofia Brofeldt*, s. Nilsissä 2. kesäk. 1809, k. leskenä Taipalsaaren kirkonkylässä ”ähkyyn (kolik)” 18. maalisk. 1875 (vanhemmat Kuopion emäseurakunnasta itsenäistyneen Nilsin seurakunnan ensimmäinen kirkkoherra, rovasti Anders Johan Brofeldt ja Kristina Sofia Scheele). Avioliitto oli lapseton. Ks. Väänästen sukupuu n:o 10 1988, s. 29–30.

Pekka (Petter (Pehr)), s. 23. maalisk. 1802, k. Murtolahdessa numerolla 1 ”rokoon (koppor)” 2. lokak. 1802.

Juliana, s. 16. huhtik. 1804, k. Nilsin Niinimäessä 13. huhtik. 1878. – Puoliso Kuopion pitäjässä 2. heinäk. 1824 talollinen Nilsin Niinimäen kylässä numerolla 4, kylänmies (”byaman”) *Urpo (Urbanus) Juhonpoika Savolainen*, s. Nilsin Niinimäessä 6. lokak. 1801, k. siellä leskimiehenä 15. huhtik. 1878 (vanhemmat talollinen Juho Juhonpoika Savolainen ja Katariina Lassintytär Heikkinen).

Johanna, s. 10. helmik. 1807, k. Murtolahdessa numerolla 1 ”hinkuskään (kikhosta)” 7. lokak. 1807.

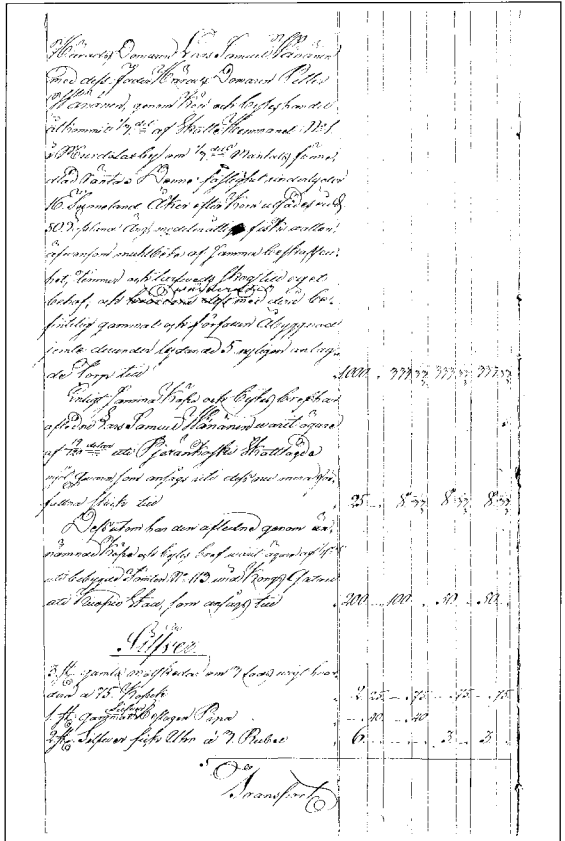
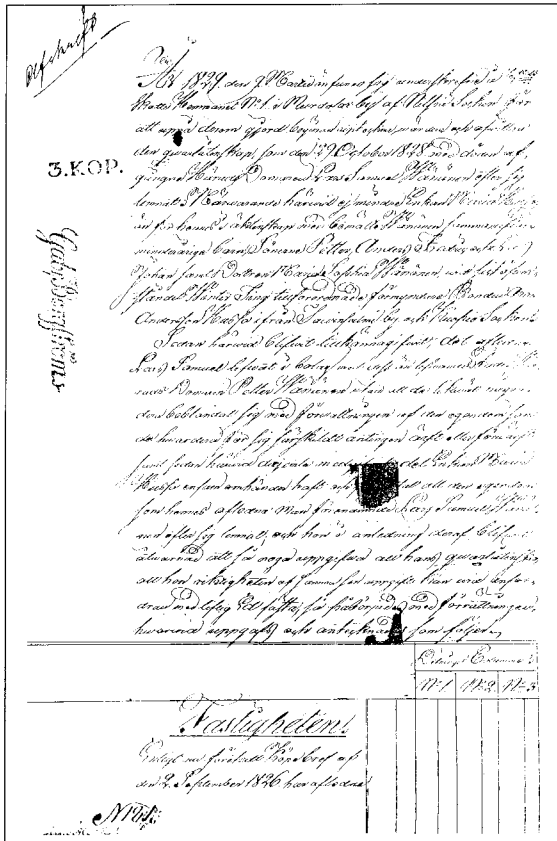
Taipalsaarelle rakennettiin uusi puukirkko 1840-luvun loppupuolella Anders Johan Wenellin ollessa seurakunnan kirkkoherrana. V. 1844 intendentinkonttorissa laadittujen piirustusten mukaan suoritettu rakennustyö toteutettiin mahdollisesti edellistä, v. 1754 pystytettyä kirkkoa laajentamalla. Rakennustyöt olivat kesken poikansa luona Taipalsaaren kirkkoherranpappilassa viimeiset elinvuotensa viettäneen vanhan valtioväivämiehen, herastuomari Pietari Väänäsen kuollessa keuhkatalvela 1846 ja uusi kirkko valmistui vasta seuraavana vuonna.

TAULU 4

Lassi Samuli (Lars Samuel) Pietarinpoika Väänänen (Pietari Lassinpojan poika, taulu 3), s. Murtolahdessa numerolla 1 (Paalanniemi, Lassila) 20. elok. 1793, otettiin oppilaaksi Kuopion triviaalikouluun alemman kollegan luokalle 14. huhtik. 1801, erosi koulusta 1807 (matrikelin mukaan ”återgått till Bonde med god tanka om sig”) ja toimi talollisena kotitalallaan Murtolahdes-

sa. Lassi Samuli Väänänen toimi myös lautamiehenä ja sai varsin nuorella iällä herastuomarin arvon. Hän omisti kuollessaan yhdessä isänsä kanssa kolmannesmanttaalin verotilan Murtolahden kylässä numerolla 1, osuuden Pieksänkoskella sijainneeseen rappiokunnossa olleeseen jauhomyllyyn sekä neljänneksen tontista n:o 113 rakennuksineen Kuopion kaupungissa Kuninkaankadun varrella. Herastuomarien Pietari ja Lassi Samuli Väänäsen yhteisesti omistama maatila Murtolahdessa käsitti tuolloin 16 tynnyrinalaa peltoa ohran kylvöalan mukaan laskettuna ja 50 kuormanalaa niittyä. Siihen kuuluivat keskinkertaiset kalavedet ja laidunmaat sekä rakennus- ja tarvepuumetsää omaan tarpeeseen. Tilan asuinrakennukset olivat vanhat ja rappiokunnossa. Tiluksille oli vastikään perustettu viisi torppaa.

Lassi Samuli Väänäsen aktiivisuudesta maakunnan yhteisten asioiden hoidossa kertoo mm. hänen osalleen pari vuotta ennen kuolemaansa tullut merkittävä luottamustehtävä. Hän kuului Kuopion pitäjän ja Nilsin miesten Ylä-Savon kihlakunnan kärajillä vuoden 1826 alussa valitsemaan lähetystöön, joka matkusti maaliskuussa mainittuna vuonna Pietariin ja jätti henkilökohtaisesti keisari-suuriuhtinas Nikolai I:lle anomuksen – Suomettaren tekstiä lainaten – ”että yhteisillä varoilla avattaisiin kaivanto Saimaan ja Suomenlahden välille”. Tähän Saimaan kanavan rakentamisaloitteen keisarille jättäneeseen Pohjois-Savon talonpoikien lähetystöön kuului 13 miestä, heistä neljä Väänäsiä. Suomettaressa myöhemmin kanavan valmistumisen aikoihin julkaistun selonteon mukaan keisarille esiteltiin kolme lähetystön johtomiestä, kaksi heistä

Edesmenneen herastuomari Lassi Samuli Väänänen perunkirjoitus pidettiin Nilsian Murtolahdessa 9. maaliskuuta 1829. Nilsian tuomiokunnan arkistoon talletetun perukirjan ensimmäinen ja toinen lehti.

Väänäsiä: herastuomari Lassi Samuli Väänänen ja talollinen Iivari Yrjänä (=Jordan) Väänänen (Kehvon Haapalahden isäntä, Lassi Samulin serkun mies ja isän pikkuserkku, ks. taulu 2).

Herastuomari Lassi Samuli Väänänen kuoli keuhkotautiin Kuopiossa 29. lokak. 1828. Hänen omaisuutensa arvioitiin 9. maalisk. 1829 toimitetussa perunkirjoituksessa 1544 hopearuplan 41 kopeekan arvoiseksi. Velkoja kuolinpesällä oli kuitenkin peräti 3209 hopearuplaa 15 kopeekkaa, joten velkojen määrä ylitti varojen määrän 1664 hopearuplalla 74 kopeekalla. Eniten saamista kuolinpesästä oli vainajan isällä herastuomari Pietarin Väänäsellä, jolle oli maksamatta mm. 20. syysk. 1826 tehdyn tilustenvaihtosopimuksen mukaista "väliarahaa" 1116 hopearuplaa 66 kopeekkaa. Muut velkojat olivat sukulaisia ja naapureita, ja mm. vainajan isän serkulla, perunkirjoituksessa toimitusmiehenä mukana olleella Paalanniemen Nuutti Nuutinpoika Väänäsellä oli saatavaa 254

hopearuplaa 29 kopeekkaa. Kuolinpesä ajautui myöhemmin vararikoon, ja Leppävirralta kotoisin ollut Matti Iivanainen osti perikunnan maatilan 1837.

– Puoliso Maaningalla 27. kesäk. 1816 talollisentytär Maaningan Tavinsalmelta Maria Heta (Maria Hedvig/Hedvig Maria) Antintytär Husso, s. Maaningan Tavinsalmella 28. maalisk. 1796, k. Nilsian Murtolahdessa numerolla 1 leskenä "vesipöhön" 22. huhtik. 1848 (vanhemmat talollinen Antti Antinpoika Husso ja h. l. vaimonsa Heta Eskelinen).

Lapsia (syntyneet Murtolahdessa numerolla 1):

Eeva Ulla (Eva Ullrika), s. 4. kesäk. 1817, k. Murtolahdessa numerolla 1 "engelskantahtiin" (=riisitautiin) 7. marrask. 1818.

Petter Wenell, s. 12. maalisk. 1819, otettiin oppilaaksi Kuopion triviaalikouluun alemman kollegan luokalle

12. syysk. 1829, sai erotodistuksen koulusta (vielä sukunimellä Väänänen) 11. toukok. 1836 siirtyäkseen maanmittausalalle. Maanmittarinoppilas Peter Wenell, joka oli "joitakin vuosia oleskellut pitäjän ulkopuolella", sai Nilsian seurakunnasta muuttotodistuksen Helsinkiin muuttoa varten 14. maalisk. 1840 ja sen kadotettuaan uuden muuttotodistuksen samaan tarkoitukseen 1. lokak. samana vuonna. Hänet mainitaan Helsingin seurakunnan v. 1838 aloitetussa rippikirjassa v. 1841 seurakuntaan muuttaneena, naimattomana työläisväestöön kuuluvana. Hänen myöhemmät vaihteensa ovat ainakin toistaiseksi tuntemattomat.

Anders Fredrik Wenell, s. 4. syysk. 1820, otettiin oppilaaksi Kuopion triviaalikouluun alemman kollegan luokalle 22. lokak. 1831, jäi pois koulusta matrikelin mukaan 1837. Suoritettuaan Porvoossa sikäläisen kymnaasin lehtorien Johan Ludvig Runebergin ja Johan Edvard Öhmanin perustaman ja ylläpitämän yksityisen valmistavan koulun, prokym-

naasin, kurssin Anders Fredrik Wenell otettiin oppilaaksi Porvoon kymnaasiin Runebergin rehtorina ollessa 12. kesäk. 1839. Erotodistuksen tästä oppilaitoksesta hän sai 18. kesäk. 1844. Kymnasistina ollessaan Anders Fredrik asui 1840-luvulla sohtensä luona Taipalsaaren kirkkoherranpapilassa ja sai muuttodistuksen Taipalsaaren seurakunnasta Helsinkiin 5. kesäk. 1850.

Porvoon kymnaasin oppikurssin päätettyään Anders Fredrik Wenell toimi virkamiesharjoittelijana Keisarillisen Suomen senaatin kansliatoimistuskunnassa 12. heinäk. 1846 alkaen ja hänet otettiin 15. lokak. 1847 kamarikirjuriksi keisarilliseen postihohtokuntaan – Suomen suuriruhtinaanmaan postilaitoksen keskusvirastoon, jonka nimi myöhemmin muutettiin postihallitukseksi. Wenell nimitettiin mainitun hohtokunnan postikamarikonttorissa toimivaksi vakinaiseksi kamarikirjuriksi 11. elok. 1848 ja konttorikirjuriksi Turun postikonttoriin 8. maalisk. 1853. Syyskuun puolivälissä 1854 hän erosi virastaan ja siirtyi ansioluettelon mukaan ”toiseen virkaan postilaitoksen ulkopuolella (öfvergått till annan tienst utom postverket)”.

Suomen keisarillisen postihohtokunnan virkamiehenä ollessaan Anders Fredrik Wenell oli ollut määrätynä hohtamaan yhtä kopistin virkaa heinäkuun alusta syyskuun alkuun sekä ekspeditöörin virkaa heinäkuun 21. päivästä elokuun 20. päivään 1848 mainitussa hohtokunnassa. Hänen mainitaan hohtaneen myös postijohhtokunnan reistraattorin (kirjaajan) virkaa useaan otteeseen ”pitempiä ja lyhyempiä aikoja”.

Anders Fredrik Wenell mainitaan työläisväestöön kuuluvana naimattomana kamarikirjurina Helsingin kaupunkiseurakunnan vuosien 1853–1857 rippikirjoissa. Hänen myöhemmät vaihteensa ovat toistaiseksi tuntemattomat.

Lassi Juho (Lars Johan), s. 27. heinäk. 1822, talollisenpoika, myöh. loinen, k. 24. tammik. 1856. Ks. Taulu 5.

Maria Sofia Kristiina, s. 10. syysk. 1825, muutti Nilsistä Taipalsaarelle 9. tammik. 1843 ja k. siellä talollisenpojanvaimona Haikolan kylässä numerolla 3 Haikosen talossa ”kuumeeseen (feber)” 26. helmik. 1844. – Puoliso Taipalsaarella 25. kesäk. 1843 talollisenpoika, myöh.

talollinen *Antti Mikonpoika Haikonen* h. 1. aviossaan (puoliso 2:o Taipalsaarella 9. kesäk. 1851 Anna Aatamintytär Illukka, s. 2. syysk. 1835, k. 29. syysk. 1899), s. Taipalsaarella Haikolan kylän Haikosen talossa 30. jouluk. 1822, k. siellä 4. lokak. 1900 (vanhemmat talollinen Mikko Taavetinpoika Haikonen ja Eeva Antintytär Suppanen).

TAULU 5

Lassi Juho (Lars Johan) Lassinpoika Väänänen (Lassi Samuli Pietarinpojan poika, taulu 4), s. Murtolahdessa numerolla 1 (Paalanniemi, Lassila) 27. heinäk. 1822, oli huonokuntoinen (”bräcklig”), asui loisenä kotikylässään Murtolahdessa numerolla 1 ja k. siellä 24. tammik. 1856. – Puoliso Nilsissä 2. syysk. 1849 Murtolahden kylässä palvelijattarena toiminut talollisentytär Nilsin tytär Pelonniemen kylästä *Maria Pekantytär Pentikäinen*, s. Pelonniemessä 14. huhtik. 1825, k. leskenä (ja synnytettyään vielä vuosina 1858–1862 kolme aviotonta lasta) Murtolahdessa 24. helmik. 1869 (vanhemmat talollinen Pekka Pentikäinen ja Katariina Hakkarainen).

Lassi Juho Lassinpoika Väänänen ja Maria Pekantytär Pentikäisen lapset (syntyneet Murtolahdessa numerolla 1):

Johan Fredrik, s. 14. kesäk. 1851, k. Murtolahdessa numerolla 1 18. jouluk. 1851.

Erik Petter (Peter), työmies, s. 1. lokak. 1852, muutti Nilsistä isosehtensä luo Taipalsaarelle 28. helmik. 1863, sieltä Helsinkiin 17. toukok. 1889 ja k. naimattomana Espoossa (Helsingin pohjoisen suomalaisen seurakunnan jäsenenä) 5. maalisk. 1918.

TAULU 6

Lassi Lassinpoika (Lars Larsson) Väänänen (Lassi Pekanpojan poika, taulu 1), s. Murtolahdessa numerolla 1 (Paalanniemi, Lassila) 17. helmik. 1774, talollinen Murtolahdessa, myöh. loinen Nilsin tytär Pelonniemessä (viimeinen asuinpaikka Sydänmaa n:o 7), k. siellä leskimiehenä ”kuumeeseen (feber)” 25. jouluk. 1839. – Puoliso Kuopion pitäjässä 27. jouluk. 1795 lampuodintytär Kuopion Hatsalasta *Maija Sohvi (Maria/Maja Sophia/Sofia) Ju-*

hontytär Taskinen, s. Kuopion Hatsalassa 24. syysk. 1772, k. Murtolahdessa numerolla 1 keuhkotautiin 7. kesäk. 1803 (vanhemmat lampuotti Juho Taskinen ja Juudit Korhonen).

Lapsia (syntyneet Murtolahdessa numerolla 1):

Maija Tiina (Maria Christina/Stina), s. 1797 (syntymäpäivää ei ole löytenyt kirkonkirjoista), toimi palvelijattarena aluksi serkkunsa emännöimässä Haapalahden talossa Kuopion Kehvolla ja sitten Murtolahdessa, k. Nilsin tytär Murtolahdessa naimattomana keuhkotautiin 3. maalisk. 1820.

Eeva Sohvi (Eva Sophia/Sofia), s. 8. jouluk. 1798, muutti äitinsä kuoltua tähtinsä luo Tuusniemen Hiidenlahteen ja avioituttuaan Kuopion pitäjän Pelonniemeen, k. siellä numerolla 4 syytinkiläisleskenä (kuolinsyytä ei mainita) 27. heinäk. 1864, haudattiin Kaaville neljä päivää myöhemmin. – Puoliso Tuusniemellä 21. huhtik. 1817 pitäjänräätäli Kuopion pitäjän Mietttilästä, myöh. talollinen ja lopulta syytinkiläinen Pelonniemessä (Sydänmaa n:o 7) ja vuodesta 1845 Kuopion pitäjän Pelonniemessä numerolla 4 *Adam Gabriel Aataminpoika Kerjander (Kerjander, Kärjander)*, s. Karttulan kirkkylässä 19. helmik. 1783, k. Kuopion pitäjän Pelonniemessä ”vesipöhöön” 30. huhtik. 1854 (vanhemmat räätäli Adam Kerjander ja Liisa Hyvärinen).

KÄYTETTYÄ LÄHDEAINEISTOA

Painamattomia lähteitä

Mikkelin maakunta-arkisto, Mikkelin Kuopion maaseurakunnan, Kuopion kaupunkiseurakunnan, Nilsin, Kaavin, Pieksämäen, Rantasalmen, Tuusniemen, Anjalan ja Taipalsaaren seurakuntien vanhemmat kirkonarkistot (osin mikrofilmeinä)
Kuopion kihlakunnan henkikirjoittajan arkisto: Kuopion kaupungin henkikirjat 1830- ja 1840-luvulta
Kuopion lyseon arkisto: Kuopion trivaalikoulun oppilasmatrikkeli
Kuopion lääninsairaalan arkisto: Potilasiuettelot 1820- ja 1830-luvulta
Nilsin tuomiokunnan arkisto: Perukirjoja 1829–1842

Kansallisarkisto (v:een 1994 Valtionarkisto), Helsinki
Posti- ja lennätinhallituksen arkisto: Virkamiesmatrikkeli
Maanmittaushallituksen arkisto: Virkamiesmatrikkeli, maanmittausoppilasten iuettelot

Väänäsiä opintieellä Ruotsin vallan ajan lopulla ja Venäjän vallan alkuaikoina

2. Kymnasisti Petter Kristian Wenell (1809–1849) ja ylioppilas Karl Fredrik Wenell (1816–1869)

Edellä esitellyn Anders Fredrik Wenellin (s. 9–10) lisäksi neljä muuta Väänäs-suvun nuorukaista opiskeli Wenell-nimisinä 1820- ja 1830-luvulla Porvoon lukiossa. Kolme heistä keskeytti kymnaasinkäyntinsä ja vain yksi siirtyi suoraan lukioista päästötodistuksen saatuaan jatkaamaan opintojaan Keisarikunnan Suomen Aleksanterin-yliopistossa Helsingissä. Yksi lukio-opintonsa keskeyttänyt Wenell jatkoi kuitenkin opiskeluaan yksityisesti niin, että hän pystyi myöhemmin suorittamaan ylioppilastutkinnon. Akateemista loppututkintoa kumpikaan näistä ylioppilaista ei suorittanut.

Toinen puheena olevista ylioppilaista oli Kehvon Haapalahden sukuhaaraan kuuluvan kuopiolaisen kirja-kauppiaan poika, myöhemmin suomentajana ja muissakin kirjallisissa tehtävissä ansioitunut Anders Johan Wenell (1820–1863), joka ylioppilaana "savonsi" nimensä Antti Juhana Weänäseksi. Toinen lukio-opin-

tonsa keskeyttäneistä oli myöhempi Säämingin lukkari Pietari Wenell (1815–1883) Kehvon Puuroolahdesta. Molempien elämänvaiheita on selostettu aiemmin Väänästen sukupuujulkaisuissamme (Terttu Väänänen, Suomentaja ja kirjailija Antti Juhana Weänänen. – Väänästen sukupuuo n:o 2 1945, s. 87–90; Kyösti Väänänen, "Wenellin häät" Espoon Nygårdin kartanossa kesällä 1843. – Väänästen sukupuuo n:o 7 1973, s. 41–45).

Tällä kertaa esitellään toiset kaksi Porvoon kymnasistia 1820- ja 1830-luvulta: Petter Kristian Wenell, jonka opintie päättyi lukioon, ja Karl Fredrik Wenell, josta tuli yksityisvalmennuksen turvin ylioppilas.

PETTER KRISTIAN WENELL oli syntynyt Kuopion pitäjässä, ilmeisesti äitinsä vanhempien torpassa

kirkkoherranpappilan mailla, kymmenpäisen lapsiparven esikoisena a.n. 18. elok. 1809. Hänen isänsä Aaro Ristonpoika (Aron Christersson) Väänänen oli Kuopion pitäjän Kehvon Puuroolahdessa tulevan appensa talossa renkinä palvelleen, myöhemmin kirvesmieheksi Kuopion kaupunkiin muuttaneen Risto Tahvonpoika (Christer Staffansson) Väänäsen (s. Kuopion Hirvimäessä 17. marrask. 1751, k. Kuopion kaupungissa "pistoksiin" 6. marrask. 1814) ja tämän vaimon Kristiina Nuutintytär Väänäsen (s. Kehvon Puuroolahdessa 22. toukok. 1758, vih. avioliit. Risto Väänäsen kanssa 11. kesäk. 1780, k. Kuopion Vehmasmäessä leskenä "pistoksiin" 5. toukok. 1824) poika. Aaro Ristonpoika Väänänen oli syntynyt Kehvolla 5. marrask. 1781. Mieheksi vartutuaan hän toimi tyttömiehenä ja kuormaajurina Kuopion kaupungissa, jossa kuoli "lavantautiin" 23. marrask. 1824, yli puoli vuotta ennen nuorimman tyttärensä syntymää. Sekä isänsä että äitinsä puolelta Väänänsukuun kuuluneen kuormaajuri Aaro Väänäsen isän vanhemmat olivat torppari Kuopion pitäjän Hirvimäen kylässä Tahvo (Staffan, Stephan) Väänänen (1700–1778) ja tämän ensimmäinen vaimo Maria Korhonen (1708–1770) ja äidin vanhemmat Kehvon Puuroolahden talollinen Nuutti Mikonpoika Väänänen (1737–1771) ja tämän vaimo Maria Rönkä (1738–1806).

Petter Kristian Wenellin äiti Reeta Loviisa (Greta/Gretha/Margaretha Lovisa) Pekantytär Kinnunen oli

Ansioituneita kirkkoeläimiä (Kenraalikuvernöörinkansliaan kerääntyneitä ja muita ansioituneita)

O.I. Collianderin kokoelma (Suomen kirkon paimenmuiston käsikirjoitus ja sitä varten kerätty aineisto)
Helsingin seurakuntien vanhemmat kirkonkirjat (mikrofilmeinä)

Sota-arkisto, Helsinki

Militaria: Vääräty väki 1812–1880 (M 19 Första Finska Sjö Equipagets Åttonde Compagnie Munster-Werk 1839–1840)

Taipalsaaren seurakunnan kirkkoherranvirasto, Taipalsaari
Taipalsaaren seurakunnan uudemmat kirkonkirjat

Nilsin seurakunnan kirkkoherranvirasto, Nilsin
Nilsin seurakunnan uudemmat kirkonkirjat

Helsingin seurakuntien keskusrekisteri, Helsinki
Helsingin seurakuntien uudemmat kirkonkirjat (kanslianeuvos Georg Luther ja hallituskanslianeuvos Oiva Pentti Väänänen ovat ystävällisesti avustaneet arkistotutkimuksissa Helsingin seurakuntien keskusrekisterissä)

Painettuja lähteitä ja kirjallisuutta

Bergholm, Axel 1901: Sukukirja. Suomen aatelistomien sukuja I–II. Kuopio.
Bergholm, Axel (julk.) 1910–1914: Borgå gymnasii äldsta matrikel I–II. Borgå.
Boström, H.J. 1936: Suomen muistorahat II. Tapahtuma- ja juhlamitalit. Helsinki.
Finlands Stats-Kalender 1849–1855. Helsingfors.
Hanho, J.T. 1947–1955: Suomen oppikoululaitoksen historia I–II. Porvoo.
Junnila, Olavi 1989: Autonominen rakentamisen ja kansallisen nousun aika. – Suomen historia 5. Espoo.
Koistinen, Olli 1934: Väänänen, Pietari. – Kansallinen elämäkerrasto V. Porvoo.
Komulainen, Matti 1989: Sanan kaunistukset. Kuopion vanhan emäseurakunnan alueen kirkkomalaukset 1810–1918. Jyväskylä.
Lappalainen, Pekka 1982: Kuopion historia I. Kuopion kaupungin esivaiheet ja perustamistoimet. Kuopio.
Luther, Georg 1992: Släkten Hollender Ridder. – Genos 1992: 1. Pieksämäki.
Matrikel öfver ungdomen vid Kuopio Trivialskola 1816–1842. – Aami X. 75-vuotisjulkaisu 1958. Kuopion Isänmaallisen Seuran toimituksia X. Kuopio.

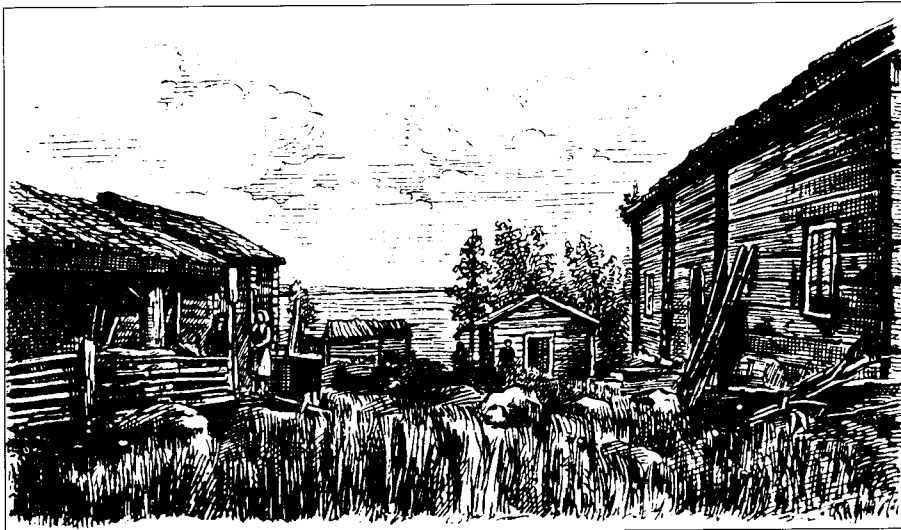
Nervander, E. 1906: Kejsar Alexander I:s samtliga resor i Finland. Helsingfors.

Pirinen, Kauko 1992: Sisämaankaupungin tie Eurooppaan. Kuopion kaupunginvaltuuston juhlaistunnossa 23.3.1992 pidetty esitelmä Suomen itsenäisyyden 75- ja Kuopion kaupungin 210-vuotisjuhlavuosien johdosta. Snellman-instituutin B-sarja 30. Kuopio.
Pohjolan-Pirhonen, Helge 1973: Kansakunta löytää itsensä 1808–1855. Kansakunnan historia 3. Porvoo.

Puramo, Eino 1952: Itä-Suomen vesitiekeskymykset 1800-luvulla erikoisesti Saimaan kanavaa silmällä pitäen vuoteen 1870. Historiallisia tutkimuksia 37, julkaisut Suomen Historiallinen Seura. Yliopistolinen väitöskirja. Forssa.

Suometar 1856 n:o 46.
Viljanen, Lauri 1948: Runeberg ja hänen ruoutunsa 1837–1877 (Runeberg II). Porvoo.
Wirilander, Kaarlo 1960: Savo kaskisavujen kautena 1721–1870. Savon historia III. Kuopio (2. painos Jyväskylä 1989).
Wirilander, Kaarlo (julk.) 1970: Matrikel öfver ungdomen vid Kuopio Trivialskola 1788–1815. – Suomen Sukututkimusseuran vuosikirja 39 1969. Turku.

Savolainen maalaistalo lähellä Kuopiota. Kuva A.O. Heikelin teoksesta *Rakennukset tscheremisseillä, mordvalaisilla, virolaisilla ja suomalaisilla* (Helsinki 1887).

syntynyt Kuopion kirkkoherranpappilan torpassa aiemmin viinapolttimon renkinä toimineen torppari *Pekka Heikinpoika Kinnusen* ja tämän ensimmäisen vaimon *Riitta Pasasen* tyttärenä 29. toukok. 1787. Hänet vihittiin avioliittoon työmies Aaro Väänäsen kanssa Kuopiossa 5. marrask. 1809. Leskeksi jäätyään Reeta Loviisa avioitui uudelleen 21. jouluk. 1833 Riistavedeltä kotoisin olleen talollisenpojan, niin ikään työmiehenä Kuopion kaupungissa toimineen ja kuorma-ajurin ammattia harjoittaneen *Pekka Juhonpoika* (Petter Johansson) Räsäsen kanssa, joka oli syntynyt 1799 ja kuoli Kuopiossa 5. elok. 1858. Reeta Loviisa kuoli "ähkyyn" jo yhdeksän vuotta aiemmin, 26. kesäk. 1849.

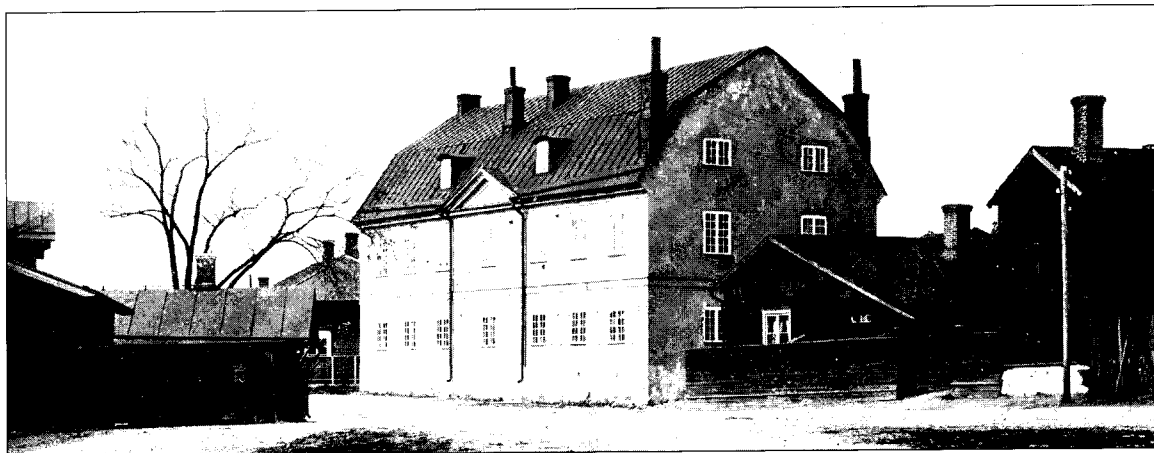
Petter Kristian (Christian) Aaronpoika Väänänen aloitti koulunkäyntin-

sä Kuopion trivaalikoulussa, jota kävi myöhemmin (1829–1834) myös hänen nuorempi veljensä Heikki (s. 12. marrask. 1820). Petter Kristian otettiin – vielä Väänäsen nimellä – Kuopion triviaalikoulun kirjoihin 23. elok. 1820 sukulaisensa Aron Wenellin toimiessa koulun rehtorina. Kahdeksanvuotisen koulunkäynnin tuloksena 19-vuotias nuorukainen sai todistuksen kymnaasiin siirtymistä varten 18. elok. ja Petrus Christianus Wenellin nimi merkittiin lukion oppilasmatrikkelin Porvoossa 30. elok. 1828. Kymnasistina hän oli runsaat kaksi vuotta ja kävi rippikoulunkin Porvoossa 1828.

Saatuaan erotodistuksen kymnaasista 13. lokak. 1830 Petter Kristian Wenell mainitaan Kuopion kaupunkiseurakunnan rippikirjoissa 1830-luvun alkuvuosina "opiskelijana (stu-

derande)" ja ilmeisesti hän vielä tuolloin yritti jatkaa opintojaan ja hankkia itselleen jonkinlaisen tuon ajan säätyläiselle sopivaksi katsotun ammatin. Kesällä 1838 hän otti muuttokirjan Helsinkiin muuttoa varten, mutta hänet mainitaan taas Kuopion kaupungin myöhemmissä kirkonkirjoissa "virattomaan herrasväkeen (ständspersoner utan tjenst)" kuuluvana "entisenä opiskelijana (f.d. studerande)". Pääsyy siihen, ettei opinnoista tullut valmista eikä viran hankkiminenkaan onnistunut, näyttää olleen alkoholijuomien liiallinen käyttö, mikä myöhempinä vuosina johti yhä uusiin sakkorangaistuksiin juopumuksesta.

Petter Kristian Wenellin viimeisiin elinvuosin sisältyi kuitenkin vielä avioituminen. "Entinen opiskelija" vihittiin avioliittoon Kuopiossa 21.

Porvoon vanha lukiorakennus Natalia Linsénin valokuvaamana v. 1899. Kuva Lauri Heimanin kirjasta *Porvoon vaiheita* (Porvoo 1971).

eloku. 1844 "demoiselle" Maria Kristiina (*Maja Stina/Christina*) Laakkosen kanssa. Vaimo oli miestään toistakymmentä vuotta vanhempi. Hän oli syntynyt Ristavedellä numerolla 15 torppari *Esa(ias)* Laakkosen (1750–1819) ja tämän vaimon *Riitta Pirska*sen (1759–1830) tyttärenä v. 1797 (syntyneiden ja kastettujen luettelosta merkintää ei ole löytynyt) ja oli monilapsiseen torppariperheeseen kuuluvana joutunut jo varhaisella iällä lähtemään palvelukseen elatuksensa hankkimiseen. Maria Kristiina Laakkonen oli ollut lyhyen ajan palvelijattarena tulevan miehensä äidin ja isäpuolen perheessä ja hän oli palvellut myös Kuopion triviaalikoulun rehtorin Aron Wenellin, tämän anopin, leskiruostinna Ulrika Sofia Gottlundin, o.s. Orraeus, ja eräiden Kuopion triviaalikoulun muidenkin opettajien perheissä. Lapsettomaksi jäänyt avioliitto päättyi Petter Kristian Wenellin kuolemaan tapaninpäivänä 26. jouluk. 1849. Kuolinsyyski ilmoitetaan "halvaus (slag)". Maria Kristina Wenell, o.s. Laakkonen, eli leskenä vielä vajaa kaksi vuosikymmentä. Hän kuoli Kuopion kaupungissa vaivaishoitolaissa 29. toukok. 1868.

Kehvon Väänäsiä oli myös KARL FREDRIK WENELL, Haapalahden talollisen, lautamies, herastuomari *Iivari Jordan Iivarinpoika* Väänäsen (s. Kehvolla 24. huhtik. 1779, k. siellä 20. toukok. 1837) ja Murtolahden Paalanniemen talollisentyttären *Kristiina Antintytär* Väänäsen (s. Murtolahdessa 11. heinäk. 1786, k. Kehvolla 4. lokak. 1854, vih. avioli. 6. heinäk. 1804) ikäjärjestyksessä kolmas poika. Hänen vanhempiensa henkilötiedot sisältyvät Väänästen sukuun tässä numerossa julkaisuun valtiopäivämies Pietari Väänäsen sukuhaaraa käsittelevään artikkeliin (Kyösti Väänänen, Valtiopäivämies, kansanrunoilija, herastuomari Pietari Väänäsen (1764–1846) sukuhaara. Taulu 2.) ja Karl Fredrik Wenellin isän sukujuuria on selvitetty jossain määrin jo Väänästen sukuun ensimmäisessä numerossa v. 1945 (Ilmari Väänänen, Haapalahden tilan vaiheista, ko. julkaisu s. 8–10; Jorma Väänänen, Piirteitä Väänäsen suvun tutkimuksen tuloksista, sama julkaisu, s. 23–25).

Karl (Carl) Fredrik Wenell oli syntynyt Kehvolla 2. maalisk. 1816.

Koulunkäyntinsä hän aloitti 26. syysk. 1824 Kuopion triviaalikoulussa, sai tästä oppilaitoksesta päästötodistuksen lukioon siirtyäkseen 20. syysk. ja otettiin Porvoon lukion kirjoihin 26. lokak. 1832. Seuraavana vuonna 16-vuotias kymnasisti kävi rippikoulun Porvoossa.

Kymnaasinkäynti päättyi kuitenkin varsin nolosti, kun opiskeleva nuorukainen Carolus Fri(e)dericus Wenell Porvoossa suurta huomiota herättäneeseen katutappeluun osallistuneena tuomiittin lukiosta erotettavaksi 24. toukok. 1834. Professori Arvid Hultin on kirjoittamassaan Porvoon lukion historiassa yksityiskohtaisesti kertonut tästä entisajan koululaiselämää laajemmaltikin valaisevasta episodista (suomennos artikkelin kirjoittajan):

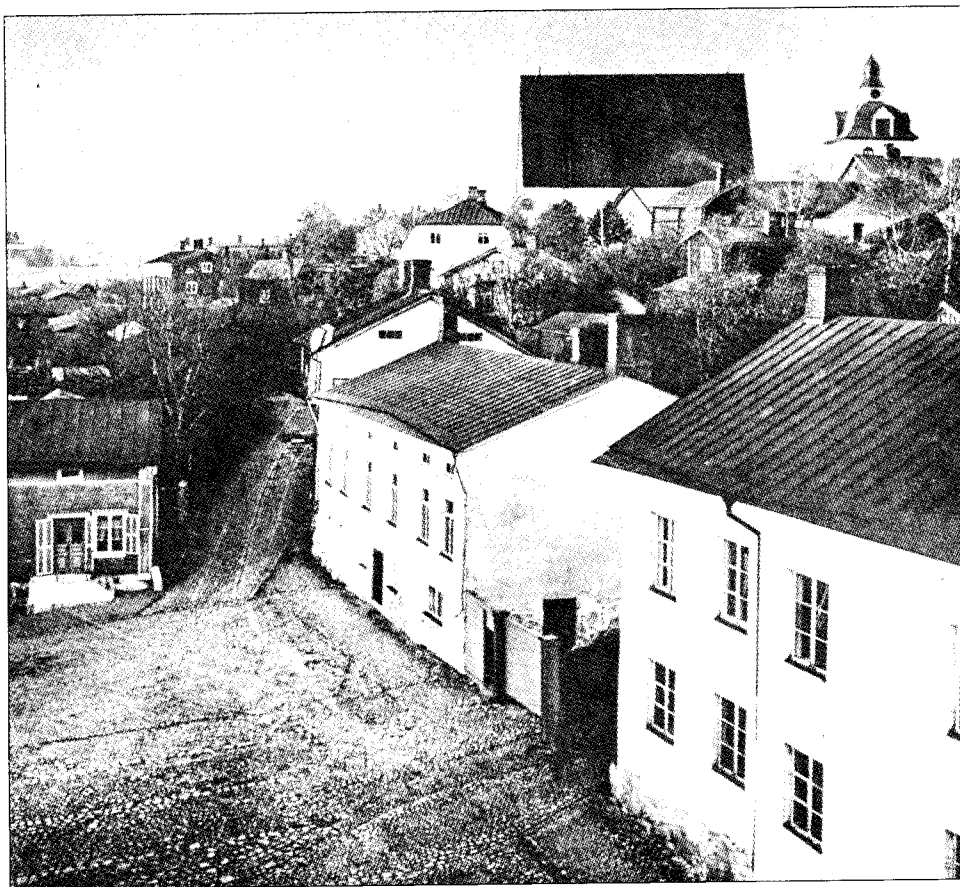
Huhtikuun 4. päivänä 1834 klo 8 illalla oli sattunut suuri tappelu raathuoneentorilla, jossa suurehko joukko kymnasisteja oli käynyt varatuomari Emil Meinanderin kimppuun, joka yhdessä kaupunginviskaali kamreeri Anders Gustaf Malmiin kanssa oli ollut kotimatalla edesmenneen luutnantinleski Lindholmien hautaisista. Kymnasistit olivat närkästyneet Meinanderiin, koska tämä oli eräänä iltana luki-onapulaisten Ticeanderin luona vieraillessaan esittänyt "solvaavia lausuntoja koko kymnaasii(noppilas)kunnasta (skymfande yttranden om hela gymnasii-corpsen)". Vanha traditio oli pitää (oppilas)kunnan kunnia pyhänä ja olla sallimatta mitään solvaavaa siitä esitettävän rankaisematta. Kymnasistit kävivät sen vuoksi Meinanderin kimppuun ja vaativat, että hänen piti pyytää heiltä anteeksi halventavia puheitaan, johon hän myös selitti olevansa valmis. Mutta kun vielä vaadittiin, että tämän anteeksipyyntöön piti tapahtua makuuasennossa. Meinander kiellettyä, ja silloin häntä löi tervatulla pampulla takaa päin kymnasisti Carl Fredrik Wenell, joka myös oli antanut lähtömerkin päällekkarkaukseen kissan ääninähdyksellä. Kun Wenell oli aloittanut, oli Meinander vielä saanut useita kovia iskuja selkään ja kovan lyönnin rintaansa, joka oli siitä vahingoittunut. Kun Malm oli yrittänyt tulla Meinanderin avuksi ja kaupunginviskaalin ominaisuudessa oli tahtonut hillitä ilkivallan harjoittamista, ei siitä huolimatta oltu pidättyä käymästä myös hänen kimppuunsa, jolloin hän mm. oli saanut mustelman silmänsä alle.

Paikkakunnalla erittäin huomiotaherättävän tapauksen tutkiminen kesti puolitosta kuukaudesta, huhtikuun 10. päivästä toukokuun 20. päivään, jolloin tehtiin päätös, jolla kymnasistit Wenell ja kamreeri Malmia pahoinpidellyt Gustaf Reinhold Kyrklund tuomittiin lukiosta erotettaviksi. Kymnasisti Otto Wilh. Bökman, joka oli antanut kaupunginviskaalille korvapuustin, oli rangaistava kuudella kämmenpatukan lyönnillä, hän oli menettävä stipendinsä ja hänet oli velvoitettava rehtorin läsnäollessa pyytämään kamreeri Malmilta anteeksi. Kymnasisti Mathias Brunout, joka oli toimeksiantajana ollut mellakkaan, rangaistiin stipendin menettämisellä, ja häntä oli muiden toveriensa edessä lukiossa vakavasti varoitettava...

Karl Wenell jatkoi tämän jälkeen opiskeluaan yksityisesti. Hänen

akateemisiin opintoihin valmentajanaan toimi ylioppilas Fredrik Hertzberg, myöhempi filosofian tohtori, yliopiston Kreikan kirjallisuuden dosentti, Turun lukion lehtori ja lopulta Loimaan kirkkoherra ja lääninrovasti. Yliopistoon kirjoittautumista koskevien säännösten mukaan pyrkijän ei tuohon aikaan välttämättä tarvinnut esittää todistusta, että hän oli täydellisesti suorittanut akateemisiin opintoihin valmistavan yleisen oppilaitoksen kurssin, vaan rehtori saattoi hyväksyä yksityisiäkin todistuksia. 20-vuotias nuorukainen Wenell esitti yliopistoviranomaisille Fredrik Hertzbergiltä saamansa todistuksen ja tultuaan hyväksytyksi säästöjen mukaisissa kuulusteluissa arvolauseella cum laude approbatus hänen merkittiin Helsingin Keisarikunnan Suomen Aleksanterin-yliopiston kirjoihin Savo-karjalaiseen osakuntaan kuuluvana ylioppilaana 20. kesäk. 1836.

Studiosus Carolus Fr(i)ed(e)ricus Wenellin akateeminen opiskelu jäi varsin lyhyeksi. Opintonsa hän näyttää aloittaneen vasta kevätlukukaudella 1837, jolloin hän lukukauden alussa ilmoittautui läsnäolevaksi ylioppilaaksi ja kuunteli teologisen tiedekunnan kolmen professorin – kirkkohistorian professuurin haltijan ja teologisen seminaarin johtajan Benjamin Frosteruksen, tiedekunnan tuolloisen dekaanin ja teologisen etiikan professorin, ensimmäisenä Suomessa Hegelin filosofiasta luennoineen Johan Matthias Sundwallin ja filosofian Snellmanin ja yleensä hegeliläisyyden vastustajiin kuuluneen dogmatiikan professorin Axel Adolf Laurellin – sekä filosofisen tiedekunnan kahden professorin – aikansa etevimpiin kaunopuhujiin kuuluneen Rooman kirjallisuuden professorin Johan Gabriel Linsénin ja Suomen historian tutkijana uusia uria aukoneen ja erityisesti tilastotieteen kehittäjänä ansioituneen historian professorin Gabriel Reinin – luentoja tai ainakin ilmoittautui heidän oppilaakseen. Ylioppilaiden osoiteluettelossa studiosus Wenellin asunnoksi ilmoitetaan tuolloin kauppaneuvos Adam Lindebergin hirsitalo ja vuokraemännäksi rouva Kianstén. Opiskelunsa civis Carl Wenell päätti sillä erää viimeistään kesäkuun alussa ja mahdolliset suunnitelmat niiden jatkamiseksi myöhemmin jäivät syystä tai toisesta toteutumatta. Kesäkuun 2. päivänä 1837 ylioppilas Wenellin mainitaan matkustaneen kotiseudulleen Kuopi-

Osa vanhaa Raatihuoneentoria Porvoossa. Kuva Marta ja Yrjö Hirnin teoksesta *Runeberg och hans värld* (Helsinki 1937).

oon ja ilmoittaneen olevansa poissa yliopistosta kevätlukukauteen 1838 asti. Yliopistossa läsnä olleiden Savo-karjalaiseen osakuntaan kuuluneiden ylioppilaiden luetteloista hänen nimeään ei löydy myöhemmiltä vuosilta, joten syyslukukautta 1837 koskeva poissaoloilmoitus on viimeinen hänen akateemisia opintojaan koskeva merkintä Helsingin keisarikunnan Aleksanterin-yliopiston arkistossa. Savo-karjalaisen osakunnan historian kirjoittajan Heikki Wariksen mukaan Karl Wenell on erikoistapaus, ainoa tähän osakuntaan kuulunut talonpoikainen ylioppilas, joka "joutui palaamaan takaisin sinne, mistä oli lähtenyt, talonpojaksi kotikyläänsä"!

1840-luvulla Karl Fredrik Wenell näyttää asuneen taas kotitalossaan Kehvon Haapalahdessa "entisenä ylioppilaana". Äitinsä kuoltua toimitetussa perinnönjaossa hänen osalleen tuli Nilsin Murtolahden sukuaaraan kuuluneen äidin myötäjäi-

sinä perheen omistukseen siirtynyt Talvisalon tila Kuopion pitäjän Ryönän kylässä numerolla 13. 1850-luvun puolivälissä perheen perustettuaan Karl Wenell muutti Ryönälle ja toimi Talvisalon isäntänä kuolemaansa asti. Säätyläistöön kuuluva akateemisena kansalaisena hänestä käytetään ajan tavan mukaan nimitystä tilanomistaja (possessionat). Hänet vihittiin avioliittoon Kuopiossa 9. syysk. 1855 "demoiselle" *Fanny Amalia Stenfelt*(d)in kanssa, joka oli syntynyt Pielavedellä 1. helmik. 1838 ja oli kolme kuukautta ennen häitään muuttanut Pielaveden Lammassalosta Kuopion maaseurakunnan Riistavedelle numerolle 6. Hänen vanhempansa olivat Pielaveden tuolloin jo edesmennyt nimismies *Adolf Fredrik Stenfelt*(d) (1812–1844) ja *Sofia Karolina Elisabeth Neovius* (1812–1868). Avioliitosta syntyivät tyttäret *Maria Wenell* 27. huhtik. 1857 (joka 6. huhtik. 1874 avioitui Kotasalmella numerolla 7 asuneen talollisen *Antti Tuave-*

linpoika Rissasen kanssa) sekä naimattomiksi jääneet pojat *Karl Wenell* 26. kesäk. 1859 ja *Fredrik (Retrikki, Riekkö) Wenell* 31. elok. 1861.

Tilanomistaja Karl Fredrik Wenell, joka toimi myös asioitsijana ja erilaisissa kirjuriintävissä, kuoli Ryönän Talvisalossa "vesipöhhön (watt-sot)" 15. tammik. 1869. Rouva *Fanny Amalia Wenell, o.s. Stenfelt*, eli miehensä kuoltua leskenä yli 40 vuotta ja kuoli samassa talossa poikansa sitä isännöidessä 30. syysk. 1909. Kuolinsyyski ilmoitetaan "reumatismi".

LÄHTEITÄ JA KIRJALLISUUTTA

Mikkelin maakunta-arkisto, Mikkeli: Kuopion maaseurakunnan ja kaupunkiseurakunnan sekä Pielaveden seurakunnan rippikirjat ja lastenkirjat, syntyneiden ja kastettujen, avioliittoon vihittyjen, kuolleiden ja haudattujen luettelot, muuttaneiden luettelot ja muuttokirjat, rippilasten luettelot (osin mikrofilminä)

12. KOP.

12. KOP.

Emellan oss bröden är färdan arfverförmåga
 fad. Ett jag Petter Knutson Wäänänen
 behåller till mig af följande hemman N:o 3 om 4
 mantal: Murdalax by wård Ett Hundrade
 Gittlöfem /1775/ rubel diifuer och min bröden
 Lars Knutson Wäänänen erhåller till hem-
 man N:o 7 om 4 1/2 mantal: Muren by
 wård Sekshundra de /1800/ rubel diifuer samt
 i mellangift till mig Petter utlagger Sjeshundra
 de Gittlöfem /1725/ rubel diifuer samt jag be-
 kommer alla de byggnader vi från Stenbäck
 förbehåller oss, utom andra äggar den Hvartii
 vi genom ett skriftligt kontrakt af förbehåller
 i riket förbehåller. Skrift den 18 Mars 1854.

Petter Knutson Wäänänen Lars Knutson Wäänänen
 P. K. W. L. K. W.

Beatha Åran Wäänänen Herman Stenbäck
 från Haapala
 A. W.

Carl Wenell
 författare

"Entinen ylioppilas", tilanomistaja Carl Wenell toimi kotiseudullaan tarvittaessa mm. kirjoitustaidottomien sukulaistensa, naapuriensa ja muiden kylämiesten kirjuriina. Tässä on suoritettu Nilsin Murtolahden Paalanien Nuutti Nuuttipoiika Väanäs (1778–1829) poikien Pekka Nuuttipoiika Väanäs (1806–1883) ja Lassi Nuuttipoiika Väanäs (1813–1888) keskinäinen perinnönjako. Todistajina ovat perintönsä jakaneiden veljesten tavoin puumerkkinsä raapustanut Kehvon Haapalahden "vanhan paikan" isäntä Aaro(n) Väanäs (1820–1892, Carl Wenellin nuorempi veli) ja nimensä tyylikkäästi kirjoittanut aliupseeri, myöhempi Kuopion ruotujakoisen tarkk'ampujapataljoonan varusmestari Herman Stenbäck.

Helsingin yliopiston arkisto, Helsinki: Ylioppilasmatriikkelit, ylioppilaiden läsnäololuettelot ja osoiteluettelot 1836–1840

Bergholm, Axel (julk.) 1910–1914: Borgå gymnasii äldsta matrikel I–II, Borgå.
 Carpelan, Tor (julk.) 1928–1930: Helsingfors Universitets studentmatrikel 1828–1852. Skrif-
 ter utgivna av Svenska Litteratursällskapet i
 Finland 203. Helsingfors.
 Förteckning(ar) öfver embets- och tjenstemän
 samt närvarande studerande vid Kejsarliga Alex-
 anders-Universitet i Finland 1836–1840

Heikel, Ivar A. 1940: Helsingin Yliopisto 1640–1940. Helsinki.

Hultin, Arvid 1920: Borgå gymnasii historia enligt uppdrag av f.d. Borgå gymnasister. För-
 ra delen 1725–1840. Skrifter utgivna av Svens-
 ka Litteratursällskapet i Finland 155. Helsing-
 fors.

Klinge, Matti 1989: Keisarillinen Aleksanterin Yliopisto 1808–1917. Helsingin Yliopisto 1640–1990. Toinen osa. Helsinki - Keuruu.
 Lagus, Vilh. 1892–1895: Album studiosorum Academiae Aboensis MDCXI–MDCC-
 CXXVII. Åbo Academi studentmatrikel å nyo

Setäni Wille Waanasen (1892–1976) tarina perustuu hänen ja hänen vaimonsa Idan sukulaisilleen Suomeen lähettämiin, tähän saakka säilyneisiin neljäkymmenteen kirjeeseen vuosilta 1913–1979 sekä Willen sisaren Jennyn lukuisiin kertomuksiin veljestään, joka "asuu Lännen Kultalassa". Kirjeet ovat osoitetut aluksi Willen äidille Helenalle, myöhemmin Jenny-sisarelle Väanälään. Vuoden 1956 jälkeen ne on osoitettu nuorimmalle sisarelle Hilja Hartikaiselle Peksän Niininiemeen. Henkilötiedot näistä ja muista Muuruveden Pirttimäen sukuhaaraan kuuluvista Väanäsistä on esitetty Väanästen sukupuun edellisessä numerossa s. 31–33. Täydennyksenä tauluun 5 on mainittava, että Hilja Hartikainen, o.s. Väanäs, kuoli Nilsissä 6.11.1992.

Käydessäni kesällä 1994 Waanasten asuinsijoilla sain lisäksi kuulla monia asioita Willen elämästä Amerikassa. Tällöin tapasin koko "Waanasten sakin", kuten Willen poika Lauri asian ilmaisi. "Sakkiin" kuuluivat "Lori", tämän vaimo Mary, neljä lasta ja seitsemän lastenlasta.

Amerikan siirtolaisuuteen tutustuin käydessäni Ellis Islandilla, jossa sijaitsee nykyään Amerikan siirtolaismuseo. Ellis Islandin kautta saapui Amerikkaan kaikkiaan noin 12 miljoonaa siirtolaista, joista noin 400 000:n nimet on kaiverrettu sinne pystytettyyn kunniamuuriin. V. 1995 on tuohon kunniamuuriin kaiverrettu nimi Lauri Wille Waanäs, Muuruvesi, Finland.

Voimakas lapsuudenmuistoni on, kun tätini Jenny näytti minulle auringonlaskua ja sanoi: "Tuolla on Lännen Kultala ja siellä asuu Wille". 1990-luvun alussa alkoivat taas mieltäni askarruttaa lapsena kuulemani tarinat Amerikan sedästäni ja

upprättad II. Skrifter utgivna af Svenska Litteratursällskapet i Finland XI. Helsingfors.

Matinelli, Eero 1976: Turun tuomiokapitulin matrikkeli, Turku – Loimaa.

Matrikel öfver ungdomen vid Kuopio Trivialskola (1816–1842). – Aarni X. 75-vuotisjulkaisu 1958. Kuopion Isänmaallisen Seuran toimintuksia X. Kuopio.

Murtorinne, Eino 1986: Suomalainen teologia autonomin kaudena (1828–1918). Helsinki.
 Soininvaara, Heikki 1964: Neovius, Nevanlinna. – Uusi sukukirja III:4. Suomen Sukututkimusseuran julkaisuja 20. Helsinki.

Waris, Heikki 1939: Savo-karjalaisen osakunnan historia I 1833–1952. Porvoo.

Waris, Heikki & Ruutu, Martti 1947: Savo-karjalaisen osakunnan matrikkeli. Savo-karjalaisen osakunnan historia IV. Porvoo.

Muuruveden Väänästä Amerikan raitille

New Yorkin Ellis-saaren siirtolais-museo avattiin yleisölle syyskuussa 1990. Siirtolaisten vastaanotto-keskus tällä pienellä ”Toivon ja kyynelten saarella” oli avattu vuoden 1892 alussa ja se oli Amerikan tärkein vastaanottokeskus siirtolaisuuden huippuvuosina (1892–1924). Kuvassa v. 1897 perustuksiaan myöten palaneen puisen vastaanottokeskuksen tilalle rakennettu renessanssityyliä mukaileva, nyt museona toimiva kivinen päärakennus, joka sai kultamitalin Pariisin maailmannäyttelyssä 1900. (Liisa Korhonen, Ellis-saari ja sen siirtolaismuseumo. – Sukutieto 1994:3, s. 16–17.)

hänen vaiheistaan, sillä itselläni on myös kokemusta siirtolaisuudesta ja sen tunnoista. Willen ja Idan kuoleman jälkeen yhteydet olivat katkenneet Amerikan sukulaisiin niin tyystin, ettei täällä olevilla sukulaisilla ollut osoitetta ja vanhalla osoitteella lähetetyt kirjeet palasivat aukaisemattomina takaisin. Pari vuotta Pelastusarmeija yritti tuloksitta löytää tietoja suvusta. Viimein Suomen Punaisen Ristin osoitepalvelu sai tietoonsa Pittsfieldissä Massachusettsissä asuvan Lauri Waanasen osoitteen.

Willen ollessa viiden vuoden ikäinen hänen isänsä Aaro oli kuollut lentävään keuhkotautiin. Äiti Helenalle oli jäänyt viisi 6–11-vuotiaasta lasta, kolme poikaa ja kaksi tyttöä. Willen käytyä viisi lukuvuotta kestäneen koulunsa loppuun hänelle tehtiin selväksi, että hänen täytyi nuorimpana poikana etsiä leipänsä maailmalta. Turvallinen kotitalo oli varattu ajan tavan mukaan veljessarjan vanhimmalle.

Wille tuumaili Amerikkaan lähtöä serkkunsa, Melalahdesta kotoisin ol-

Ellis-saaren päärakennuksen takana oleva ”kunniamuuri” (The American Immigrant Wall of Honor), johon on kaiverrettu eri puolilta maailmaa Yhdysvaltoihin tulleiden siirtolaisten nimiluetteloita kuparilaatoille.

leen Eerikki Koposen kanssa. Suurimman huolen aiheutti aluksi pilet-tirahan hankkiminen. Willen tiedetään lainanneen pilet-tirahat, yli 300 markkaa, naapurin isännältä Hovin Heikiltä. Niin pojat pääsivät matkaan. Matka Southamptonista Eng-

lannista New Yorkiin tehtiin S/S Oceanicilla, ja merelle sieltä lähdettiin 7. toukokuuta 1913. Oceanic oli mahtava kaksipiippuinen matkustaja- ja postilaiva, toisin kuin tuon ajan siirtolaislaivat. Ne olivat yleensä väliaikaisesti siirtolaiskuljetuksiin muunnettuja rahtilaivoja. Lastiruumaan oli tavallisesti tehty kerrosloverit lankusta ja yhdessä lastiruumassa saattoi matkustaa satoja siirtolaisia. Wille ja Eerikki matkustivat Amerikkaan oikein herroiksi, komealla kuninkaallisella postihöyryllä.

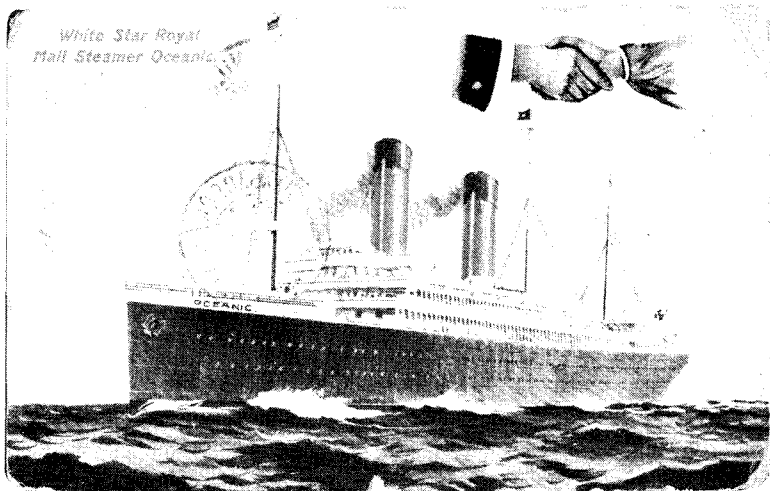
Pitkän laivamatkan jälkeen saavuttiin New Yorkin edustalle, Ellis Islandin saarelle. Siellä suoritettiin kaikki maahantulomuodollisuudet, muun muassa lääkärintarkastus. Täältä siirtolaiset lähetettiin sitten viranomaisten toimesta eri työpaikkakunnille.

Siirtolaisten tarkastuspaikkana toiminnutta Ellis Islandia kutsuttiin "Toivon ja kyynelten saareksi". Toivon saari se oli niille, jotka läpäisivät siirtolaisviraston muodollisuudet ja pääsivät aloittamaan elämän uudessa maailmassa. Kyynelten saari se oli niille, jotka käännyttiin sairauden vuoksi takaisin kotimaahansa. Ensimmäinen kysymys, jonka siirtolaisviranomaisen teki Ellis Islandin maahantuloselvityksessä, oli "paljoako teillä on rahaa?". Samaan kysymykseen joudutaan vastaamaan usein vielä nykyäänkin Amerikkaan saavuttaessa.

Ensimmäiset siirtolaisvuotensa Wille työskenteli eri paikkakunnilla ja alkuaikoina oli hyvin saatavissa erilaisia töitä. Tuolloin Wille lähetti kirjeissään rahaa äidilleen. Hän muisti Suomen sukulaisiaan vielä toisen maailmansodan jälkeenkin paketein, joista parhaiten ovat mieleen jääneet kahvit ja maukkaat luumut. Paketit sisälsivät usein myös muutaman dollarin.

Wille teki metsätöitä ja sepäntöitä. Hänen sisarensa Hiljan muistetaan maininneen, että "seppä pahalainen siitä pojasta sittenkin tuli". 1920-luvun viimeisinä vuosina alkoi sitten Amerikan kultatassakin pitkään jatkunut ankea työttömyys- ja pula- aika.

Wille meni naimisiin helmikuussa 1928 serkkunsa lesken Ida Koposen kanssa. Eerikki Koponen oli kuollut tuolloin Amerikkaan raivonneeseen pahaan kulkutautiin. Idalle oli jäänyt tästä avioliitosta yksi poika,

Muuruveden (Pirttimäen) Väänälän talon nuorin poika Lauri Vilho Väänänen, joka sitten Amerikan siirtolaisena käytti nimeä Wille Waananen, matkusti Englannista Yhdysvaltoihin Oceanic-nimisellä v. 1869 perustetun englantilaisen laivanvarustamon White Star Line'n (v:sta 1949 Sir Samuel Cunardin 1830-luvun lopulla The British and American Royal Mail Steam Packet Co:n nimellä perustaman myöhemmän Cunard Line Ltd:n tytäryhtiö) postilaivalla. Tässä sisarelleen Jennylle lähettämässään postikortissa, joka on leimattu Southamptonissa 6. toukokuuta 1913, Wille kertoo matkanteosta: "Tervehdys täältä englannista ja Lontoosta me ollaan nyt Southamtonissa nyt justiin tultiin 5 päivä iltana ja 7 päivä lähtetään merelle. Tässä on se laiva jolla lähtetään Toivoo W. W."

Weikko. Nuori pari asettui asumaan Bronxiin, New Yorkin pohjoiseen kaupunginosaan. Helmikuussa 1929 syntyi Idan ja Willen ainut lapsi, poika Lauri William.

Avioliiton alkuaikoja varjosti yhä paheneva työttömyys. Kesäkuussa 1932 Ida kirjoittaa Jennylle Väänälään:

... ei ole kai Amerikassa vielä nähty niin huonoa, ainakaan vuosikymmeniin. Töitä ei ole sanottavasti ollenkaan ja melki kaikki työlliset työttömiä. Ennen on edes naiset saaneet työtä, mutta nyt ei ole pitän paikkojakaan saatavana). Ei ole Willekään ollu toistavuteen työssä...

1930-luvun puolivälissä yleinen työttömyys oli päässyt niin pahaksi, että valtion oli pakko järjestää hätäaputöitä. Kesäkuussa 1936 Ida kirjoittaa:

Wille myöskin sai vähän työtä kun rupesivat antamaan hätä apu työtä työttömille. Joka olikin jo tarpeen sillä muuten oli Amerikan Kultatassa kuoltu nälkään...

V. 1937 Wille kirjoittaa:

Minä tykkäisin tulla sinne Väänästen perhejuhlaan, vaan se maksaa liika paljo rahaa, kun olisi entinen aika, että voisi tehdä rahaa, vaan nyt ei voi tehdä, hyvä kun leipä suissa pysyy. Minun on kylläkin mieli ollu, että, jos pääsis Olumpialaisiin, mutta sekin voi olla vaan mielikuvitusta...

"Väänästen perhejuhalla" Wille tarkoittaa Väänästen Sukuseuran perustamisjuhlaa syksyllä 1937 ja "Olumpialaisilla" hän tarkoittaa aiottuja vuoden 1940 Helsingin kisoja.

Työtilanne jatkui edelleen kireänä ja vielä huhtikuussa 1938 Wille vastaa siskolleen Jennylle:

Kysyt että onko täällä töitä, ei hyväihminen! Minäkään en ole ollu työssä kahdeksaan vuodeen, nyt on liki kolmevuotta kun olen ollu valtion aputyössä 7 päivää kuukaudesta tehdään työtä, loppu ajan saa syötä sitä...

1940-luvun taitteessa nousi Idan ja Willen perheelle vihdoin aurinko yli kymmenen vuoden työttömyyden ja niukuuden jälkeen – Amerikan kansakunta ryhtyi valmistautumaan sotaan ja nyt oli hyvin työtä tarjolla sotateollisuudessa. Willen onnistui päästä tiukkojen tutkimusten ja kuulustelujen jälkeen timpuriksi sotalaivoja valmistavalle telakalle. Noiden puolenkymmenen vuoden aikana hän "teki hyvin rahaa". Työpäivät telakalla olivat usein pitkiä, jopa neljätoistatuntisia. Noina kovien työnsä vuosina Idalle ja Willelle alkoi kirkastua välillä jo toivotonmalta näyttänyt unelma: he pystyivät sittenkin hankkimaan oman farmin!

The Statue of Liberty-Ellis Island Foundation, Inc.

proudly presents this

Official Certificate of Registration

in

THE AMERICAN IMMIGRANT WALL OF HONOR

to officially certify that

Lauri Wille Waananen

came to the United States of America from

Muuruvesi, Finland

joining those courageous men and women who came to this country in search of personal freedom, economic opportunity and a future of hope for their families.

Lee A. Iwocia

Lee A. Iwocia
The Statue of Liberty-Ellis Island
Foundation, Inc.

Vuoden 1995 alussa Ellis-saaren "kunniamuuriin" ikuistettiin myös Lauri Wille Waanasen nimi. Siirtolaismuseon lähettämä rekisteröintitodistus on talletettu Väinästen Sukuseuran arkistoon.

Karjafarmi hankittiin New Yorkin valtion pohjoisosan suomalaisalueelta Cambridgen kylästä. Tähän unelmiensa farmille perhe muutti keväällä 1947. Kun lypsykarjaa kasvattava farmi oli aika pieni, ajoittain kuusi lehmää, jouti Wille käymään aina työtilaisuuden tullen "ulkotöissä" alueen rakennuksilla. V. 1953 Laurin päästyä sotaväestä vanhemmat olivat toiveikkaita, että hän ryhtyisi jatkamaan farmarina. Toisin kuitenkin kävi. Lauri sortui opiskelemaan ja farmin hoito jäi edelleenkin vanhempien huoleksi.

Farmilla perheen elämä alkoi sujua mukavasti. Taakse olivat jääneet 1930-luvun työttömyyden ja pulan ajat sekä 1940-luvun taitteen ankara uurastus telakalla. Cambridgen alueella asui paljon muitakin suomalaisia farmareita ja kaikenlainen sosiaalinen kanssakäyminen oli vilkasta. Elämä tuntui muutoinkin mukavalta, aivan toisin kuin monenkirjavia ihmisiä kuhisevassa Bronxissa. Kirjeiden sävy on merkittävästi muuttunut maallemuuton jälkeen. V. 1949 Wille kirjoittaa: "terveiset meiltä täältä Yhtysvalloista, parhaasta maasta mitä maailmassa on".

Ida ja Wille olivat hyvin perillä Suomessa tapahtuneista merkittävimmistä asioista. Tätä kuvaa 6.3.1956 kirjoitettu kirje: "...kuultiin ratiassa, että siellä teillä on työmiehet lakossa,

toista miljoonaa". Ja vuoden 1961 lokakuussa Ida kirjoittaa:

Kekkosen pitäisi mennä Washingtoniin Presidentti Kennedyn tapaamaan... teitän Presidenttiä täällä pidetään hyvänä... Fortin kompania vei Kekkosen omalla ilmalaitavalla New Yorkista Detroitiin katselemaan autotehtastaan...

V. 1957 Wille ja Ida jäivät eläkkeelle. Wille kirjoittaa asiasta:

...viimeinen viikko tätäkuuta menen tietämään, että kuinka paljon rupean saamaan vanhuuden eläkettä ja ensi huhtikuussa minä tuleen siihen ikään, että hankin alkaa saada vanhuuden eläkettä...

Jo v. 1962 Wille oli oivaltanut maanviljelykseen liittyvän totuuden, jota

täällä EU-Suomessa pohditaan kolmekymmentä vuotta myöhemmin. Hän kirjoittaa:

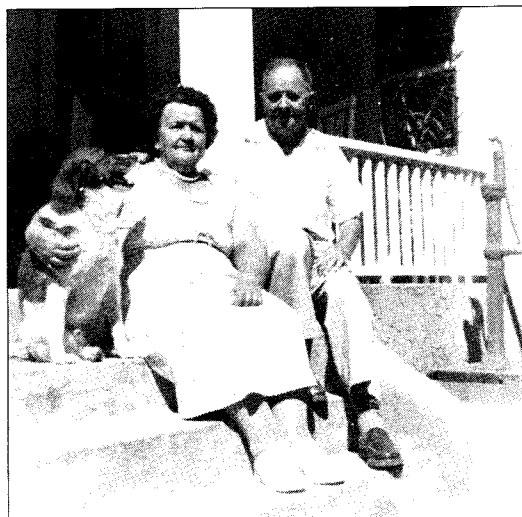
...se on kyllä totta, että, pikkuviljelijä ei elä. esimerkiksi täälläkin pikkuviljelijät kuolee. mutta suuri, jolla on paljon maata ja paljon karjaa, hän elää hyvin ja voi sanoa, että oikein hyvin...

V. 1963-64 tapahtui useita tärkeitä asioita ja niistä kirjoitetaan Suomeen vuoden 1964 alussa seuraavasti:

Marraskuun 22 päivä 1963 oli kovan onnen päivä Yhtysvalloille, kun murhasivat tämän maan Presidentin, se oli sellainen isku, että ihmiset ei uskonu itseään, kysyivät itseltään, että mitä varten hän on murhattu. Presidentti oli hyvin tykätty, ei kai ollut kaikille tykätty, koska niin kävi...

— Me on vatsittu joka ilta Televeissa Olumpalaisia... Mäntyranta sai kaksi kultamallia 30-15 kilometrin hiihtossa. Weikko Kankkonen sai kultaa 70 metrin hypyssä... Ollaan oikein tyytyväisiä kun Suomi sai niinkin paljon...

Seitsemänkymmenluvun taitteessa farmi lopulta myytiin, kun Lauri ei halunnut tulla jatkamaan maanviljelystä ja omat voimat tuntuivat hiipuvan. Tämän jälkeen hankittiin Cambridgen kirkolta "Mobile Home", joka käsitti kevytrakenteisen, siirrettävän neljän huoneen asunon ja pienen pihan. Talvisin New Yorkin valtion pohjoisosassa oli kylmä, toisinaan satoi runsaasti lunta ja maa oli jäätikköinen. Kun Idan pojalla Weikko Kuposella oli tilava talo Floridassa, Ida ja Wille muuttivat sinne lämpimään useina talvina ja palasivat takaisin pohjoiseen aina kevään tultua. Wille kuoli pitkänaperjantaina 1976 pitkäaikaiseen sydäntautiin ja hänet on haudattu Cambridgeen. Ida eli "Mobile Homessaan" lähes kuolemaansa, kevääseen 1980, saakka. Yhdessä he elivät 48 vuotta Amerikan raitilla.

Ida ja Wille Waananen koiransa kanssa kotirapuillaan Cambridgessa (New York) heinäkuussa 1960

New York 8-11-29

Rakas Äiti, Siskot ja Weljet!

Kiitokset monet kirjeistä
tänne jotka olen saanut ja
ensimmäisen parikuuhausta
sittä ja toisen vain huukau
u sittä, vaan täällä ~~on~~
maaliman kulisassa on
aiha mennyt, josta olen
surullinen, kun ei ole tullu
ennen vastattua Olin oikein
ilainen huulemaav, että, on
Äiti parantunut ja toivon, että
hän voisikin oikein hyvin
tämä lähtien.

Tykkäisin hylläkin tulla siellä
känymän ja vähän luisaka te

oletta siellä mennyt eteen päin
Minulta meni viimeisiksi, niin
huonosti, että, en tehnyt ruoka
rahaa, Mutta tämävuosi on
mennyt paremmin, nyt tähän
asti ja toivon ~~sen~~ sen vielä
nisk rittäväin, täällä on haakein
paljo työttömiä vaihka on kesi,
mitä sillä talvella, sempa takia
täytyy olla vähä varovainen
ja se Suomi reissu ei ole kau
kein paljo rahaa niin paljo, että
ei ole vielä haakittu, että täy
tynee jättää toiseen kertaan
Me on vaitu kaikki oikein
hyvin, pikku Lauri on kasvanut
isoksi pojaksi, se ei ollut viiden
kuukauden vanha kun sai ja
ensimmäiset hampaat ja on koi.
hin puolin oikein riski, lähe.
tän sen kuvan, hän on siinä
kuudenkuukauden vanha

"Rakas Äiti, Siskot ja Weljet!" New Yorkissa 8.11.1929 päivätyssä kirjeessään Wille kertoo mm. työllisyystilanteen huononemisen pakottavan lykkäämään toivotun kotimaassa käynnin ja lähettää mummulle valokuvan puolivuotiaasta, "isoksi pojaksi kasvaneesta pikku Laurista".

1920- ja 1930-luvun ankeina vuosina lähetetyissä kirjeissä Ida ja Wille usein haikkailivat paluusta takaisin koti-Suomeen, niin kuin useimmat siirtolaiset jossakin vaiheessa tekevät. Rahatilanne ei sitä kuitenkaan sallinut. Matkarahat olisi kyllä ollut, mutta tajuttiin, ettei Suomessakaan voinut aloittaa elämää tyhjätaskuna. Willen viimeinen yritys käydä edes kerran syntymämaassaan tapahtui Helsingin olympialaisten alla. Silloin hän halusi tavata sisarensa ja veljensä, mutta matkasuunnitelmat jäivät suunnitelmiksi farmin hoidon ja muiden kiireiden vuoksi.

Siirtolaisuuden alkuaikoina Wille oli käyttänyt ajoittain nimeä William Hill. Tämä nimi oli helppo ja jokaisen työnantaja osasi sen kirjoittaa

ilman erityistä tavaamista. Kaikesta päätellen Willen englanninkielen taito oli heikko, koska hänelle tuotti vaikeuksia tavata oma suomalainen nimensä. Heikkoa englannintaitoa kuvaa kirjeissä käytetty hyvin vähäinen fingelska, jota siirtolaiset tavallisesti runsaasti viljelevät kielenkäytössään.

Lienee sopivaa päättää tämä Ida ja Wille Waanasen tarina Willen sisarelleen Hilja Hartikaiselle lähettämän onnittelulaulun sanoin:

...niin minä laulan sinulle. Nouse ylös Hilja jo, nimipäiväs koittaa, tuolta nousee aurinko, päivä yön jo voittaa...

Lauri Wille Waananen valokuvattuna kotinsa keittiössä vajaat kaksi viikkoa ennen kuolemaansa 3. huhtikuuta 1976

Väänästen suvun Muuruveden Pirttimäen sukuhaara II

Lauri Wille Waananen ja hänen jälkeläisensä Pohjois-Amerikassa

Aikakauskirjamme edellisessä, v. 1988 ilmestyneessä numerossa (Väänästen sukupuu n:o 10, s. 31–33) julkaistussa Väänästen suvun Muuruveden Pirttimäen sukuhaaraa käsittelevässä artikkelissa esiteltiin viimeisenä (taulu 8 s. 33) 1910-luvun alkupuolella Amerikan Yhdysvaltoihin siirtolaiseksi muuttanutta Lauri Vilho Väänästä ja hänen vaimoaan koskevia henkilötietoja. Tuolloin jouduttiin toteamaan, että ”tarkemmat henkilötiedot tästä perhekunnasta puuttuvat toistaiseksi”.

Asiaan on sittemmin saatu korjausta. Sukuhaaraansa koskevassa selvittelytyössä hyvin aktiivinen Matti Kalevi Väänänen (taulu 6) sai yhteyden Amerikassa asuvaan serkkunsa ja tämän perheeseen Suomen Punaisen Ristin osoitepalvelun välityksellä, tapasi jo eläkkeelle jääneen insinööri-serkkunsa ja tämän vaimon, neljä lasta ja seitsemän lastenlasta matkallaan Pittsfieldissä Massachusettsin osavaltiossa Koillis-Yhdysvalloissa kesäkuussa 1994. Serkkutaan Lauri William Waanaselta hän myös sai tämän laatiman sukuselvityksen. Selvityksestä käy ilmi mm., että suomalaisten kirkonkirjojen Lauri Vilho Väänänen Amerikan siirtolaisena käytti nimeä *Lauri Wille* (ei siis Wilho) *Waananen*. Aivan siirtolaisuutensa alkuaikoina hän oli englantia huonosti osaavana tavaamisvaikeuksien välttämiseksi käyttänyt joskus myös nimeä *William Hill*.

Muutamia muitakin lisäyksiä ja pienoisia korjauksia aiempaan sukututkimusartikkeliin on Amerikan sukulaisilta saatu. Lauri Willen poika Lauri William kertoo isän olleen alkuperäiseltä ammatiltaan seppä, mutta kun tähän ammattiin sisältyviä tehtäviä ei enää terästehtaiden modernisoituessa ollut tarjolla, hänen pääammatikseen tuli timpuri (carpenter). Wille avioitui 1928 serkkunsa lesken Ida Koposen kanssa ja perhe asui New Yorkin pohjoisessa kaupunginosassa Bronxissa. Kevääl-

lä 1947 he muuttivat New Yorkin osavaltion pohjoisosan suomalais-alueelta Cambridgestä hankkimalleen pienehkölle karjafarmille ja perheenisä sai täällä palata nelmiensa ammattina pitämänsä maatalouden pariin, tosin vain osa-aikaisesti. Eläkeläisinä (vuodesta 1957) Ida ja Wille Waananen viettivät usein talvikaudet Floridassa, jossa Idan ensimmäisestä avioliitosta syntyneellä pojalla Weikko Koposella oli tilava talo. Muun osan vuodesta pariskunta eleli kuitenkin Cambridgessä, jossa Wille kuoli pitkänäperjantaina 1976.

Lauri William Waanasen antamien tietojen perusteella toimitus on laatinut jatko-osan aiemmin julkaistun sukututkimukseen (taulu 8–11).

TAULU 8.

Lauri Wille Waananen (Aaro Heikki Väänäsen poika, taulu 5), s. Nilsin Muuruvedellä numerolla 7 Pirttimäessä (Väänälän talossa) 15.8.1892. Hän muutti siirtolaiseksi Amerikan Yhdysvaltoihin 1913, työskenteli siellä eri paikkakunnilla ja asui 1920-luvun loppupuolelta lähtien New Yorkissa Bronxin kaupunginosassa, kunnes keväällä 1947 muutti perheineen New Yorkin osavaltion Cambridgeen sieltä hankkimalleen karjafarmille. Eläkeläisenä vuodesta 1957 vietti vaimonsa kanssa usein talvikaudet Floridassa. K. Cambridgessä (New York) pitkäaikaiseen sydäntautiin 16.4.1976. – Puoliso New Yorkissa 4.2.1928 serkkunsa Eerikki Koposen (s. 1886, k. 1927) leski, Yhdysvalloissa kotiapulaisena ja keittäjänä (domestic servant, cook) toiminut *Ida Koponen*, o.s. *Raivio*, s. Ruovedellä 5.4.1896, k. leskenä poikansa luona Pittsfieldissä Massachusettsin osavaltiossa 16.5.1980. Ida ja Wille Waanasen vaiheista siirtolaisina Amerikassa ks. myös Matti Väänänen. Muuruveden Väänälästä Amerikan raitille (Väänästen sukupuu 11, s. 16–20).

Poika:

Lauri William Waananen, s. 5.2.1929. Ks. Taulu 9.

TAULU 9.

Lauri William Waananen (Lauri Wille Waanasen poika, taulu 8), s. New Yorkissa 5.2.1929, insinööri (engineer), jäänyt eläkkeelle 1990, asuu Pittsfieldissä (Massachusetts). – Puoliso Albanyssa New Yorkin osavaltiossa 19.9.1953 toimistotyöntekijä (accounting clerk) *Mary Alberta Morrison*, s. Cambridgessä (New York) 6.8.1932, vht William Morrison ja Eugenia Smith.

Lapsia:

Tytär *Laurel Lee Waananen*, s. Troyssa (New York) 30.7.1956, liikealan hallintovirkailija (business administrator), Hartford (Connecticut). – Puoliso Pittsfieldissä (Massachusetts) 23.5.1981 tilintarkastaja (financial accountant) *George Daniel Slate*, s. Fort Meadessa (Maryland) 15.7.1956, vht Theodore Slate ja Kayoko Fukutomi. – Heidän lapsensa (syntyneet Hartfordissa, Connecticut): tyttäret *Victoria Kayoko Slate*, s. 2.9.1985, ja *Rebeccah Katherine Slate*, s. 14.12.1988.

Poika *Dale Andrew Waananen*, s. 21.8.1958. Ks. Taulu 10.

Poika *Neal Edward Waananen*, s. 20.7.1959. Ks. Taulu 11.

Tytär *Lisa Jean Waananen*, s. Uticassa (New York) 22.5.1961, hallinnollinen apulaisvirkailija (administrative assistant), Framingham (Massachusetts). – Puoliso Pittsfieldissä (Massachusetts) 7.8.1982 tietokoneohjelmainsinööri (computer software engineer) *Phillip Francis La Vigne*, s. Pittsfieldissä (Massachusetts) 3.12.1957, vht Richard La Vigne ja Delia McKenna. – Heidän lapsensa (syntyneet Framinghamis-

Mary ja Lauri Waananen kotiovensa edustalla Pittsfieldissä Massachusettsin osavaltiossa Amerikan Yhdysvaltain koillisosassa 19. kesäkuuta 1994

sa, Massachusetts): pojat *Michael Andrew La Vigne*, s. 22.5.1987, ja *Kyle Alexander La Vigne*, s. 8.3.1990.

TAULU 10.

Dale Andrew Waananen (Lauri William Waanasen poika, taulu 9), s. Corningissa (New York) 21.8.1958, lääkintöalan virkailija

(medical records administrator), Northhampton (Massachusetts). – Puoliso 2:o Pittsfieldissä (Massachusetts) 11.7.1987 hallinnollinen apulaisvirkailija (administrative assistant) *Doreen Anne Demers*, s. Wareissa (Massachusetts) 29.3.1957, vht Herve Demers ja Dolores Bernard.

Poika:

Ryan Daniel Waananen, s. Northamptonissa (Massachusetts) 28.7.1992.

YLÄTUVAN TILA VAHVIALAN HOUNIN KYLÄSSÄ

Tila sijaitsee kylän keskustassa n.k. Riikimäen ylikäytävän kohdalla noin 500 metriä Helsinki-Viipuri -radasta sen pohjoispuolella. Tilan koko oli noin 126 hehtaaria, josta oli viljeltyä n. 25 hehtaaria. Tilan pääalue oli yhtenäinen kappale alkaen radan sivusta ja jatkuen noin 400 metriä leveänä, suorakaiteen muotoisena ja noin 1300 metriä pitkänä alueena aina Kapakosken peltoalueelle Lautalanjoen rannalle. Erillisiä alueita olivat Ukonjärvellä sijainnut 66 hehtaarin metsäpalsta sekä Houninjärven luoteispäässä sijainnut, ehkä 5,3 hehtaarin niittyalue, jota kutsuttiin nimellä Joensuu, suoraan järven toisella puolella sijainnut 0,3 hehtaarin kokoinen peltopalsta (Tarha), jossa kasvatettiin usein perunaa, sekä kylän itäpäässä Nurmiin johtavan tien varrella oleva ehkä 0,7 hehtaarin peltoalue, jota kutsuttiin nimellä Ruostekorpi. Lisäksi oli kylän itäpäässä Nurmiin johtavan kylätien molemmin puolin Korpelan talon ja Anttilan talon peltöjen välillä noin 6 hehtaarin suuruinen alue, josta ehkä 4 hehtaaria oli peltoa ja peltöjen keskellä noin kahden hehtaarin suuruinen Koivuhaka. Muistelen, että aluetta kutsuttiin Korpelan pelloksi, vaikkakin virallinen nimi oli Vehkamakorpi.

TAULU 11.

Neal Edward Waananen (Lauri William Waanasen poika, taulu 9), s. Uticassa (New York) 20.7.1959, poliisi (police officer), Hartford (Connecticut). – Puoliso Pittsfieldissä (Massachusetts) 29.6.1985 tilivirkailija (financial analyst) *Rosanne Mary Trapani*, s. Pittsfieldissä (Massachusetts) 17.7.1958, vht Anthony Trapani ja Helen Skowronski.

Lapsia (syntyneet Hartfordissa Connecticutin osavaltiossa):

Poika *Erik Neal Waananen*, s. 16.3.1988.

Tytär *Audrey Beth Waananen*, s. 10.2.1993.

Koulupojan muistikuvia 1930-luvun viimeisiltä rauhanvuosilta sekä talvi- ja jatkosodan ajalta Ylätuvan tilalta Vahvialan Hounin kylässä

Diplomi-insinööri Erkki Väänänen (s. 2.1.1930) on Vahvialan Hounin Ylätuvan tilan isäntänä v. 1904–44 toimineen Aleksander (Aleks) Väänänen ja tämän vaimon Johanna (Hanna) Väänänen, o.s. Töyrylä, kuopus, yhdeksänpäisen veljessarjan nuorin. Yksityiskohtaiset tiedot tästä Väänäsen sukuhaarasta on esitetty hänen vanhemman veljensä, hallitusneuvos Oiva Pentti Väänänen artikkelissa Väänästen sukuun 6. numerossa 1970 (s. 13–18). Sukuseuramme aiempi esimies O.P. Väänänen on kertonut myös sukuhaaran varhaisemmista vaiheista Väänästen sukuuussa n:o 7 v. 1973 (s. 13–14) ja Hounin kylän asukkaiden elämästä 1900-luvun kolmella ensimmäisellä vuosikymmenellä Väänästen sukuuussa n:o 8 v. 1977 (s. 47–50).

Erkki Väänänen muistelmakirjoitus – 9–14-vuotiaan koulupojan näkemään ja kokemuksiin perustuva yksityiskohtainen kuvaus Viipurin kupeessa sijainneen seutukunnan ja maalaistalon asukkaiden arjesta ennen talvisotaa, sotaan ja evakkoon joutumisesta, paluusta jatkosodan aikana takaisin vallatuille kotitahville ja sitten kodin lopullisesta jättämisestä syksyllä 1944 – julkaistaan tässä hieman lyhennettynä. Artikkeleihin liittyvät valokuvajäljennökset ovat kirjoittajan omistuksessa.

Näin ollen kotialueen 47,2 hehtaarin pinta-alasta oli peltoa 14,2 hehtaaria ja metsää 33 hehtaaria. Kotialueen pellot olivat kaikki talon ympärillä alkaen rautatien reunasta ja jakuen koko 400 metrin levyisenä Kapakosken suuntaan.

Tilan rakennukset ennen talvisotaa

Tilan rakennukset sijaitsivat kylätien varrella ja niihin kuului asuinrakennus, joka oli rakennettu v. 1927 ja se oli tehty hirsistä pohjamittojen ollessa noin 8x10 metriä. Alakerrassa oli suuri tupa (ehkä 4,5x5 metriä), johon tultiin ulkoeteisistä n.k. pors-tuan kautta. Pors-tuasta vasemmalla oli keittiö (3x4 metriä). Pors-tuan pe-rältä mentiin vasemmalla olevaan saliin (4,5x5 metriä) sekä takana rakennuksen keskellä olevaan keski-kamariin (3x4 metriä). Tuvan pe-rältä mentiin isän ja mamman kama-riin (2,5x3 metriä). Mitat ovat muis-tinvaraisia. Pors-tuasta johtivat por-taat yläkertaan, jossa oli korkea vint-tiosa ja jonne oli tarkoitus rakentaa kaksi tilavaa huonetta. Taloon tul-tiin tilavan ulkoeteisen kautta, jossa oli moniruutuiset ikkunat kummal-lakin puolella. Mamma piti kesäisin paljon pelagoneja eteisen ikkunau-lodoilla. Talo vuorattiin pystyvuorauksella kesällä 1938. Sen teki Arvi

ja minäkin olin hieman apulaisena mukana. Venäläiset polttivat raken-nuksen kesällä 1941, kun suomalaiset joukot valtasivat alueen. Samoin venäläiset polttivat muutkin raken-nukset ja pystyyyn jäi vain metsän reunassa sijainnut riihirakennus.

Pihapiiriin kuuluivat lisäksi navet-ta-tallirakennus, sauna, ulkoaitta sekä kellari. Sauna oli vast'ikään ra-kennettu, ehkä v. 1937, ja siihen kuu-lui pesutupa pyykkipatoineen sekä saunatila, jossa oli kertalämmittei-nen uloslämpiävä peltinen pystykiu-as. Saunan vieressä oli hirsipuutte-i-nen kaivo, josta vesi otettiin puisel-la käsikäyttöisellä pumpulla. Nave-talle oli tehty puuputki, jonka vesi-säiliöön pumpattiin kaivolta vesi.

Navetta oli tehty louhituista kivistä (graniitista) ja siihen tehtiin muis-taakseni v. 1936 betoninen välikatto sekä valettiin betonilattia ja lehmil-le kytketty betoninen syöttökauka-loineen. Lehmille tuli betonisesta vesisäiliöstä painevesi jokaisen omaan kuppiin ja lehmien ruokailua ohjattiin puisella käännettävällä syöt-tösteellä. Lanta kerättiin lattiakau-kaloon, josta se työnnettiin lantalaan seinän toiselle puolelle. Sioilla, ka-noilla ja lampaille oli omat karsi-nansa navetan toisessa päässä. Muis-taakseni meillä oli kaksikymmentä

lehmää, parisenkymmentä lammasta, saman verran kanoja sekä kaksi sikaa. Luulen, että navetan pohja-mitat olivat noin 12x20 metriä. Talli sijaitsi saman katon alla navetan kanssa niin, että väliin jäi mittava tila maatilaa eri ajoneuvoille, kärryille ja rekilöille. Talli oli tehty hirsistä ja sinne mahtui viisi hevosta, joista tavallisesti kolme oli työhe-voisia ja kahdesta toinen kasvava säl-kö ja toinen vasta varsa. Yhteisen navetta- ja tallirakennuksen vintille päästiin ajosiltaa pitkin, joka oli käännetty 90 asteen kulmaan navet-tarakennukseen nähden niin, että vintille voitiin kärryillä ajaa suoraan navetapihalta.

Kellari sijaitsi pihapiirin keskellä ja sen ovi aukeni radan suuntaan. Kel-larissa säilytettiin juurekset ja peru-nat. Lisäksi siellä pidettiin kaljatyn-nyri kesäisin. Kalja tehtiin kotitekoisista maltaista. Kaljatynnyrin koko oli ehkä 50 litraa ja sen oli isä veis-tänyt puusta. Isä oli taitava puuasti-oiden ja pärekorien tekijä ja hän te-kikin kaikki nämä talossa tarvitta-vat esineet itse. Samoin talvireet hän teki itse.

Ulkoaitta oli pihapiirin oikeassa lai-dassa katsottuna päärakennuksen ulko-ovelta. Aitta käsitti kolme osaa, joista ensimmäinen oli vaateaitta.

toinen ruoka-aitta ja kolmas vilja-aitta. Aitan edestä kulki polku päärakennukselta kaivolle ja saunalle. Kellarin toiselta (vasemmalta) puolelta kuljettiin yleensä navetalle. Kellari sijaitsikin koko suuren piha-alueen keskellä. Kylätien puoleisella sivulla oli tukeva pyöreistä, sileiksi vuolluista riuista tehty aita. Aidan vieressä kasvoi muutamia metrin välein koivuja. Kylän nuorisoseura iltaisin aidalla.

Asuinrakennuksen takana oli puutarha, jossa oli muistaakseni kuusi omenapuuta sekä monta musta- ja punaviinimarja- sekä karviaismarjapensasta. Puutarha tuotti kesäisin erittäin runsaan sadon. Omenat (talvilaatua) säilöttiin olkien sisään puulaatikoihin ja marjat keitettiin hilloiksi. Puolukoita kerättiin syksyisin paljon ja ne survottiin soseeksi suureen saaviin ja säilytettiin ulkoaitassa. Samoin syksyisin kerätyt suolatut sienet pidettiin kivipainon alla tiinussa ruoka-aitassa. Suolalahnat omassa tiinussaan ja syksyisin teurastuksessa suolattu sian- ja naudanliha. Keräkaali säilöttiin saavissa silputtuna hapankaaliksi.

Vilja-aitassa oli omassa laareissaan jyvänä monta hehtoa ruista, vehnää, ohraa ja kauraa. Myllyssä käytiin tarpeen mukaan ja jauhot pidettiin omassa kangassäikeissään, joista leivottaessa haettiin tarpeellinen määrä jauhoja. Erikoisuutena tulkoon mainittua, että kesällä 1938 kasvatimme ensimmäistä kertaa sokerijuurikasta, jonka tuotto oli todella hyvä. Lokakuussa juurikkaat kaivettiin ylös ja toimitettiin Antrean uuteen raakasokeritehtaaseen. Näytteeksi saatiin pieni valkea kangaspussillinen, ehkä 10 kiloa, valkoista hienosokeria.

Ateriointi

Kesäisin söimme runsaasti kalaa, sillä Houninjärvi oli erittäin kalarikas. Talvikalastusta ei juuri harrastettu, koska jää oli paksu ja järvi oli matala. Järvi oli ehkä 5 km pitkä ja leveimmältä kohdaltaan vain puolen kilometriä. Kalastus alkoi keväisin jäiden lähdön aikaan ja saaliit olivat runsaat, haukea ja ahventa ja myöhemmin kesällä lahnaa. Lahna suolattiin talvikalaksi ja sitä syötiin joko alusruokana keitettyjen perunoiden kanssa tai sitten keitettynä perunoiden päällä. Viimeksi mainittu on erittäin maukas tapa käyttää lahnaa. Uunilahnaksi sitä tehtiin harvoin. Haukea ja ahventa käytettiin

keittokalana kalakeitossa, joka aina tehtiin maidon kanssa. Näitä kaloja paistettiin myös pannulla. Kesäaterioitten pääruoka oli kala ja sitä syötiin joka päivä. Hapan ruisleipä paistettiin kotona ja uuniin mahtui 13–14 suurta leipää. Annos saattoi riittää kahdeksi viikoksi. Lauantaisin paistettiin hiivaleipää, peruna-, lanttu-, kaali- ja ohraryyni- tai riisipiirakoita. Piirakanpaiston yhteydessä paistettiin paljon leposkoita, jotka olivat ruisjauhotaikinasta tehtyjä ohuita perunapiirakanpohjia. Nämä olivat erittäin haluttuja makupaloja viikonloppuina. Teurastusaikaan tehtiin myös eläinten maksasta maksapiirakoita, jotka olivat syksyisin todella suurta herkkua. Samoin teurastuksen aikaan tehtiin lihasyltystä, joka suolattuna säilöttiin lasipurkkeihin. Samoin tehtiin tytinää (alatoopia), joka oli loppusyksyn ja alkutalven ruokaa ennen joulua. Lampaitten teurastuksessa jätettiin lampaan viulut käytettäväksi pääsiäisruuaksi. Tosin lampaita teurastettiin useita, jolloin lampaanlihaa oli pöydässä tarjolla usein.

Talviruoka oli pääasiassa lihaan pohjautuvaa ja tavallinen ateria oli lihasoppa tai ruskea kastike ja perunat. Juomana talvella oli hapanmaito (kirnupiimä, johon oli lisätty uunissa paistettua uunipiimää; nykyinen raejuusto on samaa) lohkoina. Tämä oli erittäin hyvä ja terveellinen juoma eikä sisältänyt rasvaa. Keskitalvella tammikuussa alettiin keittää hapankaalia ja se oli todella maukasta ja ravitsevaa ruokaa. Siihen pantiin sekä sianlihaa että raavasiiraa (naudanlihaa). Hernekeitto oli toinen tavallinen ruoka ja sitä vahvistettiin samoin lihalla.

Arkiateriat syötiin keittiössä, jonne kaikki kokoontuivat samanaikaisesti. Aikaisin aamulla syötiin puuroa ja juotiin kahvia tai teetä. Ensimmäinen vahva ateria oli kello kymmeneltä. Sitä kutsuttiin murkinaksi. Iltapäivällä noin kahden aikaan juotiin kahvi pullan kanssa ja ilta-ateria (illallinen) oli noin viiden kuuden aikaan, kesäisin myöhemminkin. Tämä oli toinen vahva ateria. Ruokailussa käytettiin juomana tavallisesti hapanmaitoa ja kesäisin kotikaljaa. Leivän päälle pantiin voita. Näitä kaikkia tarvikkeita saatiin kotona. Erikoisuutena mainittakoon hapanolhko, joka oli ruisleivän paiston yhteydessä otettua hapantaikinana pohjaa ja siitä perunoiden ja maidon kanssa tehtyä keittoa. Hapanolhko oli minun herkkuruokaani. Jäl-

kiruokana oli hyvin tavallisesti uunipiimä, jota syötiin maidon ja perunapiirakan kanssa. Perunapiirakat ja kaikki muutkin piirakat olivat ison hapanleivän kokoisia. Talvisin syötiin usein jälkiruokana puolukkarieskaa, joka oli ruisjauhojen, maidon ja puolukoiden kanssa savipottiin tehty paistos leivinuunissa. Puolukkarieska syötiin aina kuumana ja se oli väriltään violetinruskeata.

Sunnuntaisin syötiin aina tuvan pöydällä ja silloin oli aina jälkiruokana jokin parempaa, kuten puolukka-puuro ja riisi-ym. piirakat. Lisäksi oli marjoista tehtyä makeaa soppaa, jota syötiin ei-makean pullan kanssa. Tämä vastasi varsin hyvin nykyajan ranskanleipää. Lämpimänä ruokana saattoi olla uunissa haudutettu karjalanpaisti tai mehevä sian- tai raavaanlihasta tehty uunipaisti. Keitetyt perunat olivat mukana, joskus uuniperunat. Kaikki ateriat olivat erittäin ravitsevia, enkä muista, että sydäninfarkteihin olisi kukaan kuollut. Tosin aina oltiin ulkona ja ruumiillista työtä tehtiin paljon.

Ihmiset

V. 1936–39 Ylätuvan väkiluku oli suuri. Isän ja mamman lisäksi talossa asui Arvi vaimonsa Alinan kanssa talon suurimmassa kamarissa. Heidän Kyösti-niminen poikansa oli kuollut kymmenen kuukauden ikäisenä v. 1933 ja heille oli syntynyt seuraavana vuonna Ylätuvan poikapitoiseen perheeseen ensimmäinen tyttö, joka sai nimekseen Meeri. Hän asui yhdessä vanhempiensa kanssa salissa. Keskikamarissa nukkuivat Kauko sekä serkkupojat Hugo ja Reino, jotka molemmat kävivät töissä Nurmissa, Hugo rautateillä ja Reino Nokian kumitehtaalla. Nämä serkut oli isä ottanut asumaan meille.

Muistelen, että Pentti nukkui kouluaikana myös keskikamarissa. Kaikissa huoneissa oli Hovinmaan kaakelitehtaan kaakelilla päällystetyt karniit pystyuunit. Isän ja mamman kamarissa nukuin minä Väinön kanssa ja tuvassa nukkui Miina Klemetti, joka oli mamman apulaisena taloustöissä. Miina siivosi ja oli mukana myös karjanhoidossa. Lisäksi meillä oli orpo poika Arvi Tonteri, joka eräänä tammikuuisena pakkaspäivänä tuli taloon ja kertoi, että hän on kotoisin Kannakselta ja on koditon ja pyysi töitä elääkseen. Isä otti hänet perheeseen ja Arvi Tontterista tuli

Väänäsen perhe Vahvialan Hounin Ylätuvan pihalla syystalvel- la 1939: vasemmalta lukien Toivo Johannes (Jussi = Mikon ja Lempin poika), Alina, Arvi, Meeri, Aleksander, Johanna, Viljo, Erkki, Kauko, Oiva ja Väinö Väänänen.

erittäin työteliäs ja ahkera ylätupalainen. Arvi Tonteri oli perheemme jäsen aina heinäkuuhun 1941 asti. jolloin hän kaatui hyökkäysvaiheen aikana Nuijamaalla.

Omaa väkeä ja ulkopuolisia ruokittavia oli Ylätuvassa jatkuvasti n. 12–13 henkeä. On muistettava, että Viljo oli jo mennyt naimisiin ja asui Viipurissa. Viljo suoritti aikuisena rakennusmestarikoulun ja muutti ensimmäisen vaimonsa kuoltua vähän ennen talvisodan syttymistä Helsinkiin, jossa avioitui melko pian uudelleen. Oiva Pentti oli päässyt ylioppilaaksi ja oli jo ennen sotia opiskelemaisissa Helsingissä.

Elämäntapahtumia ennen sotia

Muistikuvieni mukaan minulla oli erittäin onnellinen lapsuus. Sanoisin, että elämä tällaisessa maatalon suuryhteisössä on jotain sellaista, joka kasvattaa ihmistä huolehtimaan itsestään silti samalla tuntien ympärillään olevan suuren turvallisuuden, jonka jokainen talon asukas toisilleen antaa.

Kesät olivat huoletonta aikaa, joka kului pääasiassa Väinön kanssa paimenessa. Lähdimme paimeneen joka aamu noin kello seitsemän aikoihin ja palasimme illalla noin kello kuuden tienoissa. Tavallisin ja ehkä mieluisin paimentamispaikka oli Kapakoski, koska pellot laskivat Lautalanjokeen, jossa tavallisesti uimme

monta kertaa päivässä. Pidimme yleensä jatkuvasti pientä nuotiota, jossa paistimme mukaamme ottamiemme perunoita. Lisäksi meillä oli voileivät ja juomana saattoi olla kannussa hapanmaitoa tai sitten joimme lähteestä vettä. Asuna meillä ei yleensä ollut muuta kuin uimahousut ja jalkineita emme tarvinneet ollenkaan. Kun syyskuun alku saapui ja koulut alkoivat, olimme erittäin karastuneita eikä syksyn eikä talven flunssista ollut tietoakaan.

Talvi kului koulunkäynnissä Hounin kansakoulussa. Koulun aloitin kuusivuotiaana, joka silloin oli harvinaista. Karkasin syksyllä 1936 kouluun muiden koululaisten mukana, sillä minusta oli kurjaa jäädä kotiin, koska vanhempi veljeni Väinö meni kouluun. Koulunkäynti oli minusta mieluusaa heti alusta alkaen ja läksyt olivat helppoja tehdä kotona. Silti aikaa jäi runsaasti ulkoiluun, talvella hiihtämiseen ja keväisin sekä syksyisin muuten luonnossa liikkumiseen. Sunnuntaisin kävimme melkein aina kylän urheilukentällä, jossa oli mielenkiintoista seurata pesäpallopelejä. Hyvin paljon liikuimme järvellä söutelemassa. Kalastus ei sinänsä kiinnostanut, koska saimme muutenkin kalaa aivan riittämiin. Myöhäissyksyllä, kun jäät olivat ohuet, kävimme seuraamassa niitä, joilla oli luistimet. Väinöllä oli luistimet, Nurmekset, jotka olivat silloin jotain, jolle annettiin arvoa. Muistelen, etten kellään nähnyt vielä hokkareita. Kesäisin käytiin sunnuntaisin,

joka oli paimentamisesta vapaapäivä, melkein aina joko Salmen tai Uitin rannassa uimassa. Lauantai-iltaisin jo vartuneimmat nuoret kerääntyivät Vuoksen rantaan seurustelemaan ja siinä usein paloi nuotio. Keinumäelle Korpelan talon maalle oli kankaalle rakennettu iso puuvartinen kolmiasainen keinu, jolla rohkeimmat keinuivat ympäri.

Erikoisuutena tulkoon mainittua Väinön kanssa harrastamani leikki kesällä 1938 ja vielä 1939: kotipellon kallion takana keräsimme puista kirveellä karsittuja metrin pituisia vanhoja oksia ja hautasimme ne pitkiin riveihin ja jokaisen haudan päälle pantiin risti. En tiedä, miksi teimme näin, mutta meistä se oli mielekäs leikki. Mamma, saatuaan kuulla leikkistämme, kielsi sen. Ehkä tietämättämme ennustimme tulevia tapahtumia.

Muistini mukaan kesät olivat kau- niita ja talvet lumisia, jolloin oli hyvä hiihtää. Kotimme oli suosittu kokoontumispaikka nuorille. Meillä pidettiin usein suojeluskunnan harjoituksia ja aseiden käyttöä opeteltiin. Muistan erityisesti eräät suojeluskunnan prosentihiihdot, jolloin väkeä oli paljon ja lotat laittoivat hyvää hernekeittoa näkkileivän kera.

Kesällä 1939 tapahtui paljon. Junat kuljettivat varsinkin syyspuolella kesää joukkoja junalla Viipuriin päin, sillä silloinhan linnoitettiin Kannasta. Neuvostoliiton uhka oli vahvasti

tunnistettavissa myös kotipiirissä. Tästä asiasta puhuttiin paljon ja kukaan ei voinut ymmärtää ison naapurin aluevaatimuksia. Syyspuolella miehet kutsuttiin jo aseisiin ja sinne joutui myös Arvi. Kauko oli suojelukunnassa melkein jatkuvasti, mutta Väinö oli kotona. En jaksa muistaa, missä vaiheessa Pentti, jota silloin kutsuttiin Oivaksi, joutui armeijaan.

TALVISOTA

Sota alkaa

Koulu alkoi normaaliin tapaan syyskuun alussa, mutta marraskuun viimeisenä päivänä Neuvostoliiton joukot alkoivat vyöryä Suomen rajojen yli. Muistan tuon aamun erittäin hyvin. Lunta oli satanut jo maahan ja aamu oli pilvinen. Menimme koulun ja kaikki oppilaat olivat paikalla. Aamuhartauden loputtua opettaja ilmoitti meille, että Neuvostoliitto oli aloittanut sodan Suomea vastaan. Emme voi jatkaa koulua, vaan kaikkien tuli mennä kotiin ja seurata viranomaiselta tiedotuksia. Meillä oli jo sähköt ja radio, joten kotona kuuntelimme uutisia hyvin tarkkaan. Meillä oli myös puhelin, joka oli asennettu vuotta aikaisemmin. Koko kylään saatiin silloisissa oloissa maaseudulla harvinaisen uuden aikainen puhelinkeskus, jossa oli 26 numeroa ja käytössä niistä aika monta. Keskuslaitteet oli sijoitettu meille ja soittaminen kylän johonkin numeroon tapahtui vain numerokiekkoa pyörittämällä. Soitettaessa alueen ulkopuolelle täytyy Nurmin keskusta pyytää yhdistämään. Tämä oli silloin todella edistystä. Monet naapurit kävivät meillä soittamassa, sillä joka taloon ei ollut puhelinta. Kylässähän oli nelisenkymmentä taloa.

Koska meillä oli puhelinkeskus, kotimme oli myös eräänlainen hälytyskeskus. Nurmin keskus ilmoitti, milloin venäläiset koneet olivat tulossa, ja navettamme luokse oli ripustettu ratakiskon pätäkä, jota piti kiltuttaa viiden minuutin ajan hälytyksen merkiksi. Oli yllättävää, miten hyvin ääni kuului kylässä. Sotapahtumat eivät vuoden loppuun mennessä ihmeemmin häirinneet kyläläisten toimia. Kirkaalla säällä näimme venäläisten pommikoneiden lentävän varsin korkealla eikä niistä ollut haittaa.

Arvi pääsi pari kertaa rintamalta lomalle ja erikoisesti joulun alla hänen parin päivän lomansa jäi mieleeni. Hän oli saanut sotasaaliiksi venäläisen puoliatomaattikiväärin, jota ihailtiin ja jolla koeammuttiin kotona. Arvi oli sillä rintamalohkolla, joka otti venäläisiä vastaan Rajajoen sillalla sodan ensimmäisinä päivinä. Perääntymisvaiheen jälkeenhän linjat asettuivat Mannerheim-linjallesi ja Arvin yksikkö oli Summassa, jossa olivat ankarat taistelut. Kaikkiaan Arvi-veli haavoittui sodassa kolmesti: vasemman käden nimetön sormen läpi meni ensin sirpale ja toisen kerran kypärän halki keskeltä päälakea viilsi kalloon luoti uoman ja lääkärin mukaan kuolema oli parin kolmen millin päässä. Kolmannen kerran jatkosodan aikana sirpaleet lävistivät oikean kyljen. Vähällä oli, ettei Ylätupaan olisi tullut kolmas sankarivainaja (ks. tuonempana kuvausta jatkosodan tapahtumista).

Sotajoulu vietettiin kotona. Joulukuusi oli laitettu ja joulupukkikin tuli, mutta sotilaspuhuisena. Jouluaateria syötiin normaaliin tapaan. Maallahan ei ollut pulaa elintarvikkeista. Muistaakseni kahvi ja sokeri olivat ainoat, jotka olivat menneet kortille. Kotona olivat minun ja vanhempieni lisäksi Kauko ja Väinö sekä Alina ja Meeri. Alinan ainut veli Tauno Myyrä kaatui jouluaaton aattona 1939 Kuolemanjärvellä venäläisen tarkk'ampujan luotiin ja hänet siunattiin ensimmäisten joukossa vasta raivaatulle Vahvialan sankarihautausmaa-alueelle. Muistaakseni Reino ja Hugo olivat joutuneet armeijaan. Viljo oli määrätty panssarijunaan Viipuriin. Pentti oli kanssamme viettämässä joulua.

Tammikuu 1940 ja venäläisten ilmatoiminta

Tammikuun alusta venäläisten aktiiviteetti lisääntyi ja se näkyi voimakkaana lentotoiminnan lisääntymisenä. Viipuria oli aloitettu evakuoida ja venäläiset hävittäjät tekivät tuhojaan evakkokolonniissa. Tammikuun alkupuolella (päivää en muista) melko kirkaana talvipäivänä venäläishävittäjien toiminta oli todella vilkasta. Nurmin aseman kohdalla olevalla maantien suoralla osuudella oli yhtenäinen evakkojono matkalla Hounin suuntaan lähellä Hämeen pysäkin ylikäytävää. Venäläiset hävittäjät ampuivat tätä siviilikuljetusta ainakin tunnin ajan ja saivat aikaan melkoista

tuhoa. Kuolleita oli paljon ja materiaalienetykset olivat melkoisia. Luullakseni Kauko suojelukuntalaisena oli komennettu yhtenä auttamaan näitä ihmisiä. Kauko ja Martti Väänänen olivat muuten vartioimassa Nurmin aseman luona olevaa rautatiesiltaa, koska sitä yrittivät myös venäläiset desantit tuhota. Erityisesti jäi mieleen se, kun venäläishävittäjät ammuttuaan siviilejä Nurmin tiellä käänsivät koneensa hyvin matalalla aivan meidän talomme yläpuolella niin, että punatähdet ja lentäjät selvästi näkyivät. Muistaakseni oli sunnuntaiaamu ja seisoin navettamme ajosillalla, josta seurasin venäläishävittäjien toimintaa.

Venäläiset aloittivat tammikuussa paitsi rautatieasemien myös ratalinjan pommitukset. Kylämme kohdalla tämä alkoi eräänä tammikuun iltana. Istuimme ikkunat peitettyinä tuvassa, kun alkoi kuulua matalaa raskasta lentokoneiden jyryniää. Hetken kuluttua kuului kova räjähdys ja sen jälkeen pienempiä muita. Pommikoneita oli useita ja äänestä päätellen ne lensivät poikittain radan yli. Seinäkello pysähtyi näyttämään aikaa 22.10. Tuvassa oli myös Viljo, joka ensimmäisen pommien osuessa huusi meille, että kaikki maahan lattialle. Niin myös tehtiin. Kun pommilaivue oli mennyt ohitse, lähdimme tarkastelemaan maisemaa. Ilma oli hieman usvainen, mutta kuu paistoi. Pölyä oli runsaasti ilmassa. Pian totesimme, ettei meidän rakennuksiimme ollut osunut, mutta hiihtäessään Väinön kanssa Riihimäelle päin, näkyi useita pommikuoppia kotipellollamme rautatien ja rakennusten välisellä alueella. Saapuessamme Riihimäen ylikäytävään luo, oli aivan rautatieportin viereen pudonnut erittäin iso pommie, jonka sotilaat myöhemmin arvioivat yhden tonnin suuruiseksi. Hiihtelimme myös kylämme länsipään suuntaan arvellen, että ihmisiä on saattanut loukkaantua ja he tarvitsevat apuamme. Havaitsimme, että Emmi Riihän mökkiin oli tullut täysosuma ja vain yksi seinä oli mökistä pystyssä. Naapurista Hakalasta huudettiin, että sekä Emmi että hänen poikansa Esko olivat lähteneet evakkoon edellisellä iltana.

Venäläiset eivät olleet saaneet yhtään osuma rautatiehen ainakaan sinä iltana. Kun vain sää salli, pommituksia jatkui aina öisin, mutta osumatarkeus oli huono. Vain kerran osui pommie rataa Riihän talon kohdalla lähellä Mikon ja Lempin taloa

Räihän ylikäytävän luona. Samoin pommi osui Räihän talon päädyn eteen niin, että talon päätyseinä painui kasaan. Isäntä ja emäntä olivat nukkumassa talon toisessa päässä eikä heille käynyt mitään. En muista, että mihinkään muuhun taloon olisi sattunut pommivaurioita. Sensijaan pommien sirpaleita löytyi runsaasti talojen seinistä. Meidänkin tupamme seinissä oli runsaasti sirpaleiden jättämiä jälkiä ja osa niistä oli mennyt seinien läpi. Kerrottiin, että venäläisten yöpommituksia suorittivat saksalaiset lentäjät, jotka koettivat opettaa venäläisiä lentämään myös yöolosuhteissa.

Kirkkaat talvipäivät olivat otollisia venäläisten ilmatoiminnalle ja sitä oli todella runsaasti. Pommituslaivueita lensi jatkuvasti kylän yli ja yleensä muodostelma oli sellainen, että ne lensivät rinnakkain, eivät missään jonomuodostelmassa. Vaikka suomalaishävittäjiä oli vähän, saimme näkemään kaksi ilmataistelua. Venäläinen pommituslaivue oli matkalla pohjoisen suuntaan, kun ylhäältä niiden yläpuolelta näkyi ohut valkoinen juova ja samassa kuului konekiväärin ääni. Yksi venäläiskone oli saanut osuman ja alkoi rumasti pyörien pudota alas. Hetken kuluttua kuului kova räjähdys ja kone oli pudonnut maahan. Emme nähneet lentäjien pelastumista koneesta. Toisen kerran näimme kahden venäläishävittäjän ja suomalais-hävittäjän välisen taistelun. Ratkaisua ei syntynyt ainakaan meidän kylämme yläpuolella, sillä taistelu siirtyi Louvon kylän suuntaan, josta emme voineet sitä enää tarkkailla.

Venäläishävittäjien toiminta tuli aina röyhkeämmäksi mitä pitemmälle tammikuun loppua mentiin. Muistan erityisesti erään kauniin talvipäivän, kun pari venäläishävittäjää alkoi lentää pitkin Hounin järven jään pintaa ja näytti jo siltä, että ne suunnittelivat maihinlaskua. Silloin hälytettiin suojeluskuntalaisia suojaamaan aluetta, eikä mitään maihinlaskuyritystä venäläisten taholta tehty.

Eräänä myöhäisenä lumisateisena talvi-iltana alkoi kuulua lentokoneen ääntä ja pian totesimme, että järven jälle aikoo laskeutua lentokone. Hurina päättyi äkkiä ja päättelimme, että venäläiset olivat toteuttaneet aikensa. Niinpä Kauko, joka oli silloin kotona, hälytti kylästä jonkun toisen suojeluskuntalaisen, todennäköisesti Martti Väänäsen, ja he lähtivät tutkimaan asiaa. Palattuaan kes-

kiyöllä he kertoivat, että Myyrän Pekan takana olevaan järvenrantakallioon oli pimeässä tehnyt pakkolas-kun lumisateessa eksynyt suomalainen pommikone. Lumisateessa ei pillottu ollut nähnyt kunnolla järven suuntaa ja niin kone ohjautui pitkänomaisen järven pituussuunnasta sivuun ja osui kallioon. Pommit eivät onneksi räjähtäneet. Lentäjät olivat pyrkineet lähellä olevaan Räihän (Rantalan) taloon, jossa vanha isäntä ja emäntä luulivat heitä ensin venäläisiksi. Kuultuaan suomenkielistä puhetta isäntäväki päästi lentäjät sisään. Muutaman päivän kuluttua tulivat suomalaiset lentoteknikot ja irroittivat koneen tasot. Sitten saatiin kylästä talvirekiä riittävästi, joille koneen runko siirrettiin, ja usean hevoson vetämänä kone kuljetettiin radan varteen. Siitä se lastattiin junaan ja edelleen vietäväksi Uttiin. Meiltä oli myös kaksi hevosta hoitamassa koneen kuljetusta. Yllättävää oli, että juuri tuona päivänä, kun koneen runko siirrettiin, venäläisten ilmatoimintaa ei ollut ollenkaan. Ennenkuin kone ehdittiin vielä purkaa, venäläishävittäjät kävivät useita kertoja tutkimassa, mikä kone oli maahan ajanut.

Toimintaa helmikuussa 1940 ja evakkoonlähtö

Taistelut olivat rintamalla kiihtyneet, sillä venäläiset keskittivät lisää joukkoja Summan kohdalle ja yrittivät jatkuvasti läpimurtoa siinä kuitenkaan onnistumatta. Arvi pääsi yhden päivän lomalle käymään helmikuun alussa ja kertoi venäläisten suuresta tykistön tulivoimasta. Missään vaiheessa ei tullut esille se, että rintama saattaisi murtua.

Venäläisten ilmatoiminta alkoi olla sekä päivällä että yöllä niin aktiivista, että päivisin ulkonaliikkuminen oli vaikeata silloin, kun oli kirkas sää. Venäläiset hävittäjät ilmestyivät jostain vain melko heti ja alkoivat ampuu siviilejä. Esimerkiksi meidän tupamme ovelta oli matkaa navetalle ja puukuuriin ehkä 50 metriä, mutta joka kerran tuli katsoa, oliko venäläiskoneita lähettyvillä.

Öisin liikkui pommikoneet eikä nukkumisesta tahtonut tulla mitään. Muistan, että eräs varsin rauhaton yö jouduttiin viettämään riihellä, koska ilmapommitukset olivat niin kiivaita, että pelättiin osumaa taloon. Seuraavaksi yöksi tehtiin havumaja kallion taakse metsään, mutta se oli

kylmä eikä siellä ollut mukava ateorioita. Tätäkin majaa venäläiset ampuivat koneesta. Silloin isä päätti, että mamma ja minut tuli siirtää Lautalan kylän suunnassa olevaan Lipiäisen taloon, jossa ilmahäirintää ei ollut. Sinne isä vei meidät eräänä iltana ja olimme Lipiäisillä evakossa noin viikon päivät, kunnes isä päätti hakea meidät pois. Tämä johtui siitä, että oli tullut määräys naisten ja lasten evakuoimiseksi kylästä. Siihen meni vielä aikaa muutama päivä, mutta 21. helmikuuta tuli puhelintieto, että seuraavana iltana noin kello 22 tulee juna Hounin pyssäille ja sinne tulee kerääntyä kaikkien evakkoon lähtevien. Näin tapahtui ja mamma nuorimman poikansa Erkin kanssa siirtyi muiden matkalaisten kanssa härkävaunuun ja matka evakkoon alkoi. Muistan, että isä suukotteli mammaa poskelle ja sanoi, että kaikki tulemme selviämään hyvin. Kerron itse evakkomat-kasta toisessa yhteydessä. Se oli minusta yllättävää, että junat kulkivat täsmälleen ja härkävaunut olivat lämpimät sekä lämpimällä kamiinalla varustetut. Päätyseinillä oli laverit ja matkanteko oli oikeastaan näissä vaunuissa mukavampaa kuin ahtaissa tunkkaisissa matkustajavaunuissa.

Helmikuun loppu ja maaliskuu kotitalossa (isän kertomaa)

Nämä tapahtumat kotikylästä ja kotia perustuvat niihin tietoihin, joita isä kertoi meille myöhemmin. Taloon jäivät isän lisäksi Kauko ja Väinö, sekä luullakseni myös Alina, joka hoiti karjaa. Meeri oli lähtenyt jo meitä aikaisemmin keskitupalais-ten kanssa evakkoon. Arvi Tonteri oli joutunut armeijaan, kuten muutkin miehet, mutta en muista, missä yksikössä hän oli. Mikko Väänäsen perhe oli myös mennyt jo aikaisemmin evakkoon, mutta Martti Väänäsen suojeluskuntalaisena asui pääasiassa meillä, koska hän ja Kauko olivat vartiointitehtävissä rautatiellä.

Ruoka tehtiin ja leivät paistettiin hyvin aikaisin sellaisina aamuina, kun oli pilvistä eikä ollut ilmatoimintaa. Samoin talot tuli lämmittää klo 4:n ja 6:n välillä aamuisin, koska venäläiset silloin harvoin olivat taivaalla. Kirkkaina päivinä venäläiset koneet koettivat häiritä kaikkea toimintaa kylässä. Koska meillä oli puhelinkeskus, jonne tuli lankoja monel-

ta suunnalta, taloa ammuttiin hävittäjistä tämän tästä. Näin ollen talon seinät olivat jo pahoin vahingoittuneet luodinreistä. Turvallisin nukkumispaikka oli tuvan leivinuunin päällä, koska siellä oli parin hirsiseinän lisäksi myös yksi seinä muurattu tiilistä. Sitäpaitsi se oli talon lämpimin paikka. Luullakseni isä nukkui edelleen omassa vuoteessaan makuukamarissa. Kun isä oli jo ollut n.k. kylänvanhin ennen sodan alkua, hän joutui hoitamaan tätä tehtävää erityisesti kriisin aikana. Hän piti yhteyttä eri talojen välillä vielä niissä oleviin ihmisiin ja huolehti muutenkin tiedotuksista, joita viranomaiset antoivat. Sentähden hän joutui liikkumaan talosta toiseen ja turvallisin se oli tehdä jalkaisin. Eräänä päivänä hänen piti mennä viereiseen naapuriin Kivelään (Eljas Hounille) toimittamaan jotain asiaa, kun peltoaukean kohdalla hänet takaa yllätti venäläishävittäjä ampuen häntä. Lentäjä ei osunut isään ja isä lähti juoksemaan Kivelään päin. Hän ehti juuri vanhan puunavetan viereen ja jäi seisomaan seinän viereen. Silloin hävittäjä taas syöksyi ampuen häntä kohden. Isä siirtyi navetan toiselle puolelle, mutta sieltä syöksyikin vuorostaan toinen venäläishävittäjä ampuen häntä. Isä vaihtoi rakennuksen vastakkaiselle puolelle, josta jälleen ampuen syöksyi hävittäjä. Tätä jatkui useita kertoja isän saatatta kuitenkaan osuamaa. Lopulta isä huomasi seinän vierellä peltikasan ja hän ryömi peltien alle. Hävittäjät eivät enää ampueneet ja aikansa kierreltyään ja luullen ilmeisesti kohteen tuhotuksi, he poistuivat.

Venäläishävittäjät, erityisesti kirkkaalla säällä, olivat junien kimpussa ampuen niitä. Eräänä päivänä Sahalan talon kohdalle oli jonkin vian vuoksi pysähtynyt veturi. Hetken kuluttua siinä oli venäläishävittäjiä, jotka koettivat saada veturin tuhoiksi. Veturin kuljettaja ja lämmittäjä ryömivät veturin alle, jossa he olivat luodeilta turvassa. Venäläiskoneet eivät onnistuneet tuhoamaan veturia. Sijastaan ne onnistuivat sytyttämään tuleen Sahalan ulkorakennuksen, joka paloi perustuksiaan myöten.

Kun rauha tuli 13. p:nä maaliskuuta, ei alueen luovutukseen ollut aikaa kuin muutama päivä. Lehmä ei ehditty kuljetuskapasiteetin puutteen takia evakuoida kuin viisi, joten muut paikalle jääneet eläimet, myös lampaat, kanat ja siat, täytyi teurastaa ja jättää uusien isäntien käytet-

täväksi. Isä kertoi jättäneensä Raamatun auki tuvan pöydälle. Emme tiedä, miten venäläiset poliitrukut tähän suhtautuivat. Kun luovutuspäivä koitti, oli Rantalan isäntä kieltäytynyt lähtemästä kotoaan, mutta venäläinen yhdysupseeri oli tullut ennen muita venäläisiä ja oli käskennyt isännän lähtemään. Tätä isäntä sitten totteli.

Isä, Arvi ja Väinö tulivat sitten aikanaan kahden hevosensa evakkopaikkaamme Punkalaitumen Illoon Vesamäen taloon. Kauko joutui jäämään asepalvelukseen armeijaan. Evakkoon lähetetyt lehmät löytyivät aikanaan Suomussalmelta ja niistä saatiin muistaakseni vain kolme takaisin. Arvi lähti etsimään ensin isän kanssa maatilaa. Hän päätyi Lappeelle, jossa osti itselleen täysin velaksi rappiotilan Myllylästä toukokuun lopussa 1940.

KESÄ 1940, JATKOSODAN ALKUVAIHE JA ASEMASOTAVUODET

Myllylän kylässä oleva maatila oli ostettu Hyönän emännältä, jonka puoliso oli jo kuollut. Taloon jäi asumaan Hyönän kolmihenkinen perhe syytinkiläisiksi aina kesään 1941 asti. Ahdasta oli talossa, koska Myllylän kotiutui Punkalaitumelta koko muu Väinösen perhe ja eläimet noin kolmen kuukauden evakkotaipaleen jälkeen. Lisäksi pojat kävivät rintamilta lomilla ja evakkosukulausjoukko vieraili usein talossa.

Maatila oli aivan rappiokunnossa, koska sitä oli isännöinyt vanha leskiemäntä. Vähäistäkään perunaa ei ollut mullattu eikä viljaa oltu kylvetty maahan. Rakennukset olivat heikossa kunnossa. Varsinaista nälkää emme nähneet, koska lehmistä saatiin ainakin voita ja maitoa ja muutama kana myös hankittiin. Vaatteista ja kengistä alkoi jo olla pula, koska ainakin lapset olivat kasvaneet kengistään ulos. Lampaita hankittiin ja niiden villoista neulottiin villavaatteita, sukkia ja lapasia.

Tilalla oli vain seitsemän hehtaaria huonoa peltoa ja noin 30 hehtaaria metsää. Peltujen ollessa huonossa kunnossa ja kyntämättä ne tarvitsivat paljon työtä. Lisäksi tarvittiin eläintenruokaa ja eloperäistä maalanuotusta. Sen vuoksi isä ja Arvi ostivat huutokaupasta Lappeenrannan sotavankialueen makkien tyhjennyk-

sen hoidettavakseen, koska meillä oli hevosia. Makkien tyhjennyksestä tuli paitsi lannoitainesta myös lisäansiota helpottamaa rahapulaa. Talvet olivat ankaria ja pakkasen paukkui nurkissa. Siemenviljasta oli puutetta, mutta joten kuten vähitellen kasvutulos alkoi parantua ja leipää saatiin ainakin omiksi tarpeiksi. Varsinaisesti tulos näkyi vasta seuraavina vuosina Arvin päästyä rintamalta omaa tilaansa isännöimään.

Kesäkuun lopulla 1941 miehet kutsuttiin jälleen aseisiin ja muistan hyvin, kun juhannuksen jälkeisellä viikolla tehtiin heinää ja lähetti toi palvelukseenastumismääräyksen Arville ja Tonterin Arville, joka myös oli saapunut kotiin talvisodasta. Kaukoahan oli suorittamassa asepalvelusta ja oli siirretty Kuusamoon, josta lomalla käydessään hän kertoi, että käytännöllisesti katsoen he joutuivat koko ajan olemaan rintamalinjoilla, sillä venäläiset tekivät jatkuvasti häirintää ampuen myös tykistöllä.

Kun suomalaiset joukot valtasivat Karjalan takaisin, päästettiin jo elokuun lopulla 1941 ihmisiä kotipaikoilleen. Sinne meni isä ensin käymään ja kertoi tultuaan, että kaikki rakennukset oli poltettu meidän riittämme lukuunottamatta. Kivinen navetta ja kellari olivat ainoat pystyssä olevat rakennelmat pihapiiristä. Koko kylää ja melkein päin sen kaikkia taloja oli kohdannut samanlainen tuho. Hataran talo oli eräs pystyssä jäänneistä ja talon yläkertaan isä asettui asumaan syyskesällä 1941. Myllylän kylästä vietiin hänelle ruokaa ja tätä matkailua minä jouduin tekemään useita kertoja syksyn 1941 ja talven 1941–42 aikana. Isä vei sinne myös mukanaan hevoset Allin ja Sandran, jotta voitiin tehdä syyskynöt. Samoin hän onnistui jostain ostamaan yhden lehmän nimeltä Ruusa, joka antoi pienen maitotilkan talvella. Sekä lehmä että hevoset oli sijoitettu navetan tiloihin, joka paremman puutteessa sai kelvata. Navetan välikattohan oli teräsbetonia, niin ettei sisälle suoraan sataanut. Muihin taloihin oli myös saapunut jo väkeä ja kukin asui miten parhaiten kykeni väliaikaisissa tiloissa. Erittäin kovasti viranomaiset varoittivat miinoista, joita venäläiset olivat sijoittaneet aika runsaasti. Niin onnettomasti myös kävi, että naapurin isäntä Hakalan Eljas oli mennyt kävelemään jonnekin takamaan pelloille ja oli astunut miinaan. Kukaan ei tiennyt, minne hän oli mennyt, ja hän oli kuollut verenvuotoon, ennen-

Talvisodan evakossa Punkalaitumen Illossa keväällä 1940. Kuvan oikeassa laidassa talon isäntä Kalle Vesamäki vierellään emäntä Naima, isännän edessä Tauno, sitten Vappu, Sointu, Esteri, Alina, Erkki, Johanna ja Meeri Väänänen. Vasemmassa laidassa tunnistamaton mieshenkilö.

kuin hänet löydettiin. Armeijan pioneerit tekivät kyllä tarkkaa työtä harvovoidessaan ja poistaessaan miinoja, mutta eiväthän he kaikkialle eh-tineet.

Aikaisin keväällä 1942 oli aloitettu rakentaa pientä asuinrakennusta, jonne koko perhe eli isä, mamma ja minä voisimme muuttaa asumaan mahdollisimman pian. Pieni kahden huoneen, tuvan ja kamarin rakennus valmistui loppukeväästä ja sinne me sijoituimme välittömästi. Hevosille oli rakennettu väliaikainen talli pihaan tehdyn puuvajan nurkkaan. Rakennustöitä jatkettiin tarmolla ja kirvesmiehenä meillä oli August Kemp-pi ja hänen poikansa Antti Hytin kylästä Lappeelta. Kesällä 1942 raken-nettiin hirsistä talli viidelle hevoselle pilttuineen sekä peitettiin koko ulkorakennus yhteisellä katolla, jonka suojaan jäi myös navetta. Navetan ja tallin väliin jäi ratasvaja maatalo-uskoneita varten. Ajosilta vintille si-joitettiin tallin puoleiseen päätyyn niin, että ajo sinne tapahtui riihen suunnalta. Ulkorakennuksen katto tehtiin Hytin tiilitehtaalta hankituista betonisista kattotiilistä. Ulkora-kennus oli Viljon suunnittelema ja sen päätyyn kivinavetan yläpuolelle rautatielle päin piti tulla komea vii-den ikkunan rivi, mutta siitä täytyi luopua, koska tukirakenteet eivät olleet riittävän lujat. Ikkunoita tuli ra-kennukseen kolme rinnakkain. La-toessamme raskaita betonisia katto-tiiliä paikoilleen olimme panneet ka-ton toiselle sivulle niitä liian paljon ja koko katto meinas sortua. Kir-vesmies kuuli kitisevää ääntä, kun

olimme syömässä murkinaa, ja niin täytyi ruokailu jättää kesken ja latoa tiiliä vastapainoksi myös toiselle puolelle kattolapetta. Kun tasapaino oli saavutettu, voitiin jatkaa ateriaa. Muutenkin koko katto-osan tukira-kennetta jouduttiin vahvistamaan, ettei ikäviä yllätyksiä olisi tullut myöhemminkin.

Tulkoon mainittua, että talli tehtiin venäläisten Kapakoskelle rakentami-en korsujen hirsistä. Hirret olivat pyöreitä, mutta kirvesmies veisti niistä hyviä seinähirsii. Samoin venäläiset olivat tehneet riihen luokse tykeille tuliasemia, joiden seinät oli vuorattu hirsillä. Nämä olivat myös hyvään tarpeeseen.

Suomalaisten tykistötuli oli 1941 sy-tyttänyt Ukonjärven metsät pala-maan ja siellä paloi meidän met-säämme hyvin suuri osa. Puut kui-vuivat pystyyn ja olivat erittäin hyvä materiaali sahattavaksi lankuiksi ja laudoiksi. Kintereen saha/höylä oli toiminnassa ja kaikki rakennuspuu-tavara teetettiin siellä. Ainoana on-gelmana oli se, että puissa oli sirpa-leita, jotka jouduttiin hakkaamaan kirveellä pois ennen sirkkelisahausta. Kaikkia ei löydetty ja sirkkelite-rän viilaus oli aina iso urakka eikä sahuri siitä työstä pitänyt ollenkaan. Nauloista oli kova pula, mutta niitä saatiin kuitenkin kansanhuollon lu-valla. Kaikkein huonoin oli tilanne maalien kohdalla. Öljyosa oli kuu-lemma tehty kantotervasta ja oli huo-nosti kuivuvaa. Maalit eivät olleet täysin kuivia vielä kahden viikon-kaan kuluttua.

Uusi ulkorakennus oli todella hyvä parannus rakennustilanteeseen, sil-lä nyt pystyttiin kesän sato saamaan saman katon alle. Vintille oli tehty laarit viljoille ja jauhoille, joten elä-mä alkoi asettua uomiinsa. Sähkö-linjakin oli saatu vedettyä Marja-mäen suunnalla olevasta muunta-mosta. Kuparilangasta oli kova pula, mutta pätkiä löytyi aina sieltä sun täältä, joten linja saatiin aikaan. Olimme ostaneet sähkömoottorin-kin, joten puiminenkin onnistui säh-kövoimalla. Tosin virran teho oli toisinaan heikko, sillä samaan lin-jaan oli kytketty myös muita talo-ja.

Uutta saunarakennusta oli aloitettu rakentaa jo syksyllä 1942, mutta se valmistui vasta keväällä 1943, jol-loin saimme myös työvoimavahvis-tusta, venäläisen sotavangin nimeltä Jugana Guglev. Tämä oli ahkera työ-mies ja oli meillä aina kesäkuun al-kuun 1944 asti. Arvi oli meitä myös auttamassa ainakin osan vuotta 1942, jolloin vanhempia ikäluokkia vapau-tettiin kotitöihin.

Kesällä 1942 meillä oli pantu kas-vamaan paljon viljaa: kauraa, veh-nää ja ohraa. Lisäksi oli istutettu pe-runaa ja vihanneksia. Istutimme myös tupakkaa, sekä Mahorkkaa että Virginiaa, jotka kasvoivat aittarakennuksen tuhassa erittäin hyvin. Tu-pakka kuivattiin navetan vintillä myöhäissyksyllä ja myytiin tupak-katehtaalle. Samoin kasvatimme si-kuria, josta kuivattuna sai hyvän hin-nan. Elokuu 1942 oli kuitenkin ko-vasti hallainen ja varsinkin vehnä

vahingoittui. Leivottaessa siitä pul-laa se maistui kitkerältä, mutta kel-pasi muuten syötäväksi. Sato saatiin hyvin talteen ja oli todellakin tar-peen talvea varten.

Karjaa meillä ei ollut aluksi yhtä leh-mää enemmän, mutta sitten ostettiin lisää niin, että niitä oli muistaakseni 4–5. Maitoa saatiin sen verran, että siitä saatiin perheelle riittävästi voi-ta ja kirnupiimää, joten ruokapuoli oli turvattu. Rakennustyö ja maan-viljelystyö veivät voimavaramme niin, ettemme pystyneet juuri mitään muuta saamaan aikaan. Mainitta-koon, että Sandra sai varsan ja se kasvoi kovasti ja oli kesällä 1943 iso salkö. Sattui kuitenkin niin, että se oli laidunnettu vanhan kotipiham-me alueelle ja siinä törötti edelleen palaneen rakennuksen kaksi savu-piippua. Tuli myrsky ja tuuli kaatoi toisen piipuista, jolloin salkö peläs-tyi ja juoksi piikkilangasta tehtyä ai-taa vasten. Hevosien rinta repeytyi pahoin, mutta saimme eläinlääkärin, joka neuvoi ammottavan haavan um-peen.

Kapakoski oli viljelyksessämme, kun-ten muutkin pellot, ja muistan eri-koisesti kesän 1943, jolloin teimme siellä heinää. Mikko-sedän pojista Jussi oli saatu meille heinätoihin ja lisäksi meille oli komennettu Viipu-rista työvelvollisina pari nuorta nais-ta, joista muistaakseni toinen oli Juopperin tyttöjä. Tyttöjen työapu oli hieman kyseenalainen, mutta saivat-han he sentään hyvää maalaisruo-kaa syödäkseen. Täisi olla myös niin, että Jussilla oli pieni romanssi toi-sen tytön kanssa. Jussi oli meillä töissä aina siihen asti, kunnes joutui astumaan sotaväkeen.

Heinänteoko aikaan sattui hauska ta-paus Kapakoskella hevosten Allin ja Sandran kanssa: Olin aamulla klo 4:n ja 7:n välillä niittänyt heinää Allin ja Sandran vetämällä niitto-koneella. Näin täytyi tehdä, koska työ oli hevosille raskasta ja aamu-viileällä se oli helpompaa. Sitäpaitsi päivemmällä karpäset ja paarmat kiusasivat hevosia kovasti. Kun niit-totyö oli tehty, riisui hevoset lie-kaan ja panin ne syömään pellon keskellä olevan ladon viereen, kos-ka sen ympärille jäi leikkaamatonta hyvää heinää. Ladon sisäpuolel-le oven viereen olimme laittaneet eväsreppumme, jossa oli leipää, voita, kotikaljaa ja myös isossa emalikulissa kaurapuuroa voisilmä keskellä. Niitimme, isä ja minä, en-nen ruokailua oijen pientareita ja

sarkojen päitä. Kun työ oli tehty, menimme ladolle syömään ja kai-voimme eväsreppun esiin. Hämmä-tykseksemme eväsreppun nauha oli otettu auki ja repun keskellä oleva puurokuppi oli työpöyhjä. Epäilym-me kohdistui heti hevosiin, jotka juuri silloin nyhtivät puuhakkaina ruohoa maasta. Arveluni kohdistui heti Sandraan, joka oli aikaisem-minkin syöllistynyt samanlaisiin kepposiin. Menin lähemmäksi San-draa ja sanoin syyttävällä äänellä ”SANDRA”. Hevonen kääntyi mi-nuun selin eikä ollut kuulevinaan-kaan kysymystäni. Mennessäni he-vosen luokse totesin, että Sandran turpa oli puurossa. Niin syyllinen joutui kiikkiin. Arvata vain saattaa, millä mielihyvällä Sandra oli lipo-nut puuroa kastaen silloin tällöin kieltä voisilmään.

Kesällä 1943 asuntonamme oli pie-ni hirsinen asuinrakennus, johon muistaakseni hirret oli saatu osta-malla Mökkösen pystyyn jäänyt ri-ihi ja veistämällä se uudestaan. Ra-kennus oli aivan kuin uusi. Ongel-mana oli kuitenkin se, että venä-läiset olivat ilmeisesti käyttäneet riittä sotilaitten majoituksessa ja niin riihen seinissä oli luteita. Emme onnistuneet niitä koko aika-na saamaan kaikkia pois, vaikka monia konsteja yritettiin. DDT:hän ei vielä silloin ollut saatavissa. Kesällä 1943 nukuin Jussin kanssa tu-van vintillä, jonne päästiin päätyyn pystytettyjen tikkaiden avulla. Muistan, että maatasimme vuo-teella päättemme yläpuolelle puo-len metrin päähän teki pesän pääs-kynen ja poikasia oli useita. Emme millään tavoin häirinneet toisiam-me. Samassa linjassa tuvan kanssa oli uusi hirsinen saunarakennus, jossa oli saunahuoneen lisäksi pe-sutupa pyykkipainooneen sekä pieni pukuhuone. Saunassa oli kertaläm-mitteinen kiuas ja se lämmitettiin pukuhuoneen puolelta. Saunakin oli katettu betonisilla kattotiilillä, ku-ten tuvan katto.

Ulkorakennus, navetta-talli-yhdistel-mä, oli entisellä paikallaan ja sijait-si siis suorassa kulmassa tupaan ja saunaan nähden. Kellaria käytettiin samoin kuin ennenkin ja se olikin hyvä säilytyspaikka maidolle, voille ja vihanneksille. Sinne tietysti pan-tiin myös perunat ja juurekset. Väli-aikaista puuliiteriä, joka sijaitsi kel-larin viressä, emme ehtineet pur-kaa ennen kotoa lähtöä 1944. Se si-jaitsi lähellä tupaa ja oli hyvin tar-peellinen.

Uuden asuinrakennuksen suunnitte-lu oli jo käynnissä ja piirustukset sii-hen oli tehnyt Viljo. Rakennus oli tarkoitus sijoittaa entiselle paikal-leen. Rakennustyö oli tarkoitus aloit-taa parin vuoden sisällä heti sodan päätyttyä.

Vapaa-aika sunnuntaisin vietettiin kesällä tavallisesti järvellä soudel-len tai sitten Keinumäellä, jonne nuoret kokoontuivat. Tanssit oli kiel-letty, mutta salaa niitäkin pidettiin, ja niissä mm. Väinö oli käynyt man-dolinilla soittamassa musiikkia. Tal-vella hiihdeltiin ja ulkoiltiin muu-ten. Kansakoulu oli jäänyt pystyyn ja siellä pidettiin koulua, joskin jouk-ko oli pieni. Opettajana oli Murto-niminen mies, joka oli suojeluskun-nan paikallinen päällikkö. Opettajal-la oli kaksi poikaa, vanhempi Mart-ti ja nuorempi Heikki, johon tutus-tuin aika hyvin, sillä kävimme op-pikoulua Viipurissa. Koska aloitin oppikouluni Lappeenrannan lyseos-sa syksyllä 1942, olin talven 1942–43 Myllylässä käyden sieltä koulua. Keväällä 1943 pääsin siirtymään Karjalan yhteiskouluun Viipuriin, jossa kävin oppikoulun toisen luo-kan talvella 1943–44.

Kauko kaatui Syvärillä 9.1.1942 ja hänet haudattiin Lappeenrannan san-karihautaan. Väinö oli jo tammi-kuussa 1943 joutunut lähtemään ar-meijaan ja samana keväänä hän sai vakavan aivokalvontulehduksen pak-kasessa telttamajoituksessa Hami-nassa. Se vei hänet kuolemaan 22.5.1943. Väinö haudattiin Vahvia-lan sankarihautaan. Nyt hänen ni-mensä on muiden sankareiden kans-sa suuressa kivipaadessa Lappeen-rannan sankarihautausmaalla Vahvia-laan jääneiden joukossa.

Talvi 1943–44 oli luminen ja muis-taakseni varsin normaali. Elämä jat-kui kotona Hounin kylässä normaaliin tapaan, sillä useimmat kyläläi-set olivat palanneet kotikonnuilleen. Koska miehet olivat rintamalla, jou-duttiin auttamaan toinen toista pel-totöissä keväällä ja syksyllä. Odo-teltiin vain sodan pikaista loppumis-ta, mutta enteet eivät siihen suun-taan olleet hyvät. Isä ja mamma oli-vat kovasti huolissaan pojistaan, jois-ta kaksi oli jo menetetty. Kauko ja Väinö, Arvi Tonteri oli myös kaatu-nut jo kesällä 1941. Odotettiin jir-keitä rintamalta sekä Pentiltä että Ar-vilta, joka oli uudelleen kutsuttu rin-tamalle. Viljo oli määrätty Valtion-rautateille Helsinkiin hoitamaan siel-lä tärkeitä tehtäviä.

Jatkosodan aikana rakennettu Ylätuvan väliaikainen asuinrakennus. Kuistilla sotilaspukuihin Arvi Väänänen ja lott Helvi Myyrä, heidän keskellään kirjoittaja.

Maaliskuussa 1944 sairastuin keuhkokuumeeseen ja tauti otti minut erittäin lujille, sillä kuukauden verran olin sairaana, enkä muista tuosta ajasta juuri mitään. Kun aloin toipua, isä vei minut junassa Viipuriin lääkäriin. Meillä oli kuitenkin vanhentunut matkustuslupa ja niin sotapoliisi vei meidät Viipurissa putkaan, jossa saimme muutaman tunnin odottaa asiamme käsittelyä, ennenkuin pääsimme vapaiksi ja lääkäriin. Lääkäri määräsi minulle yleiskuntoa vahvistavaa rautalääkettä ison pullollisen. Kuntoni parani pian ja niin pääsin kouluun takaisin. Tämä kuitenkin lopetettiin joskus huhtikuussa viranomaisten määräyksestä, koska vihollisen lentotörmäinta oli alkanut kiihtyä ja pommituksia alkoi olla Viipurissa varsin usein.

KESÄ 1944

Kesäkuun puolessa välissä alkoi Valkeasaarella venäläisten suurhyökkäys, joka johti rintamamme murtumiseen. Muistan nuo päivät hyvin, kun venäläisten pommikoneläivueet kooltaan lähes sata konetta laivueessa, pommittivat Viipuria, Simolaa ja Lappeenrantaa ja saivat aikaan paljon tuhoa ja ihmishengenmenetyksiä. Viipurissa heti pommitusten alkuvaiheessa venäläiskoneet keskittyivät Patterinmäellä olevien ilmatorjuntapattereiden tuhoamiseen ja onnistuivat siinä. Siinä kaatui myös kolmen kuukauden pikakoulutuksen

saanut oppikoulukaverini Heikki Murto, joka kaatuessaan oli 17 vuoden ikäinen. Viipurista ja muualta Kannakselta alkoi välitön evakuoiminen ja evakkojuna kulki alituisen. Toiseen suuntaan kulki sotilaskuljetuksia. Järkyttävien oli kuitenkin se kesäkuun aamupäivä, kun kylän raittia juoksi shokissa olevia aseettomia sotilaita huutaen meille ohikulkiessaan, että ryssä on jo Nurmissa, paetkaa. Isä ei antanut näiden tietojen itseään järkyttää, vaan sanoi, että lähdemme vasta sitten, kun tulee virallinen ilmoitus evakuoimisesta. Sellainenkin ilmoitus sitten tuli aikanaan, mutta sitä ennen Pentti tuli pikakäynnillä rintamalta lomalle ja kertoi, että linjat ovat vakiiintuneet Sorvalin salmeen ja että ne pitävät jälleen. Viipuri on tosin menetetty. Oli ihmeellistä, että Pentti oli selvitytynyt sellaisesta teräsmyrskystä Valkeasaarella. Hän kertoi, millä voimalla venäläinen tykistö oli keskittänyt tulensa suomalaisten linjoille.

Juhannusaattona lähdimme kuljetta-
maan karjaa ja muuta tavaraa länteen päin ja tavoitteena oli päästä Myllylän tilalle. Minä päimänsin karjaa ja ajoin Allin vetämää muuttokuormaa ja muistelen, että Mikko-sedän lapsista Ilona oli meillä myös ajamassa karjaa. Isä ajoi Sandraa, jonka vetämissä kärryissä oli paljon muuttotavaraa. Muuttomat-kalla oli myös mukana mamma, jolle matka oli hyvin rasittava.

Matkamme kulki pitkin maantietä Louvon kylän kautta ja edelleen Vainikkalaan, Rikkilään ja siitä Simolan rautatieylikäytävän kautta Hyttiin ja sieltä edelleen Korkea-ahon kautta Myllylään. Matka kesti kaksi päivää ja pysähdyimme yöksi erään talon pihalle lähellä Hyttiä. Simolan aseman ohitus oli jännittävää, koska venäläiset koneet jopa päivittäin pommittivat asemalla olleita junia. Kun saavuimme Simolan aseman kyläaukion laitaan, kuuntelimme tarkkaan, kuuluiko venäläisten koneiden hurinaa. Tilanne vaikutti rauhalliselta eikä sillä kertaa pommitusta tullut.

Ajaessamme, isä ja minä, hevosilla muuttokuormia muuttamaa päivää aikaisemmin ja ohittaessamme kylän keskustaa asema-alueen lähellä pommitus oli ollut paria tuntia aikaisemmin ja moneen taloon oli osunut pommi. Myös kaksi kuollutta oli havujen peitossa tien vieressä. Juuri kun pääsimme rautatieylikäytävän toiselle puolelle, alkoi kuulua lentokoneiden ääntä. Ajoimme asemalta pois päin Hytin suuntaan niin kovaa kuin hevoset pystyivät vetämään ja ehdimme nipin napin Häikiän mäelle, kun pommitus alkoi. Venäläiset pommikoneet lensivät matalalla ja näin selvästi lentäjän ainakin yhdestä koneesta. Juuri kun koneet olivat meidän kohdallamme, hieman meistä sivussa, alkoi mäelle sijoitettu it-patteri ampua. Koska pat-

terit olivat melkein vieressä, pysyin näkemään kranaattien kulun. Ne menivät ihan muualle kuin missä koneet olivat. Huusin tämän havaintoni isälle, joka myös ihmetteli asiaa. Hevoset pelkäsivät kovasti pauketta ja sain Allin rauhoittumaan vasta kun sain hevosen ajettua kahden puun väliin. Meille ei aiheutunut mitään vaurioita ja kun tilanne rauhoittui, jatkoimme matkaa Hytin suuntaan.

Näihin Simolan pommituksiin liittyi myös eräs merkillinen tapaus. Muistaakseni se oli aseman ensimmäinen suurpommitus, jolloin asemalle oli pysähtynyt samanaikaisesti sekä rintamalle ammuksia kuljettava juna että evakkoja kuljettava juna. Molemmat junat kärsivät pahoja vaurioita ja evakkoja kuljettavasta junasta menivät kaikki muut vaunut paitsi yksi. Tässä vaunussa oli naapurimme Riihimäen Huuhtasen karjanhoitaja karjoi-neen. Hän oli ollut koko pommituksen ajan vaunussa ja oli hieman ihmetelty, miksi maa tärisi ja vaunu heilui niin kovasti. Mitään ääntä hän ei kuullut, koska oli täysin kuuro.

Näihin aikoihin venäläiset pommitivat raskaasti Viipurin, Simolan ja Lappeenrannan asemia sotilaskuljusten takia. Menetyksiä oli paljon ja muun muassa Lappeenrannan sankarihaudan reunassa on yhteishauta, jonne tuntemattomiksi silpoutuneet siviilit on haudattu. Muistaakseni yhteishaudassa on 150 henkilön ruumiit. Järkyttävintä tässä kaikessa oli se, että venäläisille oli annettu ilmoitus asejuni-en saapumisesta ainakin kahden rautatiellä toimineen suomalaisen virkailijan toimesta. Toinen oli Lappeenrannan asemapäällikkö, jonka sotapoliisit tavoittivat ja hänet ammuttiin heti. Toinen oli eräs Simolassa asuva henkilö, jonka syystä tai toisesta armahti joku korkeassa valtion virassa oleva henkilö. Kummallakin oli ollut radiolähetin uunissa, josta sitä ei ensimmäiseksi osattu hakea.

Kun tärkeimmät tavarat olivat evakuoitu Myllylään, olimme isä ja minä melkein jatkuvasti kotona Hounin kylässä tehden heinä- ja myöhemmin elo-syyskuussa sadonkorjuutöitä. Koska rintamalinjat olivat meiltä ehkä vain noin 18 kilometrin päässä, siirtyivät rintamayksiköt vuoroviikkoina lepovuoroon kyläalueelle. Muistan hyvin, kun joukot tulivat

kylään. Jostain syystä ne usein asettuivat meidän talomme lähetyville ja läheiseen metsään. Syy lienee ollut siinä, että talomme sijaitsi lähellä maantietä, jonne meiltä oli suora yhteys. Muuan autokomppania oli lepovuorossa ainakin kaksi kertaa. Muita yksiköitä oli useampia ja heihin tutustuimme varsin pian. Oli aina surullista todeta, että uudemman kerran saman yksikön tullessa miehistä joku puuttui.

Erikoista oli se, että isä ja minut hyväksyttiin joukkojen muonavahvuuteen ja saimme syödä aina vatsamme täyteen. Omat muonavarat olivat varsin puutteelliset. Erityisesti muistan erään Pohjanmaan ruotsalaisalueelta olleen pataljoonan, jonka ruoka oli laadultaan aivan erilaista kuin muilla rintamajoukoilla. Ruoka oli todella hyvää ja sellaista, jota yleensä syödään rauhan aikana. Ihmettelimme isän kanssa, miksi heillä toimi huolto aivan eri tavoin kuin muilla.

Eräänä iltana saapui aivan toisenlainen yksikkö lepäämään. He olivat saksalaisia ja asettuivat leiriin Korpelan lähellä olevaan Koivuhakaamme. Tämä oli erillinen metsäsaareke, joka sijaitsi aivan peltojemme keskellä, kuten olen aikaisemmin kertonut. Menin illalla katsomaan tätä joukko-osastoa. Tien viereen oli pystytetty portti ja sen vieressä seisoi aseistettu vartija. Yritin mennä sisään, mutta vartija esti pääsyni. Katselin paikkaa ulkopuolelta ja totesin, että vartijoita oli sijoitettu koko alueen ympäri eivätkä saksalaiset sotilaat saaneet liikkua alueelta minnekään. Seuraavana päivänä isä kertoi, että saksalaiset olivat ampuneet yhden omista sotilaistaan. Miksi, sitä emme tienneet. Saksalaisilla oli kova sotilaskuri.

Muistaakseni heinäkuun toisella viikolla, kun venäläiset joukot olivat vielä erittäin aktiivisia ja jatkoivat hyökkäyksiään, eräänä iltana alkoi kuulua kovaa ammuntaa ja jyskettä ja se vielä illan mittaan voimistui. Silloin olimme yksin kotona eikä sotilaita ollut lepäämässä pihapiirisämme. Olimme epä tietoisia, mistä tuo jyrinä johtui. Erillisiä laukauksia ei enää kuulunut, vaan yhtenäistä jylinää. Päätelimme, että venäläiset olivat valmistelemaan uutta rynnäkköä. Isä sanoi minulle illalla, että minä voimennä nukkumaan ja niin teinkin. Olin päivän töistä kovin väsynyt. Olinhan vasta 14-vuotias. Aamulla noin kuuden aikaan isä

herätti minut ja kertoi valvoneensa koko yön. Hän edelleen sanoi: ”Pidin hevoset valjaissa koko ajan, jos näyttää siltä, että joudumme lähtemään.” Myöhemmin jylinän syy selvisi. Kyseessä oli ollut suomalaistykistön voimakas tulitus Viipurin pohjoispuolella Portinhoikassa olevien venäläisjoukkojen hyökkäyskeskityksen tuhoamiseksi ja se onnistui hyvin. Jos muistan oikein, tämän tapahtuman jälkeen varsin pian venäläisten toiminta rintamalla hiipui ja muodostui asemasotaa muistuttava tilanne.

Rauhanneuvotteluja käytäessä elokuussa oli merkkejä jo siitä, että koti joudutaan jälleen luovuttamaan venäläisille. Sen vuoksi evakuointia jatkettiin kylässä erittäin tehokkaasti. Kun aselepo solmittiin syyskuun alussa, tuli armeija mukaan sadonkorjuutöihin. Olimme mukana leikkaamassa kevätilviljoja ja myös puimassa niitä ja siirryimme aina tilan pellolta toiselle. Puitu vilja säkitettiin kosteana ja armeijan autot kuljettivat viljan uuden rajan toiselle puolelle Vainikkalassa. Siviilejä meitä oli työjoukoissa jotain kymmenisen henkeä: naisia ja muutama yli-ikäinen mies. Muistaakseni olin ainut alaikäinen poika. Kävimme joukolla myös marjassa ja sienessä.

Isä ja minä olimme kotona aina viimeiseen luovutuspäivään asti. Muistaakseni sellaiseksi oli ilmoitettu syyskuun 22. päivä ja olimme lähteneet kotoa klo 7 aamulla, kun venäläisten ilmoitettiin saapuneen kello 10 samana aamuna. Kylä oli aivan hiljainen, eikä muita siellä enää ollutkaan. Kun ajoimme kan-kaalle Louvon kylän suuntaan me-nevälle maantielle, oli kulkijoina vain sotilaita. Nähdessään meidät he sanoivat, että jos lähditte tuntia myöhemmin, venäläiset olisivat vanginneet teidät. Mainitut sotilaat olivat viimeiset ennen venäläisten tuloa. Kääntyessämme kylätiellä suurten heinäkuormien kanssa Louvon maantien suuntaan, katsoimme vielä viimeisen kerran rakasta kotiamme. Isä, vaikka olikin hyvin karski mies, liikuttui ja sanoi minulle: ”Minä en tule kotipaikkaa enää näkemään, mutta sinun on lu-vattava, että menet kotia katsomaan, jos siihen vain tilaisuus tulee.” Lupasin tehdä niin. Olen nyt käynyt kotona Hounilla kaksi kertaa, mutta kaikki rakennukset on purettu risaksi revittyä kivistä navettarakennusta ja kellaria lukuunottamatta. □

Muistelmia ukistani Eerik Jordan Väänäsestä (1824-1906) ja isästäni Kalle Fredrik Väänäsestä (1869-1927)

Kun Pohjois-Savon erämaita kuningas Kustaa Vaasan aikana asutettiin, tuli myöhemmin lautamiehenäkin mainittu **Antti Väänänen** Rantasalmen Tuusmäen neljänneskunnasta uudisasukkaaksi Tavinsalmen (Kuopion) seudulle ja hänet mainitaan täällä talollisena vuosina 1546-1573 asuinpaikkanaan Ruokovesi/Kehvo, Kehvonranta. Väänästen kantatila Kehvolla oli Puiroolahti, josta 1770-luvulla erotettu Haapalahti - Väänästen viidennen sukukokouksen pitopaikka kesällä 1970- on nyt ollut Väänästen suvun hallussa kolmessatoissa miespolvessa yhtäjaksoisesti 450 vuotta.

1860-luvulla veljekset Aaron (Aaro) ja Eerik (Eero) Jordan Väänänen jakoivat tilan keskenään ja Eerik Jordanista tuli Haapalahti-Uusitalon (Haapalahden "uuden paikan") ensimmäinen isäntä. Hänen pojanpoikansa, vanhan kantatilan isäntä 12. miespolvessa, sukuseuramme ensimmäinen varaesimies, kunnallisneuvos Urho Aarre Jordan Väänänen (s. 10. helmikuuta 1919) kertoo nyt julkaistavassa kirjoituksessa osin sukuarkistonsa asiakirjoihin osin vanhemmilta sukulaisiltaan kuulemaansa muistitietoon ja 1920-luvun tapahtumien osalta myös omiin muistikuviansa tukeutuen Haapalahden kahdesta edellisestä isännästä, isoisästään Eerik Jordan Väänäsestä ja isästään Kalle Fredrik Väänäsestä. Artikkelini liittyvät kuvat ovat myös Aarre J. Väänäsen sukuarkistossa säilyneitä. Haapalahden tilan aiempia vaiheita on aikakauskirjamme ensimmäisessä numerossa (Väänästen sukupuu n:o 1 1945, s. 8-10) lyhykäisestii selostanut sukuseuramme perustaja, konsuli, valtiotieteen tohtori Ilmari Väänänen.

Isoisäni Eerik Jordan Väänänen oli syntynyt 4. kesäkuuta 1824 ja kuollut 9. toukokuuta 1906, joten minä en ole häntä koskaan nähnyt. Tietoni hänestä ovat siis toisen käden tietoja, joita olen saanut etupäässä sedältäni Eerik Jordan Väänäselä (synt. 10. huhtikuuta 1873, eli 87-vuotiaaksi) ja serkultani Martti Hämäläiselä (synt. 15. lokakuuta 1886, kuoli 4. marraskuuta 1962; lääketieteen ja kirurgian tohtori, professori, Kuopion lääninsairaalan ylilääkäri) sekä hallussani olevista asiakirjoista.

Ukkini syntymäkotia oli vanha Haapalahden talo, jossa hän asui vaimonsa Karoliinan (o.s. Eskelinen, Maaningan Käärnelahdesta, s. 25. toukokuuta 1835, k. 18. lokakuuta 1887; vihityt avioliittoon 27. heinäkuuta 1853) ja perheensä kanssa vuoteen 1869. Talossa oli kaksi tupaa (molemmat 10x10 metriä). Aaro(n) asui toisessa ja Eerik Jordan toisessa. Tätä ennen ukki ja hänen vanhempi veljensä Aaron olivat ostaneet v. 1865 sukulaiseltaan, Levälähden perintötilan nro 6:n yhdel-

tä omistajalta Aadolf Väänäselä kolmanneksen Levälähden tilasta, jonka tilaosan nimeksi tuli Soukkio 6². Haapalahden tilan perinnönjaossa v. 1865 Eerik Jordan sai edellämainitun Soukkion tilan ja kaksi viidesosaa Haapalahden tilasta, jonka nimeksi pantiin Haapalahti-Uusitalo nro 7². Vanhempi veli Aaron jäi isännäksi Haapalahden tilalle, jota ruvettiin sanomaan Haapalahti-Vanhapaikaksi.

Haapalahti-Uusitalolla ja Soukkio-lla oli yhteinen väiliraja ja ne olivat yhteisviljelyksessä. Näitä tiloja ukki Eerik Jordan viljeli kuulemaansa asti. Hän rakennutti Haapalahti-Uusitalon tilalle kaikki muut rakennukset lukuunottamatta kolmiosaista, kaksikerroksista luh-tiaittaa, joka siirrettiin Haapalahden Vanhaltapaikalta. Uudenpaikan päärakennuksen valmistuttua v. 1869 ukki muutti perheineen siihen asumaan.

Lapsia oli silloin jo kolme poikaa ja viisi tytärtä. Mummini Karoliina oli ukkia 11 vuotta nuorempi ja oli men-

nyt naimisiin jo 18-vuotiaana. Kaikkiaan lapsia syntyi 14, joista yksi kuoli lapsena (poika Johan) ja 13 - viisi poikaa ja kahdeksan tytärtä - eli aikuisikään.

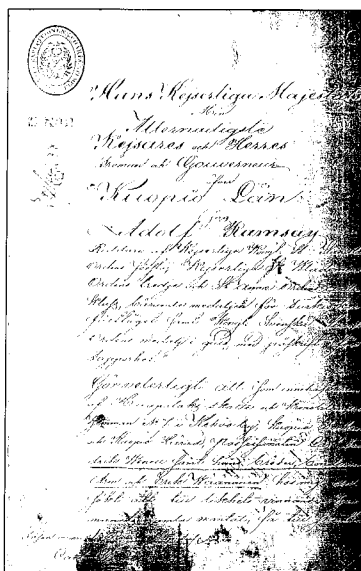
Ukki oli tiukan järjestyksen pitäjä talossaan ja myös kasvattajana. Hän oli kuulemma hyvin seurallinen ja hänellä oli paljon tuttavuuksia. Talossa kävi paljon vieraita. Sanottiin, että hän oli tarkka omasta käyttäytymisestäään. Vieraita piti olla aina portailla vastassa ja vieraiden lähtiessä hän saatteli heidät portille - ainakin kesällä.

Ukin papereista on löytynyt mm. kuuluisan patriootin ja kasvitieteen tutkijan A.J. Melan kirje ja joulutervehdys sekä suurennettu valokuva. A.J. Mela oli kesäisin usein Haapalahdessa ja löysi kuulemma täältä harvinaisia kasveja, mm. punaisen lumpeen Haapalammista. Monilla-kaan kaupunkilaisilla ei vielä tuolloin ollut kesähuviloita. Niinpä he tulivat mielellään kesävieraisiksi maa-laistaloihin, joissa heiltä ei paljon maksujakaan peritty.

Uudellapaikalla oli siihen aikaan paljon väkeä. Omia lapsia oli 13 ja vieraita työntekijöitä 6-8 henkeä. Kesällä oli vielä ukin lastenlapsia neljä, jotka olivat koulustaan ja opiskelustaan kesälomalla. Ihme ei ollut, jos ukki joskus hermostui. Siitä lieenee johtunut, että hän rakennutti kesäasuttavan rakennuksen Soukkioon, jonne neuvoi kesävieraita menemään. Haapalammin saareen ukki teetätti uimahuoneen, jossa oli kaminalämmitys ja ponnahduslauta katolla. Siellä nämä opiskelijapojat asuivat kesällä ja kävivät talossa vain syömässä. He nukuivat myös talon suuressa aittarakennuksessa. Päärakennuksen vintille oli tehty pieni kesähuone, joka oli omistettu erikoisesti serkulleni Martti Hämäläiselle lukukamariksi. Myöhemmin siellä asuivat maanviljelijäsharjoittelijat, mutta sitä sanottiin edelleen "tohtori Martin kamariksi". Ukki oli sitä mieltä, että kesälomalaispojat saavat mieluummin olla saarella kuin kartanolla toisten töitä häiritsemässä.

Ukki oli luonteeltaan kiivas. Setäni Erik Jordan, joka oli isänsä täysi kaima ja josta erotukseksi käytän nimitystä lekki-setä, kertoi, että kerrankin pyhäpäivänä, kun kartanolla ei näkynyt talon renkejä eikä talon omia eikä sukulaispoikia, ukki arvasi heti, missä he ovat. Hän lähti kipakasti talon takana olevalle Tuuliharjulle ja siellähän kaikki pojat olivat korttia pelaamassa laakean kiven ympärillä. Ukki tulistui ja harjoitti kepillään kaikki kortti- ja rahakasat. Hän olisi antanut keppiäkin korttiporukalle, mutta pojat kerkisivät karkuun. Pyhänä ei saanut pelata korttia. Sen hän oli myös jyrkästi kieltänyt, että omat pojat eivät saa kortilla pelata rahoja talon työmiehiltä.

Talossa oli ja on vieläkin suuri ruokakello (jossa on vuosiluku 1856). Kellon soitto kuului kaukaisimmillekin pelloille aina neljän kilometrin päähän. Ukki oli tarkka siitä, että kelloa ei saanut "rämpyttää", vaan piti olla määrätynlainen tahti. Hän soitti aina itse eikä uskonut muiden osaavan. Niinpä Lekki-setä väkivallalla poikien kanssa salaa Väänälänrannalla Alapihassa, jossa hänen sisarensa Kristiina oli emäntänä, harjoittelemassa samanlaisen kellon soittoa. Pojat kysyivät sitten ukilta, eikö sitä soittamista saisi vähän kokeilla. No, ukkihan lupasi ja oli sitten ihan ihmeissään, kun pojat osasivat yhtä hyvin kuin hänkin ja tiva-

Alkuosa Kuopion läänin kuvernöörin päätöksellä 24. joulukuuta 1852 antamasta "verotusdistuksesta Carl Wenellille sekä Erik ja Aron Wäänäselle 13/48 manttaalista taloon N:o 7 Kehvon kylässä ja Kuopion pitäjässä Kuopion kihlakuntaa".

si, että "missä te ootte voineet oppia?" Lekki-setä ja pojat tunnustivat sitten, että Alapihassa on käyty harjoittelemassa. Kyllä ukkia oli naurattanut.

Ukki oli hyvin uudistusmielinen maanviljelijä. Peltoa oli hänen aikanaan noin 25 hehtaaria ja niittyjä saman verran. Lypsylehmiä pidettiin 30. Lisäksi oli nuori karja, 40 lamasta ja sikoja ja kanoja muutama kymmen. Navettaan oli vesijohtokin, puuputkilla talon yläpuolella olevasta lähteestä (painovesi). Lypsykarratalouden kalustoa oli suuri separaattori, 70 litran pyörítettävä kirnu ja voinvaivauskone. Myytävä maito etupäässä separoitiin ja kirnuttiin voiksi ja osa vietiin kermana Kuopioon. Maidon käsittely tehtiin erillisessä meijerirakennuksessa, jossa oli myös maidon jäähdytysaltaat.

Erik Jordanin isännöyden aikana taloon hankittiin puimakone, jonka voimakoneena oli ns. hevostuoratas. Siinä hevoset kiervivät ympäriä ja samalla vetivät kahta puomia. Puomit olivat toisesta päästään kiinni keskellä olevassa navassa, josta liike johdettiin välitysrattaiden kautta pyörittämään puimakonetta. Tilalla

oli jo silloin niittokone, hevosharava ja useita rautaisia kääntöauroja. Hevosia tilalla pidettiin 6-8 kpl.

Puhelimen ukki hankki ensimmäisenä Kehvolla. Pekolanniemestä vedettiin vesikaapeli salmen alitse Saviniemeen ja siitä Toivalan keskukseen.

Kalastus oli siihen aikaan Kallaveden rantataloissa enemmän sivuelinkeino kuin harrastus. Ukki oli myös hyvin innokas kalamies. Talossa oli silloin 2 nuottaa, 40 rysyä ja 20 verkkoa. Nuotalle lähdettiin vaikka kesken heinänteon, jos kuultiin, että kala oli nousussa apajapaikoille. Kalastusta harjoitettiin kesällä ja talvella. Setäni kertoi, että ukki oli syksyllä kierän jään aikaan mahalaan jäällä tutkimassa matikoiden kulku-uria, jotka näkyivät pohjassa. Niihin paikkoihin pantiin sitten rysiä. Kalaa käytettiin omassakin taloudessa paljon ja paljon sitä lähetettiin myytäväksikin Kuopion torille.

Hevosia uusittiin ukin aikana varsoittamalla omia tammoja. Varsinkin Lekki-setä oli innokas hevosties. Kun joku hevonen aina pidettiin pelkästään kyytiajtoa varten, niin Lekki-setä harjoitti niitä ravihevosiksi. Ukki ei sitä oikein hyväksynyt. Niinpä lekin piti ukilta salaa käydä niitä Soukkiossa jäällä harjoittamassa ja pitää kilpa-ajoreki Soukkion mökillä piilossa.

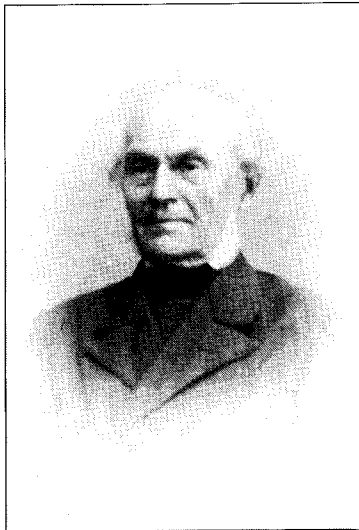
Lekki-setä kertoi minulle pari mukavaa tapausta, jotka kuvastavat ukin luonnetta ja osoittavat, ettei se niin ankara ollut kuin luultiin. Toinen kuuluu näin: Ukki oli edellä mainittuja sukulaispoikia komennellut töihin, kun oli kaunis kesäinen päivä ja kiire työaika. Pojat olivat kuitenkin toista mieltä ja häipyivät omille teilleen. Kun ukki oli moittinut heitä laiskottelusta, pojat olivat päättäneet tehdä vähän "jekkua" ja säikäyttää ukkia. He lähtivät mitään ilmoittamatta veneellä Kallaveden selälle, rupesivat veneen pohjalle makuulle ottamaan aurinkoa ja antoivat hiljaisen tuulen viedä venettä. Kun pojat eivät tulleet syömään eikä heitä näkynyt missään, ukki rupesi huolestumaan ja käski Lekki-sedän heitä etsimään. Tämä tiesi, että pojat ovat lähteneet veneellä ja meni toisella veneellä Soukkioon soutelemaan. Vaikka hän oli arvellut, että joku "koiruushan" niillä on mielessä, oli hänkin säikähtänyt, kun näki tyhjän veneen kaukana selällä. Sou-

dettuaan veneen viereen hän huomasi, että pojat olivat veneen pohjalla melkein unessa. He nousivat kuitenkin äkkiä istumaan, kun Iekki-setä oikein hihkaisi heille. Kyllä hän sanoi olleensa pojille äkäinen ja pojat ehdottelivat, ettei ukille sanottaisi mitään. Ukki puolestaan oli yllättänyt pojat sillä, ettei hän sanonutkaan heille mitään, kun oli niin hyvillään siitä, että pojat eivät olleet hukku-neet.

Ukin peräänantamatonta luonnetta taas osoittaa seuraava tapaus. Hän halusi laskea Kourulampea kuivattaakseen sen rannalla olevia suoniittyjä ja mudanottopaikkaa. Hän neuvotteli rajanaapurin Levälahden isännän kanssa, että saisi kaivaa laskuojan naapurin maan kautta. Naapuri oli kuitenkin itsepäinen eikä antanut lupaa. Ukki ei siitä välittänyt, vaan kaivatti ojan naapurin rajalle asti ja laski siitä vedet valtoimenaan metsään. Tästä tuli sitten oikeusjuttu, jonka ukki lopulta voitti, kun katsottiin, ettei mutaisen suolammen vesi tehnyt vahinkoa metsälle. Se siitä kuitenkin tuli, että naapurien välit menivät kireiksi. Siihen aikaan pidettiin karjaa metsälaitumilla ja naapurien lehmät joskus karkailivat raja-aidoista toisten puolelle. Levälahden Iivo (Ukkolivo, Väänänen hänkin) otti aina karkulaiset kiinni navettaansa. Ukki ei kuulemma koskaan mennyt itse niitä perimään, vaan lähetti pojat asialle. Iekki-setä sanoi, että se pelkäsi suuttumistaan ja antoi vain kovat ohjeet pojille.

Talo oli järven rannalla ja ukki oli innokas uimari. Hän ui kesällä milteipä joka päivä aina 80-vuotiaaksi asti.

Päinvastoin kuin isänsä Iivar Jordan, joka oli vaikuttajana moniin pitäjän ja maakunnan yhteisiin hankkeisiin, ukki ei juurikaan osallistunut yhteiskunnallisiin asioihin. Huomattava kulttuuriteko ukilta oli se, kun hän veljensä Aaronin kanssa antoi Kuopion emäseurakunnan ensimmäiselle kansakoululle tilat talostaan niin, että koulu pääsi aloittamaan toimintansa jo vuonna 1873. Poikien koulu toimi Vanhallapaikalla ja tyttöjen koulu Uudellapaikalla. Kuopiossa ilmestynyt "Tapio"-lehti julkaisi pitkän kirjoituksen koulun vihkiäisistä, joissa oli laivalastillinen arvovieraita Kuopiosta, mm. piirilääkäri Edwin Nylander, varapastori August Fredrik Granit ja rehtori Carl Arnold Therman (Nurmeksen kirkkoherran,

Kuopion pitäjän Kehvon kylän Haapalahti-Uusitalon ensimmäinen isäntä Eerik Jordan Väänänen

rovasti Aaron Wenellin tyttären Jenny Vilhelminan aviopuoliso) puhujina.

Ukkini oli mukana myös Pohjois-Kallaveden laivaliikennettä aloitettaessa. Hän oli Kallaveden Höyryvenheen perustajaosakas.

Viimeisinä elinvuosinaan ukki innostui vierailemaan usein niiden lastensa luona, jotka olivat jo poissa kotoa. Kotona eivät aina tienneet, mis-

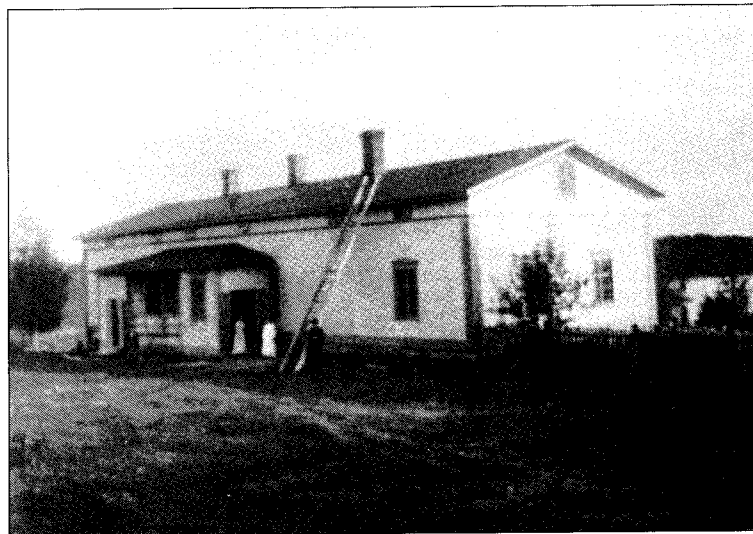

Eerik Jordan Väänäsen aviopuoliso Karoliina Väänänen, o.s. Eskelinen, Maaningan Käärmelahdesta kotoisin ollut Haapalahti-Uusitalon ensimmäinen emäntä

sä hän oli milloinkin menossa. Jos kotona tuli erimielisyyttä poikien kanssa, silloin hän lähti kierrokselle toisten lastensa luo.

Ukki kuoli kotonaan Haapalahdessa toukokuun 9. p:nä 1906. Hän oli elänyt leskenä 19 vuotta ja oli kuollessaan muutamaa viikkoa vaille 82-vuotias.

Sanottiin, että ukki oli puhelias, seurallinen ja kiivas, kun taas mummi-

V. 1869 valmistunut Haapalahti-Uusitalon päärakennus alkuperäisessä asussaan

Eerik Jordan Väänäsen aikaisia Haapalahti-Uusitalon pihapiirin rakennuksia. Etualalla ovat sauna ja vinttikaivo, taempana meijerirakennus ja aittarivi. Aitan katolla näkyy ruokakello.

Helsingissä 18 p. Huhtikuuta 1902.

Armosti Eero Wäänäsen
Haapalahti-Uusitalo

Kuunnioitella Vanha Ystävä!

Ilman kiittä kijoostamusta
varkko se löas jänse sy-
däntäni pakottamaan. Ilseis
olen oilla vavon kärsinyt
tiedosta että tunti Ylösnä-
ska niin huonosti. Motonaa
höidetaan ja tunna tunna
vavon siitä että se ole.
Sykennyt ryhtymään tuon
epäkohdan poistamiseen.
Asia on sanomattoma
varkko laatu, kun si

vaampana heli- ryhtymä itse
toimoon.

Päijä Seas kiittä myös
adonnan valokuvasta, jonka
tälvelle sain. En ole itse
arkkista käynyt valokun-
vasta, jolla heli voin
lähettää sulle oman, mutta
kun tulee käytyä, niin se
vinkoo Haapalahti vanha
istantaa.

Tuoret ovat kivet, jotta
tämä vastaukseni on vii-
pynyt kovin kauas. Se on
on kohtalain, se on vain
kohtalain. Kun kuu alaa,
kenties sinä kagun Kuopiossa
pukimittain.

Terveksisin tubansi.

A. J. Mela.

ni Karoliina oli hiljainen, rauhallinen ja lempeä. Ilmeisesti he tulivat kuitenkin hyvin toimeen keskenään ja täydensivät toisiaan. Heidän lapsistaan vanhin tytär Kristiina meni naimisiin maanviljelijä Kalle Savolaisen kanssa ja oli emäntänä Väänälänrannan Alapihassa. Muista tyttäristä Hanna, Anni, Fanny Adele ja Hilda Matilda olivat naimattomia. He asuivat Soukkiossa paitsi Hilda, joka asui Kuopiossa. Fanny oli käynyt Reitkallin puutarhakoulun ja Anni ja Hilda olivat käyneet Kuopion talouskoulun. Tytär Fredrika meni naimisiin raatimies ja kirkkoisäntä Eero Hämäläisen kanssa ja asui Kuopiossa. Heidän poikiaan olivat edellä mainitut kesälomalaispojat Martti, Erkko ja Lenni. Tytär Loviisa meni naimisiin pankinvahvistamistari Pekka Turusen kanssa, asui Kuopiossa ja heillä oli poika Aarne, joka oli neljäs jo mainituista "kesäpojista", myöhemmin varatuomari ja pankinjohtaja. Nuorin tytär Maria oli kotitalousteknikko ja Vaasan Talousseuran kotitalousneuvoja. Hän meni naimisiin kanttori E.W. Hyvärisen kanssa ja muutti Lappajärvelle.

Pojista vanhin oli Aaro (Aaron). Hän meni naimisiin Auroora Vilhelmiina

Kuopiossa syntynyt kansanvalistaja ja aikansa johtava suomenkielisen biologian popularisoija, hakuteosten ja oppikirjojen kirjoittajana ja suomentajana ansioitunut Suomalaisen normaalilyseon luonnonhistorian lehtori, filosofian maisteri Aukusti Juhana Mela (v:een 1876 Malmberg, s. 1846, k. 1904) oli useina kesinä kesäasukkaana Kehvolla Eerik Jordan Väänäsen isännöimässä Haapalahti-Uusitalossa. Aarre J. Väänäsen sukuarkistossa on säilynyt mm. lehtori Melan "isäntä Eero Wäänäsel-le" lähettämä kirje, joka on päivätty Helsingissä 18. huhtikuuta 1902. Kuvassa tämän kahdeksansivuisen kirjeen ensimmäinen ja viimeinen sivu.

Zacheuksen kanssa ja muutti Nils-ään maanviljelijäksi ja kauppiaksi. Myöhemmin hän muutti Kuopioon puutavaraliikemieheksi. Hän oli pohjoissavolaisen herännäisliikkeen huomattavia vaikuttajia ja Lapinlahden Portaanpään kristillisen kansanopiston perustajia. Poika Iivari oli pitemmän aikaa kotona, mutta muutti sitten naimatonna tuomiokapitulin vahtimestariksi Ouluun, jossa meni naimisiin Anni Emilia Fredmanin kanssa. Neljänneksi vanhin poika Kalle Fredrik oli isäni, josta kerron tuonnempana. Poika Eerik Jordan oli aluksi viljelijänä kotitilallaan, mutta mentyään naimisiin Sofia Virtaniemen kanssa muutti vaimonsa kotitalle maanviljelijäksi Siilinjärven Vilholaan. Pojista nuorin Johannes (Janne) oli rakennusmestari. Hän oli naimaton ja muutti Helsinkiin.

Ukin ja mummin elämäntyötä arvioitaessa on muistettava, että ukki perinnönjaossa nosti arvan, jonka mukaan hän joutui lähtemään kotoaan ja rakentamaan tilansa kaikki rakennukset sekä raivaamaan suuren osan pelloistaan. Kun oli lisäksi kasvatettava ja koulutettava 13-henkinen lapsiparvi kunnon kansalaisiksi sekä luovutettava tila siinä kunnossa heille, että kaikki saivat melkoisen perinnön, on siinä ollut elämäntyötä kerrakseen. Kyllä hattua täytyy nostaa!

Isäni Kalle Fredrik Väänänen oli sisarusista ikäjärjestyksessä yh-

Isänsä kuoltua Haapalahti-Uusitalon isännäksi tullut Kalle Fredrik Väänänen

deksäs ja pojista neljäs. Hän oli syntynyt 8. tammikuuta 1869 Haapalahden Vanhallapaikalla ja hänet tuotiin sylilapsena uuteen kotiinsa Uudellepaikalle. Vartuttuaan mieheksi kotonaan hän pääsi oppilaaksi Harjun maanviljelyskouluun Virolahdelle. Valmistuttuaan sieltä

Kalle Fredrik Väänänen aviopuoliso Ilmi Elina Väänänen, o.s. Jukonen

voutilinjalta hän oli lyhyen aikaa pehtorina jossain Kaakkois-Suomessa, kunnes sai paikan Kuopion tuomiokapitulin vahtimestarina (vi-rastomestarina).

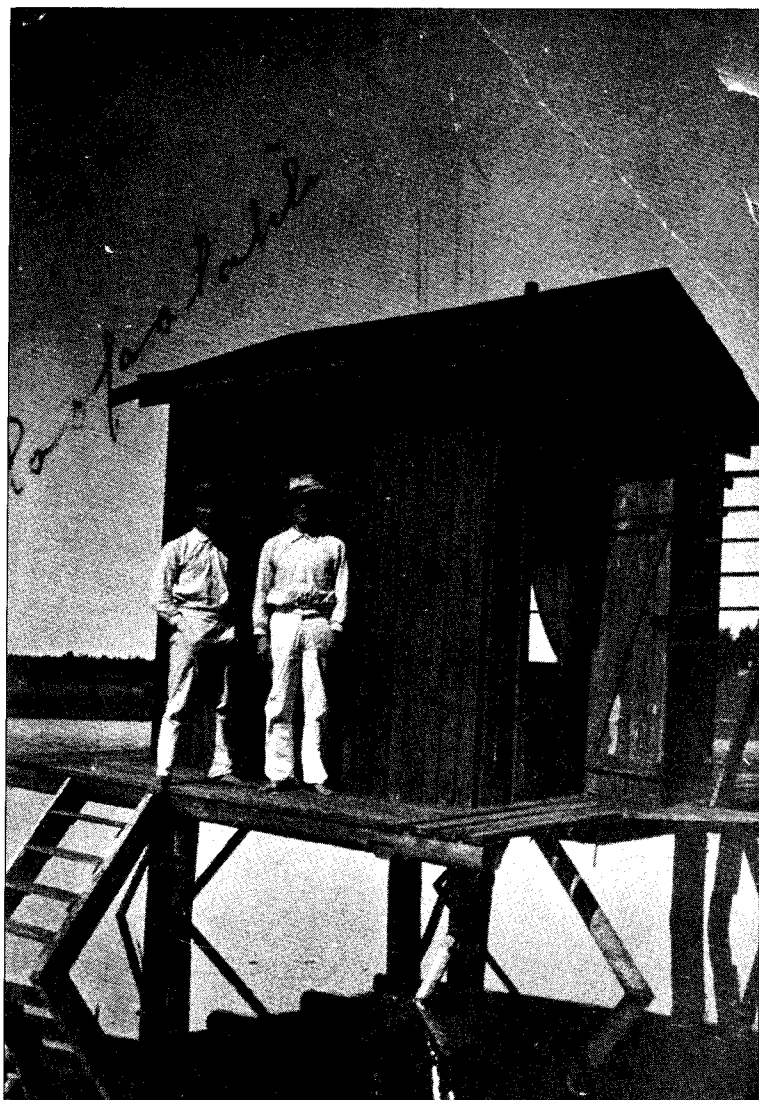
Kun Kuopion tuomiokapituli sitten siirrettiin Ouluun, isäni muutti sinne ja oli toimessaan vuoteen 1907 asti. Ukki oli kuollut edellisenä vuonna ja sisarukset kutsuivat isäni takaisin kotitalalleen Haapalahden Uudellepaikalle. Hänen vanhempi veljensä Iivari sai isäni paikan Oulun tuomiokapitulissa ja muutti Ouluun. Isäni viljeli kotitilaansa Haapalahti-Uusitaloa yhdessä veljensä Eerik Jordanin (Iekin) kanssa siihen asti, kun Iekki meni naimisiin Sofia Virtaniemen kanssa ja siirtyi viljelijäksi vaimonsa kotitalle Siilinjärven Vilholaan.

Muut sisarukset myivät osuutensa 27. elokuuta 1906 ja Eerik Jordan (Iekki) 29. joulukuuta 1910, jolloin isäni sai koko tilan haltuunsa.

Isä meni naimisiin 15. lokakuuta 1911 Keuruulta kotoisin olleen käsitönopeettaja Ilmi Elina Jukosen (s. 28. heinäkuuta 1878, k. 26. joulukuuta 1953) kanssa. Heille syntyi kolme tytärtä ja yksi poika. Voi arvata, että vanhempani olivat jänni-

Eerik Jordan Väänänen aikaista karjaa. Takana on vanha navetta.

Haapalahdessa kesää viettävät sukulaispojat Aarne Turunen (myöh. varatuomari ja Pohjoismaiden Yhdyspankin Kuopion konttorin johtaja, s. 1889, k. 1955) ja Martti Hämäläinen (myöh. Kuopion lääninsairaalan ylilääkäri, lääketieteen ja kirurgian tohtori ja professori) uimahuoneen laiturilla

tyksessä, kun oli saatava sukutilalle jatkaja ja ensin tuli vain tyttöjä (joista yksi kuoli lapsena) ja sukukin toivoi edes yhtä poikaa.

Minä olin meidän sisarusparvemme nuorin. Isäni kuollessa olin juuri täyttänyt 8 vuotta, joten kertomukseni hänestä perustuvat lapsuuden muistoihin, äitini puheisiin ja halussani oleviin asiakirjoihin.

Koulutodistuksista päätellen isäni oli ollut hyvä oppilas sekä kansakoulussa että maanviljelyskoulussa. Siltä ajalta, minkä hän oli tuo-

miokapitulinvahvistimestarina Kuopiossa ja Oulussa, ei minulla ole paljon tietoja. Sen kuitenkin tiedän, että työnsä ohella hän harrasti kuorolaulua. Siitä on tallessa useita kuorojen jäsenkirjoja. Lapsuudestani muistan, kuinka hän talvella heiniä ja halkoja hevosella ajaessaan tai jauhattaessaan viljaa myllyllä usein lauloi voimakkaalla äänellä. Yleensä hän lauloi isänmaallisia ja hengellisiä lauluja tai veisasi virsiä.

Minulle oli mieluista se, kun isä otti hyvällä ilmalla minut mukaan-

sa metsästä halkoja hakemaan tai heinähäkkiä polkemaan. Kun hau-tautui heinäkuormaani, ei paleltanut kovallakaan pakkasella. Sattui kerran, kun olin Lamminmäestä isän kanssa halkoja hakemassa, että varpaat vähän jäättyivät. Niitä ol-tiin sitten äidin kanssa hiilloksen edessä sulattelemassa, kun isä tuli siihen ja hän kyllä oli äkäinen. Minä pelkäsin, etten pääse enää koskaan halkoreissulle mukaan, kun en ollut sanonut, vaikka hän oli moneen kertaan kysynyt, palel-taako. Ei hän sitä kuitenkaan kau-an muistanut.

Isäni saatua Haapalahti-Uusitalon isännöyden hän joutui maksamaan perintöosuudet kahdelletoista kans-saperilliselle. Perinnönjakopöytäkirjoista käy selville, minkälaisen urakan edessä hän oli selviytyäkseen niistä. Se vaati äärimmäisen tarkkaa talouden pitoa, tuottavaa maataloutta ja ahkeraa työntekoa. Siihen isäni kyllä pystyi. Niinä vii-tenätoista vuotena, joina hän sai vil-jellä tilaansa, hän selvisi veloistaan ja jätti perillisilleen sen ajan kor-keat vaatimukset täyttävän, hyvin hoidetun ja kannattavan maatilaa. Tilasta on kirjoitus v. 1927 julkais-tussa, Suomen johtavien maatalo-usiantuntijoiden K.J. Ellilän, S. Mattsonin, T. Terhon ja Simo Lil-jan toimittamassa kirjassa ”Suomalais-ia mallitiloja”, johon on valittu 24 maatilaa koko Suomesta. Eri-koisen innostunut isäni oli lypsy-karjan ja lampaiden jalostuksesta. Tila sai kymmenittäin palkintoja karjan, peltoviljelyn ja maatilata-louden kilpailuista, mm. Kuopion ja Tampereen valtakunnallisissa maatalousnäyttelyissä. Tila sai myös Itä-Suomen Karjanjalostus-yhdistyksen antaman I luokan kar-jatalon arvon ja tila oli jo isäni omistuksen aikana maanviljelyksen ja karjanhoidon harjoittelutila. Har-joittelijoita oli maanviljelys- ja kar-janhoitokouluista ja Kuopion kar-jatalousopistosta. Olipa agronomi-harjoittelijakin.

Kun oli välttämätöntä saada tila tuot-tamaan ja kannattamaan, se vaati myös kirjanpidon pitämistä. Isäni pi-tikin koko isännöytensä ajan kaksin-kertaista italialaista kannattavuuskir-janpitoa koko taloudestaan. Kun lap-sena heräsin joskus aikaisin aamul-la, muistan isän olleen kirjanpitoa täyttämässä.

Vanhanpaikan silloinen isäntä Juho Väänänen (Junnu-setä) oli myös aa-

muvirku ja hän ja isäni kerkisivät käydä toistensa luona juttelemassa jo ennen varsinaiisiin töihin lähtöä. Miehet lähtivät töihin siihen aikaan klo 5 ja karjanhoitajat klo 4 aamulla. Junnu-setä ja isäni olivat myös kovia kilpailijoita keskenään. He kilpailivat siitä, kummanko talo oli paremmassa kunnossa.

Kalaa pyydettiin siihen aikaan paljon - varsinkin kutuaikaan - ja kalaan piti lähteä jo puoli neljältä aamulla, että kalat joutuivat laivaan ja Kuopion torille.

Isäni käytti yleensä kaiken aikansa tilan töihin ja sivutienesteihin, kuten esimerkiksi kalastukseen. Hän osallistui kaikkiin tilan töihin, olivatpa ne mitä tahansa. Enimmäkseen hän valitsi aina raskaimman ja vaativimman työn. Kun tila oli harjoittelutila, piti olla kaikki ajanmukaiset koneet.

V. 1924 hän rakennutti uuden ajanmukaisen karjarakennuksen punatiilestä. Navetta oli uudenaikaista kolmikerroksista ns. lantakellarityyppiä ja siinä oli 36 lehmien parsipaikkaa ja sikala, lampola ja kanala. Se oli suuri investointi ja vaati senaikaistila puun hinnoilla myös suuren metsäkaupan.

Isäni oli hyvin isänmaallinen ja maanpuolustushenkinen. Kutsunnassa tsaarinaikaiseen sotaväkeen hän oli saanut "raakin paperit", joi-ta oli toivonutkin. Vapaussodan syt-tyessä hän liittyi heti valkoiseen armeijaan ja suojeluskuntaan ja osallistui Kuopion vapautustaisteluihin venäläisten ja punaisten vallasta. Isä oli siihen aikaan jo 49-vuotias ja osallistuminen oli pääasiassa muo-nan kuljetusta Kallaveden jäätä pitkin hevosella Kuopioon. Kivääri piti kuitenkin olla aina mukana. Isä sai vapaussodan muistomitalin ruu-sun kera. Vapaussodan muistomita-lin sai myöskin äitini. Suojeluskun-nan harjoituksissa isä kävi innokaasti.

Yhteiskunnallisiin asioihin isä ei pal-jonkaan osallistunut. Kerran hän pääsi kunnallisvaaleissa ensimmäi-seksi varamieheksi Kuopion maa-laiskunnan valtuustoon. Holhouslau-takunnan ja kirkkovaltuuston jäse-nä hän myös oli. Maatalouteen liit-tyvissä yhteisissä tehtävissä hän oli mm. maamiesseuraa perustamassa, karjatalousopiston rakennusta hank-kimassa Kuopioon ja maamiesseu-ran ja suojeluskunnan yhteistä taloa

Kalle Fredrik Väänänen v. 1924 rakennuttama uusi navetta. Takana näkyvät hevostalli ja päärakennus.

rakentamassa Kehvolle. Niiden joh-tokunnissa hän myös oli.

Isäni oli mielestäni mallikelpoinen perheenisä. Ei hän erikoisen ankara ollut. Hän vaati kylläkin hyvää käy-töstä ja vanhempien kunnioittamis-ta. Hän näytti itse hyvää esimer-kiä. Esimerkiksi hän ei kiroillut kos-kaan - ei ainakaan lasten kuullen. Omalla ahkeruudellaan hän näytti, että työtä on tehtävä pienestä pitäen ja paikat on pidettävä järjestykses-sä. Tätiäni sanoivat, että hän oli enemmän äitinsä kuin isänsä luon-teinen - hiljainen, vaatimaton ja herkkä. Hän liikkui helposti ihan kyyneliin asti. Elämäntavoltaan hän oli raitis - ei käyttänyt viinaa eikä polttanut tupakkaa.

Parhaat muistot minulla on lapsuu-destani isän eläessä, kun sain olla hänen mukanaan töissä - erikoisesti puinnissa ja jauhatuksessa, katsella höyrykoneen puksutusta ja panna joskus puita sen pesään. Myös ka-lassa käynnit isän ja sisarien kanssa olivat jännittäviä, kun kutuaikaan saatiin isoja haukia tai vene melkein puolilleen lahjoja.

Haapalahti-Uusitalon tilalla oli sii-hen aikaan paljon vierasta työvä-keä. Minun käsitykseni mukaan isä-ni oli oikeudenmukainen työnanta-ja. Tilan kolmelle torpparille hän myi heidän torppansa maineen va-paaehtoisella kaupalla jo ennen

torpparilain voimaan tuloa. Kaikki kolme torpparia olivat rehellisiä ja ahkeria ihmisiä ja heidän tilansa ovat erinomaisessa kunnossa tänä-kin päivänä heidän lastenlastenlas-tensa viljelemänä. Viimeisinä elin-vuosinaan isäni osti pienen asunto-osakkeen Kuopiosta sisarilleni Tel-lervolle ja Tertulle ja minulle, että pääsimme käymään oppikoulua Kuopiossa. Sekin osoitti hänen rak-kauttaan ja huolenpitoaan meitä lapsia kohtaan.

V. 1927 maaliskuun puolenvälin tie-noilla, kun talvikeli oli jo loppumas-sa ja Haapalammin saarella oli kaa-dettuina suuria haapatukkeja, jotka piti saada heti ajettua rantalaaniin ja edelleen tulitikkutehtaalle toimi-tettavaksi, isäni meni niitä nostele-maan rekeen. Se oli kova homma vanhalle miehelle. Isän aamulla he-rättyä toinen käsi ei enää toiminut-kaan ja pian oli koko toinen puoli kehosta halvaantunut. Siihen aikaan ei aivohalvaukseen ollut juuri mi-tään tehtävissä. Kaksi kuukautta sai-rastettuaan hän sai keuhkkokuumeen, johon sitten kuoli 58-vuotiaana ke-säkuun 4. p:nä 1927. Voi sanoa, että isä kuoli todellisuudessa työnsä ää-reen.

Näin jäi äitini 48-vuotiaana leskenä hoitamaan kolmen alaikäisen lapsen-sa kanssa suurehkoa maatilaa. Hän kuoli 75-vuotiaana tapaninpäivänä 1953.

Meitä sisarusksia ovat minua vanhemmat Taimi Tellervo (s. 21. syyskuuta 1913), sittemmin karjatalousteknikko ja maatilanomiantä, ja Terttu Elina (s. 21. marraskuuta 1916), sittemmin fil.maisteri ja suomenkielen lehtori. Lapsena kuollut Terttu Anja Aulikki oli ikäjärjestyksessä toinen (s. 21. heinäkuuta 1915).

Minä Urho Aarre Jordan nuorimpana jäin viljelemään kotitilaa. Menin naimisiin sodasta päästyäni 2. elokuuta 1947 Keuruulta kotoisin olevan sairaanhoitaja Pirkko Mirja Liisa Valokolan kanssa. Meillä on viisi lasta, pojat Juhani Jordan, Eero Kalle Artturi, Martti Aarre Tapio ja työt Lee-na Elina ja Pirkko Liisa Johanna.

Ahkerien ja talonpoikaishenkisten vanhempieni ja esivanhempieni esimerkki on ollut ainakin minua kannustamassa siihen, että vanhaa sukulitilaa on hoidettava niin, että se saadaan pidettyä suvun hallussa. Vuonna 1996 tila tuleekin olleeksi 450 vuotta suvun omistuksessa ja se on periytynyt aina isältä pojalle. Tilaa viljelee nykyisin kolmastoista sukupolvi: nuorin poikani Martti vaimonsa Kaijan (o.s. Hyvärinen) kanssa. Heilläkin on jo kaksi kouluikäistä poikaa Antti Jussi ja Olli-Matti Aarre, joten jatkuuus tilalla on ainakin siltä osin turvattu. □

Salosaanat näen minä mustuneet
ja erakkoeläjät niihen,
jotka sirkon on laalua kuunnelleet
ja illalla nukkunna siihen,
joella mehtä olj anti-aettana,
joka vuoroon otti ja antoi:
kum mies sae salolta sualista,
verom mieheltä karhu kun kanto.

Minä näen, miten korpi ja immeinen
ne toesta voemoo koetti,
miten mies siinä taltutti korven sen
ja villijelykselle voetti.
Niän asujat aekaen entisten
vuossattain monniin takkoo,
esj-issään joukon entisen,
joka Savonmuun mullassa makkoo.

Nua muiston kuvat ne anlaavat
meille evvääks uarten kalliin:
itekuttai meistä ne aattaavat
niät elämään siihem malliin,
että hoejettasj sitä leiviskee,
mikon isiltämy perinnöks suatu,
ja ookeen osattasj ymmärtää
sukumuistoemmu suurten luatu.

Kalle Väänänen "Väänästen sukuvirsi" vuodelta 1945, kolme viimeistä värssyä (Väänästen sukupuusta n:o 2 s. 69)

V. 1945 ilmestyneessä sukuseuramme ensimmäisessä julkaisussa Väänästen sukupuusta n:o 1 kerrotaan (s. 42–43), että Kuopiossa järjestetyn Väänästen ensimmäisen sukukokouksen ohjelmaan oli kesällä 1939 kuulunut mm. laivaretki Kehvolle. Kalakukkoaamiaisen jälkeen sukukokousväki oli 26. kesäkuuta 1939 siirtynyt Haapalahden uudenpaikan maalle ja siellä oli paljastettu Pohjois-Savon Väänästen kantaisän, lautamies Antti Väänäsen muistokivi. Graniittipaaden oli lahjoittanut konsuli Ilmari Väänänen, jonka aloitteesta Väänästen Sukuseura oli pari vuotta aiemmin perustettu. Kiveen on hakattu v. 1996 yhtäjaksoisesti 450 vuotta Väänästen omistuksessa olleen tilan ensimmäisen isännän henkilötietojen ja patsaan pystyttämistä koskevan maininnan lisäksi suvun runoilijan, lehtori Kalle Väänäsen sepittämät säkeet: "Urohista uutterista/rauhan työn rakentajista/kivi kerro, puhu paasi/sukupolville sanele".

434	24 9	5 10	Margareta	Peter Paul Turin W. Michel Hilman	L. Margareta Turin L. Maria Hilman	2:3:1
435	20 9	5 10	Stephan	W. Emil Mattson W. Olof Soininen	L. Karin P. Mattson L. Karin Mattson	2:3:1
436	4 9	5 10	Petrus	L. Petrus Koppinen L. Olof Karkkainen	L. Maria Jann. Moisten L. Maria Jann. Moisten	2:3:1
437	26 9	29 9	Margareta	W. Johan Pönnäin W. Stephan Pönnäin	L. Maria Pönnäin L. Maria Pönnäin	2:3:1
438	27 9	2 10	Engelborg	W. Petrus Vessäläin W. Petrus Raden	L. Kristina Raden L. Engelborg Raden	2:3:1
439	31 8	24 9	Christina	W. Olof Pönnäin W. Elias Pönnäin	L. Marg. Pönnäin L. Maria Pönnäin	2:3:1
440	27 9	3 10	Christina Pönnäin	W. Olof Pönnäin W. Olof Soininen	L. Kristina Pönnäin L. Maria Pönnäin	2:3:1
441	7 9	7 10	Christina et Bergita	W. Gustaf Pönnäin W. Olof Pönnäin	L. Karin Pönnäin L. Karin Pönnäin	2:3:1
442				W. Olof Pönnäin W. Olof Pönnäin	L. Karin Pönnäin L. Karin Pönnäin	2:3:1
443	16 9	7 10	Anna	W. Michel Pönnäin W. Pönnäin	L. Anna Pönnäin L. Anna Pönnäin	2:3:1
444	28 9	3 10	Christina	W. Lars Pönnäin W. Thomas Pönnäin	L. Marg. Pönnäin L. Karin Pönnäin	2:3:1
445	26 9	4 10	Johannes	W. Johan Savola W. Pönnäin	L. Maria Pönnäin L. Marg. Pönnäin	2:3:1
446	9 10	13 10	Christina	W. Johan Pönnäin W. Lars Pönnäin	L. Anna Pönnäin L. Maria Pönnäin	2:3:1
447	11 9	15 10	Petrus	W. Lars Pönnäin W. Anders Pönnäin	L. Christina Pönnäin L. Maria Pönnäin	2:3:1
448	17 10	19 10	Stephanus Christina	W. Olof Pönnäin W. Olof Pönnäin	L. Maria Pönnäin L. Maria Pönnäin	2:3:1
449	6 10	13 10	Anna Christina	W. Johan Pönnäin W. Pönnäin	L. Anna Pönnäin L. Anna Pönnäin	2:3:1
450	6 9	14 10	Engelborg	W. Samuel Pönnäin W. Olof Pönnäin	L. Maria Pönnäin L. Maria Pönnäin	2:3:1
451	28 9	14 10	Elisabetha	W. Johan Pönnäin W. Lars Pönnäin	L. Anna Pönnäin L. Lisa Pönnäin	2:3:1

By-Heminans- och Bonde-Namn.	Födel- se-dag och år.	L. b. c. bok. funtast.	D. Luth. Cathech. med Förklaring.	S. D. S. B. i. p. r.	Förlum- mat Cat. Förhör.	Tillfällige Anmärk- ningar.
<i>Veckoherde</i>						
<i>And. Joh. Wene</i>	8800		I. 3. 5. 4. 5. 6.			
<i>K. Christ. Sofia Wene</i>	8809		<i>Lösa Papper</i>			
<i>Gymnasien</i>						
<i>And. Fredr. Wene</i>	8820					adm. Borgn. 2 Dec. 1849.
<i>J. H. A. R. Wene</i>	8827		x x x x x x x x			
<i>And. Sofia Wene</i>	8817					<i>And. Sofia Wene</i> 18 11 49.
<i>And. Sofia Wene</i>	8825		x x x x x x x x			<i>And. Sofia Wene</i> 24 1 49.
<i>And. Sofia Wene</i>	8820		x x x x x x x x			<i>And. Sofia Wene</i> 18 11 44.
<i>Maria And. Wene</i>	8809					<i>Maria And. Wene</i> 75. 49.
<i>And. Sofia Wene</i>	8827					<i>And. Sofia Wene</i> 18 11 49.
<i>And. Sofia Wene</i>	8820		x x x x x x x x			<i>And. Sofia Wene</i> 18 11 46.
<i>And. Sofia Wene</i>	8827					<i>And. Sofia Wene</i> 18 11 49.
<i>And. Sofia Wene</i>	8816					<i>And. Sofia Wene</i> 18 11 49.
<i>And. Sofia Wene</i>	8820		x x x x x x x x			<i>And. Sofia Wene</i> 18 11 49.
<i>And. Sofia Wene</i>	8817		x x x x x x x x			<i>And. Sofia Wene</i> 18 11 49.
<i>And. Sofia Wene</i>	8827		x x x x x x x x			<i>And. Sofia Wene</i> 18 11 49.
<i>And. Sofia Wene</i>	8819		x x x x x x x x			<i>And. Sofia Wene</i> 18 11 49.
<i>And. Sofia Wene</i>	8809		x x x x x x x x			<i>And. Sofia Wene</i> 18 11 49.
<i>And. Sofia Wene</i>	8806		x x x x x x x x			<i>And. Sofia Wene</i> 18 11 49.
<i>And. Sofia Wene</i>	8807		x x x x x x x x			<i>And. Sofia Wene</i> 18 11 49.
<i>And. Sofia Wene</i>	8822		x x x x x x x x			<i>And. Sofia Wene</i> 18 11 49.
<i>And. Sofia Wene</i>	8819		x x x x x x x x			<i>And. Sofia Wene</i> 18 11 49.
<i>And. Sofia Wene</i>	8820		x x x x x x x x			<i>And. Sofia Wene</i> 18 11 49.
<i>And. Sofia Wene</i>	8807		x x x x x x x x			<i>And. Sofia Wene</i> 18 11 49.
<i>And. Sofia Wene</i>	8818		x x x x x x x x			<i>And. Sofia Wene</i> 18 11 49.
<i>And. Sofia Wene</i>	8805					<i>And. Sofia Wene</i> 18 11 49.
<i>And. Sofia Wene</i>	8810		x x x x x x x x			<i>And. Sofia Wene</i> 18 11 49.